Norman Finkelstein

De Holocaust-industrie

Bespiegelingen over de exploitatie van het joodse lijden

METS EN SCHILT
Amsterdam
GLOBE
Gent
2000

AAARGH
Internet
2006

Vertaald uit het Engels door Jan Hamminga en Ruud van der Helm

ISBN 90 5330 293 X
Nugi 648

ISBN België 90 5312 280 X
D/2000/6144/018

Oorspronkelijke Titel
The Holocaust Industry
Reflections on the Exploitation of Jewish Suffering

Tekstcorrectie : Sjoerd de Jong
Omslagontwerp : Victor Levie

Norman G. Finkelstein (Brooklyn, 1953) doceert politieke wetenschappen aan de De Paul University van Chicago. Eerder publiceerde hij *Image and Reality of the Israeli-Palestine Conflict* (1995), *The Rise and Fall of Palestine* (1996) en (samen met Ruth Birn) *A Nation on Trial – The Goldhaguen Thesis and Historical Truth* (1998), een vernietigende kritiek op *Hitler's Willing Executioners* van Daniel Golhaguen.

'Het komt me voor dat de Holocaust wordt verkocht; in plaats van dat er onderwijs over wordtgegeven.'
Rabbijn Arnold Jacob Wolf, Hillel-bestuurder, Yale University (1)

Dankbetuiging

Colin Robinson van uitgeverij Verso kwam met het idee voor dit boek. Roane Carey kneedde mijn overdenkingen tot een samenhangend verhaal. Tijdens elke fase van de productie van het boek boden Noam Chomsky en Shifra Stern bijstand. Jennifer Loewenstein en Eva Schweitzer keken kritisch naar de verschillende kladversies. Rudolph Baldeco bood persoonlijke steun en aanmoediging. Ik sta bij hen allen in het krijt. Op deze bladzijden probeer ik het erfgoed van mijn ouders weer te geven. Dienovereenkomstig is het boek opgedragen aan mijn twee broers, Richard en Henry, en mijn neef David.

Enkele veelgebruikte afkortingen en namen van organisaties

ADL - Anti~Laster Liga (*Anti Defamation League*)
AJC - Amerikaans joods Comité (*American Jewish Committee*)
Amerikaans Joods Congres (*American Jewish Congress*)
Claims Conference, Conferentie over joodse materiële eisen tegen Duitsland (*Conference on Jewish Material Claims Against Germany*)
Conferentie van voorzitters van de grootste Amerikaanse joodse organisaties (*Conference of Presidents of the Major American Jewish Organizations*)
Verenigd Joods Appèl (*United Jewish Appeal*)
WJC - Joods Wereldcongres (*Jewish World Congress*)
WJRO - Wereldorganisatie voor joodse schadeloosstelling (*World Jewish Restitution Organization)*

Inleiding

Dit boek is een ontleding van en een aanklacht tegen de Holocaust-industrie. Op de hiernavolgende bladzijden zal ik betogen dat de 'Holocaust' een ideologische voorstelling van de holocaust van de nazi's is. (2) Net als de meeste andere ideologieën vertoont ze een, zij het vaag, verband met de werkelijkheid. De Holocaust is niet een arbitraire, maar eerder een intern samenhangende constructie. De centrale dogma's ervan ondersteunen significante politieke en klassenbelangen. De Holocaust is zonder meer een onmisbaar ideologisch wapen gebleken. Door het in stelling te brengen heeft een van de meest geduchte militaire machten ter wereld, met een verschrikkelijke staat van dienst wat de mensenrechten betreft, zich opgeworpen als een 'slachtofferstaat'; en evenzo heeft de meest succesvolle etnische groep in de Verenigde Staten zich de slachtofferstatus toegeëigend. Aanzienlijke dividenden spruiten voort uit dit misleidende slachtofferschap, in het bijzonder immuniteit voor kritiek, hoezeer die ook gerechtvaardigd is. Zij die deze immuniteit genieten, wil ik daaraan toevoegen, zijn niet ontsnapt aan de morele verdorvenheid die daar bijna als vanzelfsprekend mee samengaat. Vanuit deze invalshoek is Elie Wiesels optreden als een officiële uitlegger van de 'Holocaust' geen toeval. Ronduit gezegd heeft hij die positie niet bereikt op grond van zijn humanitaire toewijding of literaire talenten. (3) Wiesel speelt deze leidende rol eerder omdat hij feilloos de dogma's van de 'Holocaust' verwoordt en dienovereenkomstig de achterliggende belangen ervan ondersteunt.

De eerste aansporing voor dit boek was Peter Novicks basis-
[8] studie, *The Holocaust in American Life*, die ik voor een Brits literair blad heb gerecenseerd. (4) Op deze bladzijden wordt de kritische dialoog die ik met Novick ben begonnen voortgezet; vandaar het grote aantal verwijzingen naar zijn studie. *The Holocaust in American Life* is eerder een pak prikkelende schetsen dan een onderbouwde kritiek en behoort als zodanig tot die eerbiedwaardige Amerikaanse traditie van de onthulling van schandalen. Maar net als de meeste schandaaljournalisten concentreert Novick zich alleen op de

grootste wantoestanden. Hoewel vaak verpletterend en verfrissend, is *The Holocaust in American Life* geen radicale kritiek. Basisaannames blijven ongemoeid. Het boek, dat alledaags noch ketters is, is gericht op het controversiële uiteinde van het conventionele spectrum. Voorspelbaar genoeg ontving het dan ook veel, zij het gemengde aandacht in de Amerikaanse media.

Novicks centrale analytische categorie is het 'geheugen'. Hoewel het geheugen tegenwoordig in zwang is in de ivoren toren, is het als zodanig ongetwijfeld het armoedigste begrip dat sinds lange tijd een weg in de academische wereld heeft gevonden. Met de verplichte wenk naar Maurice Halbwachs, streeft Novick ernaar aan te tonen hoe 'hedendaagse bezorgdheden ... de herinnering aan de Holocaust' hebben vormgegeven. Er was eens een tijd dat intellectuelen die van mening verschilden, robuuste politieke categorieën gebruikten als 'macht' en 'belangen' aan de ene kant en 'ideologie' aan de andere. Vandaag de dag is alleen de oppervlakkige, gedepolitiseerde taal van 'bezorgdheid' en het 'geheugen' overgebleven. Maar gegeven het bewijsmateriaal dat Novick aanvoert, is het geheugen van ofwel de herinnering aan de Holocaust een ideologische constructie van de gevestigde belangen. Hoewel uitverkoren is de herinnering aan de Holocaust volgens Novick vaak eerder wel dan niet arbitrair. De keuze, betoogt hij, wordt niet gemaakt vanuit een 'berekening van de voor- en nadelen' maar veeleer 'zonder al te
[9] veel gedachten over ... de gevolged. (5) Het bewijsmateriaal geeft de tegenovergestelde conclusie in.

Mijn oorspronkelijke belangstelling voor de nazi-holocaust was persoonlijk. Zowel mijn vader als mijn moeder overleefde het getto van Warschau en de nazi-concentratiekampen. Afgezien van mijn ouders werden alle familieleden aan beide kanten uitgeroeid door de nazi's. Mijn vroegste herinnering, zogezegd, aan de nazi-holocaust is hoe mijn moeder in 1961 aan de beeldbuis gekluisterd naar het proces van Adolf Eichmann zat te kijken als ik uit school thuiskwam. Hoewel zij nog maar zestien jaar vóór dat proces uit de kampen waren bevrijd, bestond er in mijn geest altijd een onoverbrugbare kloof tussen mijn ouders zoals ik ze kende en hun ervaringen van vroeger.

Foto's van mijn moeders familie hingen aan de muur van de woonkamer. Ik heb mijn relatie tot die mensen nooit echt kunnen doorgronden, laat staan dat ik begreep wat er was gebeurd. Zij waren mijn moeders zusters, broer en ouders, niet mijn tantes, oom of grootouders. Ik herinner me dat ik als kind John Herseys *The Wall* (De muur) en Leon Uris' *Mila 18* las, beide fictieve verslagen over het getto van Warschau. (Ik herinner me ook nog altijd hoe mijn moeder, geheel verdiept in *The Wall*, klaagde dat zij niets las over de halte op weg naar haar werk.) Ik heb het geprobeerd, maar geen enkel moment heb ik in mijn

verbeelding de sprong kunnen maken die mijn ouders, in al hun gewoonheid, met dar verleden verbond. Eerlijk gezegd kan ik dat nog steeds niet.

Er is echter een belangrijker punt. Afgezien van deze fantoom-aanwezigheid kan ik me niet herinneren dat de nazi-holocaust ooit mijn kindertijd is binnengedrongen. De hoofdreden daarvoor was dat niemand buiten mijn familie ook maar iets leek te geven om wat zich had voorgedaan. Mijn kring van jeugdvrienden las veel en bediscussieerde hartstochtelijk de gebeurtenissen van de dag. Toch kan ik me in alle eerlijkheid geen
[10] enkele vriend (of ouder van een vriend) herinneren die ooit vroeg naar wat mijn vader en moeder hadden moeten doorstaan. Het ging daarbij niet om een gepast zwijgen. Het was gewoon onverschilligheid. In dit licht kun je alleen maar sceptisch zijn over de stortvloed van leed toen de Holocaust-industrie eenmaal wortel had geschoten.

Ik denk wel eens dat de ontdekking van de nazi-holocaust door het Amerikaanse jodendom soms erger is dan het vergeten ervan. Natuurlijk zaten mijn ouders in stilte te tobben; het leed dat zij hadden verdragen, werd niet in het openbaar erkend. Maar toch was dat nog altijd beter dan de huidige grove exploitatie van het joodse martelaarschap. Voordat de nazi-holocaust de 'Holocaust' werd, waren er slechts enkele wetenschappelijke studies over het onderwerp verschenen, zoals *The Destruction of the European Jews* (De vernietiging van de Europese joden) van Raul Hilberg, of memoires zoals *Man's Search for Meaning* (Zoektocht van de mens naar zingeving) van Viktor Frankl en *Prisoners of Fear* (Gevangenen van de angst) van Ella Lingens-Reiner.(6) Niettemin was deze kleine verzameling juweeltjes altijd beter dan de boekenplanken vol kitsch die nu de bibliotheken en boekhandels vullen.

Aan het eind van hun leven verloren mijn ouders hun belangstelling voor de 'Holocaust' als een publiek spektakel, ook al herleefden zij het verleden dagelijks tot hun laatste ademtocht. Een van mijn vaders levenslange vrienden, een voormalig medegevangene uit Auschwitz, was ogenschijnlijk een onomkoopbare linkse idealist die na de oorlog uit principe Duitse schadevergoeding weigerde. Uiteindelijk werd hij directeur van het Israëlische Holocaustmuseum Yad Vashem. Oprecht teleurgesteld gaf mijn vader na lang dralen toe dat zelfs deze man door de Holocaust-industrie was gecorrumpeerd en zijn overtuigingen had ingeruild voor een beetje macht en geld. Naarmate de weergave van de Holocaust steeds absurder vormen
[11] aannam, mocht mijn moeder graag (met de nodige ironie) Henry Ford aanhalen: '*History is bunk*.' (Geschiedenis is gezwam.) De verhalen van de 'overlevenden van de Holocaust' – allemaal gevangenen van de concentratiekampen, allemaal verzetshelden – vormden een aparte bron van galgenhumor bij mij thuis. Lang geleden zag John Stuart Mill al in dat

waarheden die niet aan een continue uitdaging worden onderworpen, uiteindelijk 'ophouden de uitwerking van waarheid te hebben omdat ze door overdrijving tot leugen worden gemaakt'.

Mijn ouders vroegen zich vaak verwonderd af waarom ik zo verontwaardigd was over de falsificatie en exploitatie van de door de nazi's gepleegde genocide. Het meest voor de hand liggende antwoord is dat de genocide wordt gebruikt om de criminele politiek van de Israëlische staat en de Amerikaanse ondersteuning daarvan te rechtvaardigen. Ook is er sprake van een persoonlijk motief. Ik geef waarachtig om de herinnering van de vervolging van mijn familie. De huidige campagne van de Holocaust-industrie om Europa geld af te persen in de naam van 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' heeft de morele status van hun martelaarschap doen verschrompelen tot die van het casino van Monte Carlo. Los van deze kwesties echter blijf ik ervan overtuigd dat het belangrijk is om de integriteit van het historisch verslag te behouden en daarvoor te strijden. Aan het eind van dit boek opper ik dat wij door de studie van de nazi-holocaust veel kunnen leren over ons allemaal en niet alleen over de 'Duitsers' of de 'niet-joden'. Maar om dat werkelijk te kunnen bereiken, om echt te kunnen leren van de nazi-holocaust, moet de fysieke dimensie van de bestudering ervan worden teruggebracht en de morele dimensie worden uitgebreid, denk ik. Te veel openbare en particuliere middelen zijn geïnvesteerd in de herinnering aan de nazi-genocide. Het grootste deel van de productie is waardeloos en niet zozeer een eerbewijs aan het joodse lijden maar eerder aan de joodse overdrijving. Het

[12] moment is allang voorbij waarop wij onze harten voor het leed van de rest van de mensheid hadden kunnen openstellen. Dit was de belangrijkste les die mijn moeder mij meegaf. Ik heb haar nooit horen zeggen: je mag niet vergelijken. Mijn moeder vergeleek altijd alles. Ongetwijfeld moet er historisch onderscheid worden aangebracht. Maar om nu een moreel onderscheid te maken tussen 'ons' lijden en 'hun' lijden is een morele parodie zonder meer. 'Je kunt ongelukkige mensen onderling niet vergelijken,' stelde Plato humaan vast, 'en dan zeggen dat de een gelukkiger is dan de ander.' Ten opzichte van al het lijden van de Afro-Amerikanen, Vietnamezen en Palestijnen was mijn moeders credo altijd: wij zijn allemaal holocaust-slachtoffers.

Norman Finkelstein
New York, april 2000

[13]

HOOFDSTUK 1

[15]

Gore Vidal beschuldigde enkele jaren geleden in een gedenkwaardige woordenwisseling Norman Podhoretz, de toenmalig hoofdredacteur van het blad *Commentary* van het Amerikaans Joods Comité (*American Jewish Committee*, AJC), ervan on-Amerikaans te zijn. (7) Het bewijs was dat Podhoretz minder belang hechtte aan de Burgeroorlog – 'die uitzonderlijk tragische gebeurtenis die nog altijd doorklinkt in onze Republiek' – dan aan joodse zaken. Maar Podhoretz was wellicht Amerikaanser dan zijn aanvaller. Want op dat moment nam de 'Oorlog tegen de Joden' een centralere plaats in het Amerikaanse culturele leven in dan de 'Oorlog tussen de Staten'. De meeste hoogleraren kunnen getuigen dat in vergelijking met de Burgeroorlog veel meer eerstejaarsstudenten de nazi-holocaust in de juiste eeuw kunnen plaatsen en het aantal doden weten. Ja, de nazi-holocaust is zo ongeveer de enige historische gebeurtenis waaraan tegenwoordig in een collegezaal nog gerefereerd wordt. Onderzoek wijst uit dat veel meer Amerikanen de Holocaust kunnen identificeren dan Pearl Harbor of de atoombommen op Japan.

Tot niet zo lang geleden echter speelde de nazi-holocaust nauwelijks een rol in het Amerikaanse leven. Tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en de late jaren zestig maakte slechts een handvol boeken en films gewag van de gebeurtenis. In de hele Verenigde Staten bood slechts één universiteit een bijvak over het onderwerp. (8) Toen Hannah Arendt in 1963 *Eichmann in Jerusalem* publiceerde, kon ze op slechts twee wetenschappelijke studies in het Engels terugvallen: Gerald Reitlingers *The Final Solution* en Raul Hilbergs *The Destruction of the European Jews*. (9) Het meesterwerk van Hilberg was toen nog maar net verschenen. Zijn promotiebegeleider aan de Universiteit van Columbia, de Duitse jood en sociaal-theoreticus Franz Neumann, had hem ten sterkste ontraden over het onderwerp te schrijven ('je graaft je eigen graf'), en geen enkele universiteit
[16] of algemene uitgever wilde zich aan het voltooide manuscript branden. Toen het ten slotte werd uitgegeven, kreeg *The Destruction of the European Jews* maar een paar, voornamelijk kritische besprekingen. (10)

Niet alleen Amerikanen in het algemeen, maar ook Amerikaanse joden, met inbegrip van de joodse intellectuelen, besteedden weinig aandacht aan de nazi-holocaust. In een gezaghebbend onderzoek uit 1957 noteerde de socioloog Nathan Glazer dat de *Endlösung* van de nazi's (evenals Israël) 'opmerkelijk weinig effect had op het innerlijk leven van het Amerikaanse jodendom'. Op een symposium van *Commentary* in 1961 over 'Joods zijn en de jongere intellectuelen' benadrukten slechts twee van de eenendertig sprekers het belang ervan. Evenzo ging een door het blad *Judaism* georganiseerde conferentie van eenentwintig orthodoxe Amerikaanse joden vrijwel geheel voorbij aan het onderwerp. (11) In de Verenigde Staten herinnerden geen monumenten of herdenkingen aan de nazi~holocaust. Integendeel, de belangrijke joodse organisaties verzetten zich daartegen. De vraag is: waarom?

De standaardverklaring is dat de joden getraumatiseerd waren door de nazi-holocaust en daarom de herinnering eraan verdrongen. Maar er is geen bewijs om deze conclusie te staven. Het lijdt geen twijfel dat sommige overlevenden destijds noch later wilden praten over wat er gebeurd was. Vele anderen wilden echter maar al te graag spreken en toen de gelegenheid zich voordeed, konden ze niet meer ophouden. (12) Het probleem was dat de Amerikanen niet wilden luisteren. De ware reden voor het openlijke zwijgen over de uitroeiing door de nazi's was de conformerende politiek van de Amerikaanse joodse leiders en het politieke klimaat in het naoorlogse Amerika. Zowel in binnenlandse als internationale aangelegenheden volgden de Amerikaanse joodse elites (13) de officiële lijn van de Verenigde Staten. Daarmee dienden zij de traditionele doelen van assimilatie en
[17] toegang tot de macht. Vanaf het begin van de Koude Oorlog sloten de grote joodse organisaties zich bij de rangen aan. De Amerikaanse joodse elites 'vergaten' de nazi~holocaust omdat vanaf 1949 West-Duitsland een belangrijke naoorlogse bondgenoot van de vs was in de confrontatie met de Sovjetunie. Het verleden oprakelen diende geen nuttig doel; het compliceerde de zaken alleen maar.

Met enkele (al snel verworpen) bedenkingen schaarden de belangrijke Amerikaanse joodse organisaties zich achter de Amerikaanse steun voor een herbewapend en nauwelijks gedenazificeerd Duitsland. Het AJC prees als eerste de deugden van de nieuwe richtlijn uit angst dat 'elke vorm van georganiseerd verzet van Amerikaanse joden tegen de nieuwe buitenlandse politiek en strategische benadering tot isolement in de ogen van de niet-joodse meerderheid kon leiden en de naoorlogse winst in binnenlandse aangelegenheden kon bedreigen'. Het zionistische Joods Wereldcongres (*Jewish World Congress*, JWC) en zijn Amerikaanse afdeling staakten hun oppositie na de ondertekening van schadevergoedingsregelingen met Duitsland in het begin van de jaren vijftig. De Anti-Laster Liga (*Anti-Defamation League*, ADL) zond in 1954 als eerste grote joodse organisatie een officiële afvaardiging naar Duitsland. Eendrachtig werkten deze organisaties met de regering in Bonn samen om de 'anti-Duitse gevoelens' onder joden in te perken. (14)

De Endlösung was om nog een reden onbespreekbaar voor de Amerikaanse joodse elites. Linkse joden, die tegen de samenwerking met Duitsland in de Koude Oorlog tegen de Sovjetunie waren, hielden niet op hiertegen te protesteren. Herdenking van de nazi-holocaust werd daarmee een communistische aangelegenheid. Gebonden aan het cliché dat joden vereenzelvigde met links – inderdaad, een derde van de stemmen voor de progressieve presidentskandidaat Henry Wallace in 1948 kwam van joodse kiezers – schrokken de Amerikaanse joodse elites er
[18] niet voor terug om medejoden te offeren op het altaar van het anticommunisme. Door overheidsorganisaties inzicht te bieden in hun documenten over zogenaamde joodse subversievelingen werkten het AJC en de ADL actief mee aan de heksenjacht van senator McCarthy. Het AJC onderschreef de doodstraf voor het echtpaar Rosenberg en zijn maandblad *Commentary* schreef in een hoofdartikel dat het eigenlijk geen joden waren.

Bevreesd om geassocieerd te worden met politiek links in binnen- en buitenland verzetten grote joodse organisaties zich tegen samenwerking met de anti-nationaal-socialistische Duitse sociaal-democraten, als ook tegen een boycot van Duitse producten en demonstraties tegen ex-nazi's die door de Verenigde Staten toerden. Anderzijds onderging een prominente Duitse bezoeker als de dissidente protestantse dominee Martin Niemöller, die acht jaar in een concentratiekamp had doorgebracht en zich nu tegen de anticommunistische kruistocht uitsprak, de laster van Amerikaanse joodse leiders. In hun ijver om van hun

anticommunisme te getuigen namen joodse elites deel aan, en steunden zij financieel, rechtse extremistische organisaties als de All-American Conference to Combat Communism (Geheel-Amerikaanse conferentie ter bestrijding van het communisme). Wanneer veteranen van de ss het land bezochten, keken ze de andere kant op. (15)

Altijd bereid om in de gunst te komen bij de heersende klasse van de Verenigde Staten en zich af te keren van joods links, riep het georganiseerde Amerikaanse jodendom in één speciaal geval de nazi-holocaust in herinnering: om de Sovjetunie af te wijzen. 'De [anti-joodse] politiek van de Sovjetunie biedt mogelijkheden die niet over het hoofd gezien mogen worden,' merkte een door Novick aangehaald intern memorandum van het AJC enthousiast op, 'om zekere aspecten van het binnenlandse programma van het AJC te versterken.' Typerend genoeg betekende dit het op één lijn stellen van de Endlösung met Rus-
[19] sisch antisemitisme. 'Stalin zal slagen waar Hitler faalde,' voorspelde *Commentary* ijselijk. 'Hij zal de joden van Centraal- en Midden-Europa uiteindelijk wegvagen. ... De overeenkomst met de nazi-politiek van uitroeiing is bijna complect.' Vooraanstaande Amerikaanse joodse organisaties noemden de sovjetinvasie van Hongarije in 1956 zelfs 'nog maar de eerste stap op weg naar een Russisch Auschwitz'. (16)

* * *

Alles werd anders door de Arabisch-Israëlische oorlog van juni 1967. Volgens vrijwel alle bronnen werd de Holocaust pas na dit conflict onontkoombaar in het Amerikaanse joodse leven. (17) De gebruikelijke verklaring voor deze omslag is dat Israëls totale afzondering en kwetsbaarheid tijdens de Zesdaagse Oorlog de herinnering aan de uitroeiing door de nazi's nieuw leven inblies. Maar deze uitleg geeft een verkeerde voorstelling van zowel de toenmalige krachtsverhoudingen in het Midden-Oosten als de aard van de opbloeiende relatie tussen Israël en de Amerikaanse joodse elites.

Net zoals de grote Amerikaanse joodse organisaties in de jaren na de Tweede Wereldoorlog de nazi-holocaust bagatelliseerden om zich te conformeren aan de belangen van de Amerikaanse regering in de Koude Oorlog, evenzo volgde hun houding tegenover Israël de officiële politiek. Vanaf het begin koesterden de Amerikaanse joodse elites ernstige twijfel over een joodse staat. Hun grootste angst was dat die voeding zou geven aan beschuldigingen van 'dubbele loyaliteit'. Met het aanzwellen van de Koude Oorlog vermeerderden deze zorgen zich. Al voor de stichting van Israël spraken Amerikaanse joodse leiders hun bezorgdheid uit dat zijn voornamelijk Oost-Europese, linkse leiders het sovjetkamp zouden kiezen. Hoewel ze uiteindelijk de door zionisten geleide campagne voor een eigen staat
[20] steunden, letten de Amerikaanse joodse organisaties scherp op signalen uit Washington. Het AJC steunde de stichting van Israël voornamelijk omdat men in eigen land de gevolgen vreesde wanneer de joodse ontheemden uit Europa niet snel een thuis vonden. (18) Hoewel Israël al snel na de staatsvorming de kant van het Westen koos, behielden vele Israëli's binnen en buiten de regering een sterke genegenheid voor de Sovjetunie; geen wonder dat de Amerikaanse joodse leiders Israël op afstand hielden.

Van de stichting in 1948 tot aan de oorlog van juni 1967 speelde Israël geen centrale rol in de Amerikaanse strategische planvorming. Toen de joodse leiders in Palestina op het punt stonden hun eigen staat uit te roepen, stond president Truman in dubio. Hij woog binnenlandse overwegingen (de joodse kiezers) af tegen waarschuwingen van Buitenlandse Zaken (steun aan de joodse staat zou de Arabische wereld van de Verenigde Staten vervreemden). Om de belangen van de Verenigde Staten in het Midden-Oosten veilig te

stellen balanceerde de regering-Eisenhower tussen steun aan Israël en de Arabische staten, met een voorkeur evenwel voor de Arabieren.

Terugkerende politieke conflicten tussen Israël en de Verenigde Staten culmineerden in de Suezcrisis van 1956, toen Israël samenspande met Engeland en Frankrijk om Egyptes nationalistische leider, Gamal Abdel Nasser, aan te pakken. Hoewel Israëls klinkende overwinning en de bezetting van de Sinai algemeen de aandacht vestigden op zijn militair potentieel, beschouwden de Verenigde Staten het land nog altijd als een van hun vele belangen in de regio. Daarmee in overeenstemming was de zo goed als onvoorwaardelijke terugtrekking uit de Sinai, waartoe president Eisenhower Israël dwong. Tijdens de crisis steunden de Amerikaanse joodse leiders heel even Israëls pogingen om Amerikaanse toezeggingen af te dwingen, maar uiteindelijk, zoals Arthur Hertzberg schrijft, 'gaven ze er de voorkeur aan Israël te adviseren [Eisenhower] liever ter harte te
[21] nemen dan de wensen van de leider van de Verenigde Staten te bestrijden'. (19)

Behalve als object van liefdadigheid verdween Israël na de staatsvorming vrijwel uit het dagelijkse Amerikaanse joodse leven. Israël deed er gewoon niet toe voor Amerikaanse joden. In zijn onderzoek van 1957 noteerde Nathan Glazer dat Israël 'opmerkelijk weinig invloed had op het dagelijks leven van de Amerikaanse joodse gemeenschap'. (20) Het ledental van de Zionistische Beweging van Amerika viel terug van honderdduizenden in 1948 naar enkele tienduizenden in de jaren zestig. Vóór juni 1967 had slechts één op twintig Amerikaanse joden Israël bezocht. Bij zijn herverkiezing in 1956, onmiddellijk nadat hij Israël tot de vernederende terugtrekking uit de Sinai had gedwongen, nam de reeds aanzienlijke joodse steun voor Eisenhower toe. Na de ontvoering van Eichmann begin jaren zestig ontving Israël zelfs een uitbrander van sommige joodse opinieleiders, zoals Joseph Proskauer, voormalig voorzitter van het AJC, Harvard-historicus Oscar Handlin en de *The Washington Post*. 'De ontvoering van Eichmann,' meende Erich Fromm, 'is een staaltje wetteloosheid van precies de soort waaraan de nazi's zelf ... zich schuldig maakten. (21)

Over de volle breedte van het politieke spectrum toonden vooral Amerikaanse joodse intellectuelen desinteresse voor Israëls lot, In gedetailleerde studies van de links-liberale joodse intellectuele wereld in New York in de jaren zestig wordt Israël nauwelijks genoemd. (22) Vlak voor de Zesdaagse Oorlog sponsorde het AJC een symposium over 'joodse identiteit hier en nu'. Slechts drie van de eenendertig 'knapste koppen van de joodse gemeenschap' noemden Israël; twee van hen deden dat uitsluitend om het belang ervan te ontkennen. (23) Ironisch genoeg waren zo ongeveer de enige twee bekende joodse intellectuelen die vóór juni 1967 een band met Israël hadden gesmeed, Hannah Arendt en Noam Chomsky. (24)

[22]
Toen kwam de Zesdaagse Oorlog. Onder de indruk van Israëls overweldigende machtsvertoon begonnen de Verenigde Staten het land meer strategisch belang toe te kennen. (Al voor de Zesdaagse Oorlog helden de Verenigde Staten voorzichtig over naar Israël nadat de regimes van Egypte en Syrië halverwege de jaren zestig een meer onafhankelijke koers waren gaan varen.) Terwijl Israël als vertegenwoordiger van de Amerikaanse belangen in het Midden-Oosten optrad, begon militaire en economische steun het land binnen te stromen.

Voor de Amerikaanse joodse elites was Israëls onderwerping aan Amerika's macht een buitenkansje. Het zionisme was ontstaan uit de gedachte dat assimilatie een illusie was, dat joden altijd als potentieel onbetrouwbare vreemdelingen zouden worden beschouwd. Om uit dit dilemma te komen wilden de zionisten een thuisland voor joden oprichten. De stichting

van Israël verergerde evenwel het probleem, in elk geval voor de joden in de diaspora: de beschuldiging van dubbele loyaliteit kreeg een feitelijke grondslag. Paradoxaal genoeg maakte Israël na juni 1967 de assimilatie in de Verenigde Staten eenvoudiger: de joden stonden in de frontlinie om Amerika - ja, de 'westerse beschaving' - te verdedigen tegen de achterlijke Arabische horden. Terwijl Israël tot 1967 het spookbeeld van dubbele loyaliteit had opgeroepen, vertegenwoordigde het nu superloyaliteit. Het waren tenslotte Israëli's en niet Amerikanen die vochten en stierven om de belangen van de Verenigde Staten veilig te stellen. En anders dan de Amerikaanse militairen in Vietnam lieten de Israëlische soldaten zich niet vernederen door een stel derdewereld-blaaskaken. (25)

Het zal niet verbazen dat de Amerikaanse joodse elites plotseling Israël ontdekten. Na de oorlog van 1967 kon Israëls militaire elan geprezen worden omdat zijn geweerlopen de goede kant – Amerika's vijanden – op wezen. Zijn gevechtskunst zou de toegang tot de binnenste cirkel van de Amerikaanse macht
[23] zelfs kunnen vergemakkelijken. Voordien konden de joodse elites niet meer doen dan een paar lijstjes met joodse subversievelingen overhandigen; nu konden ze zich voordoen als de natuurlijke gesprekspartner namens Amerika's nieuwste strategische bondgenoot. Van figuranten konden ze opklimmen tot hoofdrolspelers in het drama van de Koude Oorlog. Daarmee werd Israël voor het Amerikaanse jodendom evenzeer van strategisch belang als voor de Verenigde Staten.

In een vlak voor de Zesdaagse Oorlog gepubliceerde verhandeling verhaalt Norman Podhoretz overenthousiast van zijn aanwezigheid op een staatsbanket in het Witte Huis waar 'iedereen zichtbaar en volkomen buiten zichzelf van vreugde was om erbij te zijn'. (26) Hoewel intussen al hoofdredacteur van het vooraanstaande *Commentary*, bevat zijn artikel slechts een vluchtige verwijzing naar Israël. Wat had Israël een ambitieuze Amerikaanse jood te bieden? In een latere verhandeling herinnert Podhoretz zich dat Israël na juni 1967 'het geloof van de Amerikaanse joden' werd. (27) Podhoretz, inmiddels een prominent supporter van Israël, kon nu niet alleen staat maken op zijn aanwezigheid bij een diner in het Witte Huis, maar ook op een onderonsje met de president om te beraadslagen over het Nationaal Belang.

Na de Zesdaagse Oorlog zetten de grote Amerikaanse joodse organisaties zich voltijds in om de Amerikaans-Israëlische alliantie te versterken. In het geval van de ADL, omvatte dit een wijdverbreide binnenlandse inlichtingenoperatie, die in verband stond met het werk van de geheime diensten van Israël en Zuid~Afrika. (28) De berichtgeving over Israël in *The New York Times* nam na juni 1967 zeer sterk toe. In *The New York Times* Index besloeg het trefwoord Israël zowel in 1955 als 1965 een kolomlengte van 1,5 meter. In 1975 leverde Israël 6,5 meter aan kolommen op. 'Wanneer ik me goed wil voelen,' merkte Wiesel in 1973 op, 'lees ik de berichten over Israël in *The New York Times*.' (29) Net als Podhoretz vonden veel doorsnee Amerikaanse
[24] joodse intellectuelen het 'geloof' na de Zesdaagse Oorlog. Novick rapporteert dat Lucy Dawidowicz, de nestor van de Holocaust-literatuur, ooit een 'scherp critica van Israël' was. Israël kon van Duitsland geen herstelbetalingen eisen zolang het de verantwoordelijkheid voor ontheemde Palestijnen uit de weg ging, schimpte ze in 1953: 'Zo rekbaar kan de moraal niet zijn.' Maar vrijwel onmiddellijk na de Zesdaagse Oorlog werd Dawidowicz een 'fervent voorstander van Israël'. Ze noemde het 'het gedeelde kader voor het ideaalbeeld van de jood in de moderne wereld'. (30)

Een favoriete stellingname van de na 1967 wedergeboren zionisten was om hun eigen uitgesproken steun voor het zogenaamd belegerde Israël stilzwijgend af te zetten tegen de

lafheid van het Amerikaanse jodendom ten tijde van de Holocaust. In feite deden ze precies wat de Amerikaanse joodse elites altijd hadden gedaan: in de maat lopen met de Amerikaanse machthebbers. Met name de ontwikkelde klassen namen graag een heroïsche pose aan. Neem nu de prominente links-liberale maatschappijcriticus Irving Howe. In 1956 veroordeelde het blad *Dissent*, waarvan Howe hoofdredacteur was, de 'gezamenlijke aanval op Egypte' als 'immoreel'. Hoewel werkelijk géisoleerd, werd Israël beschuldigd van 'cultureel chauvinisme'' een 'quasi-messianistisch gevoel van lotsbestemming' en 'een onderstroom van expansionisme'. (31) Na de oorlog van oktober 1973, toen de Amerikaanse steun voor Israël een hoogtepunt bereikte, publiceerde Howe een persoonlijk manifest 'vol diepe bezorgdheid' ter verdediging van het alleenstaande Israël. De niet-joodse wereld, klaagde hij als in een parodie van Woody Allen, was doordrenkt van antisemitisme. Zelfs in Upper Manhattan, lamenteerde hij, was Israël 'niet langer chic'. Iedereen, behalve hijzelf, was volgens hem verslaafd aan Mao, Frantz Fanon en Che Guevara. (32)

Als strategische voorpost van Amerika ontmoette Israël ook kritiek. Naast de toenemende internationale weerstand tegen
[25] zijn weigering om in overeenstemming met resoluties van de Verenigde Naties met de Arabieren naar een oplossing te zoeken, en zijn onvoorwaardelijke steun aan Amerikds wereldwijde ambities, (33) moest Israël ook tegen afkeuring uit de Verenigde Staten zelf opboksen. In Amerika's leidende kringen hielden de zogeheten Arabisten vol dat alle kaarten op Israël zetten en de Arabische elites negeren de nationale belangen van de Verenigde Staten schaadde.

Sommigen zeiden dat Israëls onderwerping aan Amerika's macht en de bezetting van naburige Arabische gebieden niet alleen principieel onjuist waren, maar ook schadelijk voor de eigen belangen. Israël zou steeds verder gemilitariseerd raken en zich vervreemden van de Arabische wereld. Voor zijn nieuwe Amerikaanse joodse 'supporters' grensden zulke uitspraken echter aan ketterij: een onafhankelijk Israël, in vrede levend met zijn buren, was van geen waarde, een Israël dat samen met stromingen in de Arabische wereld naar onafhankelijkheid van de Verenigde Staten streefde, was een ramp. Alleen een Israëlisch Sparta, schatplichtig aan Amerikds macht, was goed, want alleen dan konden de Amerikaanse joodse leiders optreden als zegslieden voor Amerikds imperialistische ambities. Noarn Chomsky heeft voorgesteld om deze 'supporters van Israël' nauwkeuriger aan te duiden als 'supporters van de morele degeneratie en uiteindelijke destructie van Israël'. (34)

Om hun strategische belangen te beschermen 'herinnerden' de Amerikaanse joodse elites zich de Holocaust. (35) De gebruikelijke verklaring is dat ze dit deden omdat ze geloofden dat Israël ten tijde van de Zesdaagse Oorlog in levensgevaar verkeerde en ze dus gegrepen waren door angst voor een 'tweede Holocaust'. Deze bewering houdt bij nadere beschouwing geen stand.

Neem nu bijvoorbeeld de eerste Arabisch-Israëlische oorlog. Aan de vooravond van de onafhankelijkheid in 1948 leek de dreiging voor de joden in Palestina veel onheilspellender. David
[26] Ben-Goerion verklaarde dat '700.000 joden tegenover 27 miljoen Arabieren stonden; één tegen veertig'. De Verenigde Staten steunden een wapenembargo van de Verenigde Naties voor de regio, waarmee het militaire overwicht van de Arabische legers werd bekrachtigd. De angst voor een nieuwe Endlösung achtervolgde het Amerikaanse jodendom. Vol afschuw dat de Arabische staten 'Hitlers handlanger de moefti bewapenden, terwijl de Verenigde Staten hun wapenembargo handhaafden,' verwachtte het AJC 'massale zelfmoord en een totale

holocaust in Palestina'. Zelfs minister van Buitenlandse Zaken George Marshall en de CIA voorspelden openlijk een zekere joodse nederlaag in geval van oorlog. (36) Hoewel de 'feitelijk sterkere partij won' (historicus Benny Morris), was het geen gemakkelijke overwinning voor Israël. Tijdens de eerste maanden van de oorlog, begin 1948, en vooral toen de onafhankelijkheid werd uitgeroepen in mei, schatte Yigael Yadin, commandant van de Hagana, Israëls kansen op overleving op fifty-fifty. Zonder de geheime Tsjechoslowaakse wapendeal had Israël het waarschijnlijk niet gered. (37) Na een jaar lang vechten telde Israël zesduizend gevallenen, één procent van de bevolking. Waarom dan werd de Holocaust niet na de oorlog van 1948 een aandachtspunt voor de Amerikaanse joden?

Israël bewees in 1967 vlot dat het lang zo kwetsbaar niet was als tijdens zijn onafhankelijkheidsstrijd. Israëlische en Amerikaanse leiders wisten op voorhand dat Israël een oorlog met de Arabische staten eenvoudig zou winnen. Die waarheid kwam opvallend aan het licht toen Israël zijn Arabische buren in een paar dagen verjoeg. Zoals Novick schrijft: 'Er waren opvallend weinig expliciete verwijzingen naar de Holocaust bij de pro-Israëlische lobby door Amerikaanse joden, voorafgaand aan de oorlog.' (38) De Holocaust-industrie ontlook pas ná Israëls overweldigende vertoon van militair overwicht en bloeide op te midden van extreem Israëlisch triomfalisme. (39) De gebruikelijke
[27] manier van interpreteren kan dit soort tegenstrijdigheden niet verklaren.

Israëls schokkende tegenslag in het begin van de Arabisch-Israëlische oorlog van oktober 1973, de substantiële verliezen en het toenemende internationale isolement naderhand – zo houden conventionele verklaringen staande – versterkten de Amerikaanse joodse zorgen om Israëls kwetsbaarheid. Daarmee in overeenstemming kwam de herinnering aan de Holocaust in het brandpunt van de belangstelling te staan. Novick schrijft typerend: 'In de ogen van Amerikaanse joden ... begon een kwetsbaar en géisoleerd Israël beangstigende gelijkenis te vertonen met de situatie van het Europese jodendom dertig jaar eerder. ... Het thema Holocaust kwam niet alleen los in Amerika, het raakte steeds meer géinstitutionaliseerd.' (40) Maar in de oorlog van 1948 was Israël vlak langs de afgrond gegaan en had het, zowel relatief als absoluut, veel meer slachtoffers te betreuren dan in 1973.

Toegegeven, afgezien van zijn alliantie met de Verenigde Staten was Israël internationaal uit de gratie na de Grote Verzoendagoorlog van 1973. Vergelijk die situatie echter met die na de Suezoorlog van 1956. Israël en het georganiseerde Amerikaanse jodendom beweerden dat aan de vooravond van de invasie van de Sinai, Egypte het voortbestaan van Israël bedreigde en dat een volledige Israëlische terugtrekking uit de Sinai een fatale ondermijning betekende van 'Israëls vitale belangen: zijn overleven als staat'. (41) De internationale gemeenschap hield echter voet bij stuk. Zijn briljante optreden voor de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties ophalend, herinnerde Abba Eban zich vol spijt dat men, 'na de toespraak met aanhoudend en uitbundig applaus te hebben begroet, overging tot het met een enorme meerderheid tegen ons stemmen'. (42) De Verenigde Staten speelden een nadrukkelijke rol in deze consensus. Niet alleen dwong Eisenhower Israël tot terugtrekking, maar de pu-
[28] blieke steun voor Israël in de Verenigde Staten nam 'dramatisch af', aldus de historicus Peter Grose. (43) Meteen na de oorlog van 1973 gaven de Verenigde Staten Israël echter grootschalige militaire steun, veel meer dan in de vier voorgaande jaren samen, toen de Amerikaanse opinie stevig achter Israël stond. (44) Zo was de toestand toen 'het thema Holocaust... "loskwam" in Amerika', op een moment dat Israël minder geïsoleerd stond dan in 1956.

De Holocaust-industrie kwam niet in het brandpunt van de belangstelling, omdat Israëls onverwachte tegenslagen in de Grote Verzoendagoorlog van 1973 en de status van paria die erop volgde, de herinnering aan de Endlösung opriepen. Belangrijker was dat Sadats indrukwekkende militaire optreden in de Grote Verzoendagoorlog de politieke elites van de Verenigde Staten en Israël ervan overtuigde dat een diplomatieke regeling met Egypte, inclusief teruggave van in juni 1967 op Egypte veroverde gebieden, niet langer te vermijden viel. Om Israëls onderhandelingspositie te verstevigen verhoogde de Holocaustindustrie haar productiequota. Het belangrijkste punt is dat Israël na de oorlog van 1973 niet van de Verenigde Staten geisoleerd was: deze ontwikkelingen vonden plaats binnen het raamwerk van de alliantie tussen Israël en Verenigde Staten, die volledig intact bleef. (45) Historische bronnen geven het sterke vermoeden dat, indien Israël na de Grote Verzoendagoorlog werkelijk alleen had gestaan, de Amerikaanse joodse elites zich niet meer van de nazi-holocaust hadden herinnerd dan ze deden na de oorlogen van 1948 en 1956.

Novick komt met aanvullende verklaringen die zelfs nog minder overtuigend zijn. Hij haalt bijvoorbeeld religieuze joodse wetenschappers aan en suggereert dat 'de Zesdaagse Oorlog een populaire theologie bood van "Holocaust en Verlossing"'. Het 'licht' van de overwinning in juni 1967 gaf verlossing van de 'duisternis' van de nazi-genocide: 'het bood God een tweede
[29] kans'. De Holocaust kon in het Amerikaanse leven pas na juni 1967 te voorschijn komen, omdat 'de uitroeiing van het Europese jodendom een - zo niet goed, dan in eik geval aanvaardbaar - einde kreeg'. Maar in de gebruikelijke joodse verklaringen markeerde niet de Zesdaagse Oorlog, maar Israëls stichting de verlossing. Waarom moest de Holocaust op een tweede verlossing wachten? Novick houdt vol dat het 'beeld van joden als militaire helden' in de Zesdaagse Oorlog 'het stereotype wist weg te nemen van zwakke en lijdzame slachtoffers, dat ... voordien een joodse discussie over de Holocaust tegenhield'. (46) Maar uit oogpunt van pure moed was de oorlog van 1948 Israëls hoogtepunt. En Moshe Dayans 'gedurfde' en 'briljante' honderd uur durende campagne in de Sinaï in 1956 was een vooraankondiging van de snelle overwinning van juni 1967. Waarom dan hadden de Amerikaanse joden de Zesdaagse Oorlog nodig om 'het stereotype weg te nemen'?

Novicks uitleg hoe de Amerikaanse joodse elites de nazi-holocaust gingen aanwenden, is niet overtuigend. Neem eens de volgende representatieve passages in overweging:

> In een poging om de oorzaken te begrijpen van Israëls isolement en kwetsbaarheid – oorzaken waarin een oplossing gevonden zou kunnen worden – verkregen Amerikaanse joodse leiders de meeste steun voor hun uitleg dat de verdwijnende herinnering aan de nazi-misdaden tegen de joden, alsmede het opgroeien van een generatie die onbekend was met de Holocaust, tot gevolg had dat Israël de steun verloor die het eens had genoten.

Terwijl Amerikaanse joodse organisaties niets konden doen om het recente verleden in het Midden-Oosten te veranderen, en maar heel weinig om de toekomst te beïnvloeden, konden ze wél zorgen voor een herleving van de herinneringen aan de Ho-
[30] locaust. De uitleg van de 'verdwijnende herinnering' creëerde dus een behoefte aan actie. (47)

Waarom verkreeg de uitleg van de 'verdwijnende herinnering' voor Israëls penibele situatie na 1967 'de meeste steun'? Dit was beslist een onwaarschijnlijke verklaring. Zoals

Novick zelf uitgebreid documenteert, had de steun die Israël aanvankelijk verwierf weinig van doen met 'herinneringen aan de nazi-misdaden'. (48) Trouwens, die herinneringen waren verdwenen lang voordat Israël de internationale steun verloor. Waarom konden joodse elites 'maar heel weinig [doen] om de toekomst [van Israël] te beïnvloeded? Ze controleerden toch een formidabel netwerk van organisaties. Waarom was een 'herleving van de herinneringen aan de Holocaust' de enige mogelijkheid om iets te doen? Waarom geen steun van de internationale consensus die opriep tot Israëls terugtrekking uit de in de Zesdaagse Oorlog bezette gebieden en tévens tot een 'rechtvaardige en durende vrede' tussen Israël en zijn Arabische buren (VN-resolutie 242)?

Een deugdelijker, zij het niet zo milde verklaring is dat Amerikaanse joodse elites zich de nazi-holocaust vóór juni 1967 alleen herinnerden wanneer dat politiek gunstig was. Israël, hun nieuwe beschermheer, had munt geslagen uit de nazi-holocaust bij het proces tegen Eichmann. (49) Gegeven zijn bewezen nut, exploiteerde het Amerikaanse jodendom de nazi-holocaust na de Zesdaagse Oorlog. Eenmaal ideologisch herschreven, bleek de Holocaust (met een hoofdletter, conform mijn eerdere uitleg) het ideale wapen om kritiek op Israël mee af te weren. Hoe dat in zijn werk ging, maak ik dadelijk duidelijk. Wat evenwel eerst benadrukt moet worden, is dat de Holocaust voor de Amerikaanse joodse elites dezelfde functie vervulde als Israël: een fiche van onschatbare waarde in het pokerspel om de macht. De beleden bezorgdheid om de herinnering aan de Ho-
[31] locaust was even kunstmatig als de beleden zorgen om het lot van Israël. (50) En dus was Ronald Reagans imbeciele verklaring op het kerkhof van Bitburg in 1985 dat de aldaar begraven Duitse soldaten, inclusief leden van de Waffen-ss, 'evengoed slachtoffers van de nazi's waren als de slachtoffers in de concentratiekampen', door de Amerikaanse joodse organisaties snel vergeven en vergeten. In 1988 werd Reagan geëerd als '*Humanitarian of the Year*' door een van de meest prominente Holocaust-instituten, het Simon Wiesenthal Centrum te Los Angeles, voor zijn 'niet-aflatende steun aan Israël'. En in 1994 kreeg hij de '*Torch of Liberty*' van de pro-Israëlische ADL. (51)

De eerdere uitbarsting van dominee Jesse Jackson in 1979 dat hij 'er schoon genoeg van had om te horen over de Holocaust', werd echter niet zo snel vergeven en vergeten. Ja, de aanvallen van de Amerikaanse joodse elites op Jackson hielden niet op, trouwens niet vanwege zijn 'antisemitische opmerkingen' maar om zijn 'omhelzing van de Palestijnse zaak'. (52) In Jacksons geval kwam daar nog een extra factor bij: hij vertegenwoordigde binnenlandse kiezers met wie het georganiseerde Amerikaanse jodendom overhoop had gelegen sinds eind jaren zestig. Ook in deze conflicten bewees de Holocaust een machtig ideologisch wapen te zijn.

Het was niet Israëls veronderstelde zwakte en isolement, niet de angst voor een 'tweede Holocaust', maar veeleer zijn bewezen sterkte en strategische alliantie met de Verenigde Staten waarom de joodse elites de Holocaust-industrie na juni 1967 in een hogere versnelling brachten. Hoewel onbedoeld, levert Novick het beste bewijs om deze conclusie te onderbouwen. Om aan te tonen dat machtsoverwegingen, en niet de Endlösung van de nazi's, het Amerikaanse beleid jegens Israël bepaalden, schrijft hij: 'Toen de Holocaust nog vers in het geheugen van de Amerikaanse leiders lag - de eerste vijfentwintig jaar na het einde van de oorlog - gaven de Verenigde Staten de minste steun
[32] aan Israël. ... Het was niet toen Israël zwak en kwetsbaar gevonden werd, maar nadat het zijn kracht had gedemonstreerd in de Zesdaagse Oorlog, dat de Amerikaanse steun aan Israël van een beekje in een vloedstroom veranderde'. (53) Dit betoog gaat in gelijke mate op voor de Amerikaanse joodse elites.

* * *

Er bestaan ook binnenlandse bronnen voor de Holocaust-industrie. Doorsnee-verklaringen wijzen op de recente opkomst van 'identiteitspolitiek' aan de ene kant en de 'slachtoffercultuur' aan de andere. Daarbij was iedere identiteit geworteld in zijn eigen geschiedenis van onderdrukking. joden zochten derhalve hun eigen etnische identiteit in de Holocaust.

Maar onder de groeperingen die hun slachtofferschap bewenen, waaronder zwarten, latino's, inheemse Amerikanen, vrouwen, homo's en lesbiennes, zijn alleen de joden niet achtergesteld in de Amerikaanse samenleving. Identiteitspolitiek en de Holocaust hebben Amerikaanse joden niet zozeer vanwege hun slachtofferstatus in hun greep gekregen, maar omdat zij géén slachtoffers zijn.

Terwijl de antisemitische barrières na de Tweede Wereldoorlog snel verdwenen, gingen joden tot de uitblinkers behoren in de Verenigde Staten. Volgens Lipset en Raab is het inkomen per hoofd van de bevolking onder joden bijna twee keer zo hoog als onder niet-joden; zestien van de veertig rijkste Amerikanen zijn joden; 40 procent van de Amerikaanse winnaars van Nobelprijzen in wetenschap en economie zijn joods, evenals zo procent van de hoogleraren aan vooraanstaande universiteiten en 40 procent van de maten van de grote advocatenkantoren van New York en Washington. De opsomming gaat nog even door. (54) In plaats van een obstakel voor succes is de joodse identiteit juist de kroon op dat succes geworden. Net zoals veel jo-
[33] den Israël op afstand hielden toen het een probleem opleverde en wedergeboren zionisten werden toen het van nut bleek, zo hebben velen hun etnische identiteit op afstand gehouden toen het een probleem opleverde en werden ze wedergeboren joden toen dat van nut bleek te zijn.

Ja, het maatschappelijk succes van het Amerikaanse jodendom wettigde het belangrijkste – en misschien enige – dogma van hun nieuw verkregen identiteit als joden. Wie kon nu nog tegenspreken dat joden een 'uitverkoren' volk waren? In *A Certain People: American Jews and Their Lives Today* snottert Charles Silberman - zelf een wedergeboren jood - op kenmerkende wijze: 'Joden zouden minder dan menselijk geweest zijn, wanneer ze iedere notie van verhevenheid volkomen hadden genegeerd' en 'het is uitzonderlijk moeilijk voor Amerikaanse joden om het superioriteitsgevoel geheel uit te wissen, hoezeer ze het misschien ook proberen te onderdrukken'. Wat een kind van Amerikaanse joden meekrijgt, aldus romancier Philip Roth, is 'geen stelsel van wetten, geen onderwijssysteem en geen taal, en ten slotte geen God ... maar een soort psychologie, en die psychologie kan in drie woorden omschreven worden: "Joden zijn beter"'. (55) Zoals we dadelijk zullen zien, was de Holocaust de omgekeerde versie van hun veelbezongen wereldse succes: het diende om de joodse uitverkorenheid te bekrachtigen.

Aan het begin van de jaren zeventig was antisemitisme niet langer een opvallend kenmerk van het Amerikaanse leven. Niettemin begonnen joodse leiders de noodklok te luiden over een krachtig 'nieuw antisemitisme' dat het Amerikaanse jodendom bedreigde. (56) De belangrijkste bewijzen uit een prominente studie van de ADL ('voor hen die stierven omdat ze joden warer~) omvatten de Broadway-showjesus Christ Superstar en een alternatief blaadje dat Xissinger omschreef als een kruiperige slijmbal, lafaard, bullebak, vleier, tiran,

streber, kwaadaardige manipulator, onzekere snob, opportunistische machtswelluste~ ling'; naar later bleek een understatement. (57)

[34]

Voor het georganiseerde Amerikaanse jodendom diende deze voorgekookte hysterie over een nieuw antisemitisme meerdere doelen. Het vergrootte het belang van Israël als laatste redplaats voor het geval de Amerikaanse joden er een nodig hadden. Bovendien vonden de inzamelingsacties van joodse organisaties ten behoeve van de strijd tegen het antisemitisme een gewilliger oor. 'De antisemiet verkeert in de ongemakkelijke positie,' observeerde Sartre eens, 'dat hij niet buiten de vijand kan die hij wil vernietigen.' (58) Voor deze joodse organisaties is het omgekeerde evenzeer waar. Met een gering aanbod aan antisemitisme is recentelijk een moordende rivaliteit gegroeid tussen vooraanstaande joodse 'verdedigingsorganisaties', met name de ADL en het Simon Wiesenthal Centrum. (59) In het geval van geldinzamelingen overigens dienen de zogenaamde gevaren die Israël bedreigen eenzelfde soort doel. Bij terugkomst van een reis naar de Verenigde Staten schreef de gewaardeerde Israëlische journalist Danny Rubinstein: 'Volgens de meeste leden van het joodse establishment gaat het erom telkens opnieuw de gevaren te benadrukken die Israël van buitenaf bedreigen. ... Het joodse establishment in Amerika kan Israël alleen gebruiken als slachtoffer van wrede Arabische aanvallen. Voor dat Israël kan men steun krijgen, donors, geld.... Iedereen kent de officiële bedragen die opgehaald worden in het Verenigd Joods Appèl (*United Jewish Appeal*) in Amerika, waar de naam van Israël wordt gebruikt, en ongeveer de helft van het geld gaat niet naar Israël maar naar de joodse instellingen in Amerika. Is er een groter cynisme denkbaar?' Zoals we zullen zien, is de exploitatie van 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' door de Holocaust-industrie de jongste en mogelijk lelijkste uiting van dit cynisme. (60)

Het voornaamste verborgen motief om de antisemitische noodklok te luiden lag evenwel ergens anders. Naarmate de Amerikaanse joden meer maatschappelijk succes genoten,

[35] schoven zij politiek gestaag naar rechts op. Hoewel nog altijd links van het midden in culturele vraagstukken als seksuele moraal en abortus, werden joden steeds conservatiever op politiek en economisch gebied. (61) De neiging naar rechts werd vervolmaakt door een inwaartse beweging. De joden, zonder belangstelling voor voormalige bondgenoten onder de armlastigen, wendden hun middelen steeds meer voor exclusief joodse aangelegenheden aan. Deze heroriëntatie van het Amerikaanse jodendom (62) kwam duidelijk naar voren in de groeiende spanningen tussen joden en zwarten. Van oorsprong verbonden met de zwarte bevolking tegen discriminatie in de Verenigde Staten, braken veel joden eind jaren zestig met de burgerrechtenbeweging toen, zoals Jonathan Kaufman beschrijft, 'de doelen van de burgerrechtenbeweging verschoven; van de eis tot politieke en wettelijke gelijkheid naar de eis tot economische gelijkheid'. 'Toen de burgerrechtenbeweging naar het noorden kwam, in de woonwijken van deze liberale joden,' herinnert ook Cheryl Greenberg zich, 'veranderde het integratievraagstuk van toon. Nu men zijn zorg uitsprak over verschillen in klasse, niet in ras, vluchtten de joden naar de voorsteden, bijna even vlug als de blanke christenen, om te ontkomen aan wat zij beschouwden als de verpaupering van hun scholen en buurten.' Het memorahele hoogtepunt vormde de langdurige lerarenstaking in 1968 te New York City, waarbij een voornamelijk joodse beroepsvereniging tegenover zwarte buurtactivisten kwam te staan, die vochten voor zeggenschap op de niet goed functionerende scholen. Verhalen over de staking vertellen vaak van antisemitisme dat op de achtergrond meespeelde. De uitbarsting van joods racisme – vóór de staking onder de oppervlakte borrelend – wordt minder vaak herinnerd. Meer recentelijk zijn joodse publicisten en organisaties prominent aanwezig

geweest bij pogingen om programmds voor positieve discriminatie te ontmantelen. In twee belangrijke zaken voor het Hooggerechtshof - *DeFunis*
[36] (1974) en *Bakke* (1978) - hebben het AJC, de ADL en het Amerikaans Joods Congres, die blijkbaar het gemiddelde joodse gevoel vertegenwoordigen, alle drie petities ingediend tegen positieve discriminatie. (63)

In de agressieve verdediging van hun gezamenlijke maatschappelijke belangen brandmerkten de joodse elites elke oppositie tegen hun nieuwe conservatieve beleid als antisemitisch. En zo kon het hoofd van de ADL, Nathan Perlmutter, beweren dat het 'werkelijke antisemitisme' in Amerika bestond uit beleidsinitiatieven 'schadelijk voor de joodse belangen', zoals positieve discriminatie, verlaging van de defensie-uitgaven en neoisolationisme, als ook oppositie tegen kernenergie en zelfs hervormingen in het kiescollege voor de presidentsverkiezing. (64)

In dit ideologische offensief ging de Holocaust een doorslaggevende rol spelen. In het oog sprong hoe men door het oproepen van de vroegere vervolging hedendaagse kritiek afweerde. joden konden zelfs verwijzen naar het 'quorumsysteem' waar zij in het verleden onder te lijden hadden, als voorwendsel voor hun verzet tegen programinds voor positieve discriminatie. In zijn algemeenheid echter vatte het raamwerk van de Holocaust het antisemitisme op als een zuiver irrationele weerzin van niet-joden tegen joden. Het sloot de mogelijkheid uit dat animositeit jegens joden wellicht gebaseerd zou kunnen zijn op een werkelijk belangenconflict (hierover later meer). Het oproepen van de Holocaust was daarom een trucje om alle kritiek op joden te ontkrachten: dergelijke kritiek kón alleen maar ontspringen uit pathologische haat.

Net zoals het Amerikaanse georganiseerde jodendom zich de Holocaust herinnerde toen Israël op het toppunt van zijn macht was, zo herinnerde het zich de Holocaust toen zijn eigen macht op zijn hoogtepunt was. Het werd voorgesteld alsof de joden daar en hier een 'tweede Holocaust' boven het hoofd hing. Zo konden Amerikaanse joodse elites de held uithangen,
[37] terwijl ze zich overgaven aan hun laffe intimidatie. Norman Podhoretz wees bijvoorbeeld op de nieuwe joodse vastberadenheid na juni 1967 om 'iedereen te weerstaan die ons op welke wijze dan ook, in welke mate en met welke reden dan ook probeert iets aan te doen. ... Vanaf nu zullen we van geen wijken weten. (65) Zoals de Israëli's, tot de tanden bewapend door de Verenigde Staten, de opstandige Palestijnen heldhaftig op hun plaats zetten, zo zetten de Amerikaanse joden de opstandige zwarten heldhaftig op hun plaats.

De baas spelen over hen die zichzelf het minst kunnen verdedigen, dát stelt de herwonnen moed van het georganiseerde Amerikaanse jodendom in werkelijkheid voor.

HOOFDSTUK 2

[41]
'Holocaust-bewustzijn,' schrijft Boas Evron, een Israëlische auteur van naam, is eigenlijk 'een officiële, propagandistische indoctrinatie, een lopende band van slogans en een foutieve voorstelling van de wereld, waarvan het werkelijke doel niet is om het verleden te begrijpen, maar een manipulatie van het heden.' De nazi-holocaust op zichzelf dient geen bepaald politiek doel. Die kan met hetzelfde gemak steun voor en afkeer van Israëls beleid motiveren. Afgebogen door een ideologisch prisma, evenwel, werd 'de herinnering aan de uitroeiing door de nazi's' - in Evrons woorden -'een machtig wapen in de handen van de Israëlische leiding en de joden overzee'. (66) De nazi-holocaust werd de Holocaust.

Twee centrale leerstellingen onderbouwen het raamwerk van de Holocaust: 1. de Holocaust is een categorisch unieke historische gebeurtenis; 2 de Holocaust is de climax van een irrationele, eeuwige haat van niet-joden jegens joden. Geen van beide doginds speelde enige rol in het publieke debat vóór de oorlog van juni 1967. En hoewel ze de centrale themds werden in de Holocaust-literatuur, kom je ze in werkelijk wetenschappelijk werk over de nazi-holocaust niet tegen. (67) Wél trekken beide dogma's belangrijke stromingen aan in het judaïsme en het zionisme.

In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog werd de nazi-holocaust niet als een uniek joodse - laat staan een historisch unieke - gebeurtenis gezien. Met name het georganiseerde Amerikaanse jodendom deed alle moeite om hem in een universele context te plaatsen. Na de Zesdaagse Oorlog werd de Endlö~ sung evenwel radicaal opnieuw gedefinieerd. 'De eerste en belangrijkste conclusie die uit de oorlog van 1967 getrokken werd en kenmerkend werd voor het Amerikaanse judaisme,' schrijft Jacob Neusner, was dat 'de Holocaust ... uniek was, zonder gelijkenis in de menselijke geschiedenis'. (68) In een verhelderend essay drijft historicus David Stannard de spot met de 'kleine in-
[42] dustrie van Holocaust-haglografen die met de energie en vindingrijkheid van theologische zeloten over de uniciteit van de joodse ervaring twisten'. (69) Het dogma van de uniciteit is uiteindelijk onzin.

Op het meest basale niveau is iedere historische gebeurtenis uniek, al was het maar vanwege tijd en plaats, en iedere historische gebeurtenis heeft zowel onderscheidende kenmerken als kenmerken die ze deelt met andere historische gebeurtenissen. De Holocaust wijkt in zoverre af dat zijn uniciteit als absoluut onbetwistbaar wordt beschouwd. Welke

andere historische gebeurtenis, vraag je je af, wordt voornamelijk gedefinieerd door zijn categorische uniciteit? Typerend genoeg worden de onderscheidende kenmerken van de Holocaust geïsoleerd, teneinde de gebeurtenis in een geheel eigen categorie te plaatsen. Maar het is nooit duidelijk waarom de vele gemeenschappelijke kenmerken in vergelijking daarmee triviaal zouden zijn.

Alle Holocaust-auteurs zijn het erover eens dat de Holocaust uniek is, maar slechts weinigen, áls ze er al zijn, zijn het eens over het waarom. Telkens wanneer een argument voor de eenmaligheid van de Holocaust empirisch wordt weerlegd, wordt daarvoor in de plaats een nieuw argument te berde gebracht. Het resultaat, aldus Jean-Michel Chaumont, is een verzameling conflicterende argumenten die elkaar opheffen: 'De kennis stapelt zich niet op. Nee, om beter te zijn dan het vorige argument, wordt telkens weer bij nul begonnen.' (70) Anders gezegd: de eenmaligheid is een gegeven in het raamwerk van de Holocaust. Dát te bewijzen is de aangewezen opdracht, en een bewijs van het tegendeel staat gelijk met een ontkenning van de Holocaust. Wellicht zit het probleem hem in de vooronderstelling en niet in het bewijs. Zelfs al was de Holocaust uniek, wat maakt het uit? Hoe zou het ons begrip van de nazi-holocaust veranderen als het niet de eerste maar de vierde of vijfde in een reeks van vergelijkbare catastrofes was geweest?
[43]
Het meest recente schepje boven op de uniciteit van de Holocaust staat in Steven Katz' *The Holocaust in Historical Context*. Bijna 5000 titels aanhalend in het eerste deel van wat een trilogie moet worden, overziet Katz de gehele menselijke geschiedenis om aan te tonen dat 'de Holocaust fenomenologisch uniek is vanwege het feit dat nooit eerder een staat, uit weloverwogen principes en doelbewuste politiek, heeft geprobeerd om iedere man, vrouw en kind dat tot een bepaald volk hoorde, fysiek uit te roeien'. Om zijn stelling te verduidelijken verklaart Katz: '§ is uniek voor c. § kan A, B, D, ... x delen met Δ maar niet c. En § kan A, B, D, ... x delen met alle Δ maar niet c. Al het belangrijke draait er, zogezegd, om dat § uniek is voor c ... «pi» zonder c is geen §. ... Per definitie zijn geen uitzonderingen op deze regel toegestaan. Δ die A, B, D, ... x deelt met §, kan als § zijn in deze en andere aspecten ... maar uit oogpunt van onze definitie van uniciteit is enige of elke Δ zonder c geen §. ... Natuurlijk, in totaal is § meer dan c, maar het is nooit § zonder c.' Vertaling: een historische gebeurtenis met een onderscheidend kenmerk is een onderscheidende historische gebeurtenis. Om iedere verwarring te voorkomen verheldert Katz voorts dat hij de term 'fenornenologisch' gebruikt 'in een niet-Husserliaanse, niet-Shutzeaanse, niet-Scheleriaanse, niet-Heideggeriaanse, niet-Merleau-Pontyaanse betekenis'. Vertaling: Katz' onderneming is fenomenale onzin. (71) Zelfs al zou het bewijs Kati centrale stelling ondersteunen, wat het niet doet, dan nog zou dat enkel aantonen dat de Holocaust een onderscheidend kenmerk bevat. Het zou pas een wonder zijn als het tegenovergestelde het geval was. Chaumont concludeert dat Katz' studie eigenlijk 'ideologie 'is in de gedaante van 'wetenschap', waarover later meer. (72)
Van de bewering dat de Holocaust uniek is, is het maar een kleine stap naar de bewering dat de Holocaust niet rationeel begrepen kan worden. Indien de Holocaust zonder precedent is in de geschiedenis, moet hij erboven staan en kan hij derhalve niet
[44] door de geschiedwetenschap worden verklaard. Ja, de Holocaust is uniek omdat hij onverklaarbaar is, en onverklaarbaar omdat hij uniek is.

De meest bedreven leverancier van dit soort mystificaties, door Novick de 'heiligverklaring van de Holocaust' genoemd, is Elie Wiesel. Zoals Novick terecht opmerkt, is de Holocaust voor Wiesel in feite een 'mysteriegeloof'. Vandaar dat Wiesel steeds weer zegt dat de Holocaust 'het duister in voert', 'alle antwoorden ontkracht', 'buiten, zo niet achter, de geschiedenis ligt', 'inzicht en beschrijving in de weg staat', 'niet verklaard of gevisualiseerd

kan worden', 'nimmer begrepen of onderwezen [zal] worden', een 'afbraak van de geschiedenis' en een 'verandering op kosmische schaal' markeert. Alleen de priester van de overleving (lees: alleen Wiesel) is in staat het mysterie te doorzien. Echter, zo geeft Wiesel toe, het mysterie van de Holocaust is 'niet communicabel'. 'We kunnen er niet eens over praten.' En dus houdt Wiesel zijn gehoor voor het standaardbedrag van $ 25 000 (plus limousine met chauffeur) voor dat het 'geheim van de waarheid van Auschwitz in het zwijgen ligt'. (73)

Een rationeel begrip van de Holocaust leidt vanuit deze optiek tot de ontkenning ervan. Want rationaliteit ontkent de eenmaligheid en het mysterie van de Holocaust. En de Holocaust met het lijden van anderen vergelijken, levert voor Wiesel een 'totaal verraad aan de joodse geschiedenis' op. (74) Een paar jaar geleden luidde de kop boven een parodiërend artikel in een New Yorkse krant: 'Michael Jackson en 60 Miljoen Anderen Sterven in Nucleaire Holocaust'. Op de brievenpagina verscheen een woedend protest van Wiesel: 'Hoe durft iemand wat gisteren is gebeurd een Holocaust te noemen? Er is maar één Holocaust.' In zijn jongste memoires toont Wiesel aan dat de werkelijkheid soms de parodie imiteert, wanneer hij Shimon Peres terechtwijst omdat deze 'zonder aarzeling' spreekt 'over "de twee holocausten" van de twintigste eeuw: Auschwitz en
[45] Hiroshima. Dat had hij niet mogen doen.' (75) Een favoriete uitspraak van Wiesel luidt dat 'de universaliteit van de Holocaust in zijn uniciteit ligt'. (76) Maar als hij onvergelijkbaar en onbegrijpelijk uniek is, hoe kan de Holocaust dan een universele dimensie hebben?

Het debat over de eenmaligheid van de Holocaust is bloedeloos. Ja, het beroep op de uniciteit van de Holocaust heeft een vorm van 'intellectueel terrorisme' (Chaumont) opgeleverd. Zij die de gewone vergelijkende procedures van het wetenschappelijk onderzoek volgen, moeten eerst duizend-en-één voorbehouden maken om de beschuldiging te weerleggen 'de Holocaust te trivialiseren'. (77)

Van de eenmaligheid van de Holocaust is afgeleid dat de Holocaust uniek was in zijn kwaadaardigheid. Hoe vreselijk ook, het lijden van anderen kun je er eenvoudig niet mee vergelijken. Voorstanders van de unieke Holocaust ontkennen deze implicatie gewoonlijk, maar zulke weerleggingen zijn onoprecht. (78)

De beweringen dat de Holocaust uniek is, zijn intellectueel onvruchtbaar en moreel verwerpelijk, maar ook onuitroeibaar. De vraag is: waarom? In de eerste plaats omdat uniek lijden unieke rechten schenkt. Het unieke kwaad van de Holocaust, aldus Jacob Neusner, onderscheidt joden niet alleen van anderen, maar geeft hun ook een 'claim op die anderen'. Voor Edward Alexander is de eenmaligheid van de Holocaust 'moreel kapitaal'; joden moeten 'soevereiniteit eisen' over dit 'waardevolle bezit'. (79)

De uniciteit van de Holocaust – deze 'claim' op anderen, dit 'morele kapitaal' - dient als Israëls voornaamste alibi. 'De eenmaligheid van het joodse lijden,' beweert historicus Peter Baldwin, 'vergroot de morele en emotionele claims die Israël kan leggen ... op andere naties.' (80) En dus, volgens Nathan Glazer, gaf de Holocaust, die op het 'bijzondere *onderscheid* van de jo-
[46] den' wees, de joden 'het recht om zich bijzonder bedreigd te voelen en bijzonder gerechtigd om alles te doen wat nodig is voor overleving. (81) Om een typerend voorbeeld te noemen: iedere verdediging van Israëls besluit om kernwapens te ontwikkelen, roept de geest van de Holocaust op. (82) Alsof Israël anders niet voor nucleaire wapens had gekozen.

Er speelt nog een andere factor mee. Het beroep op de eenmaligheid van de Holocaust is een beroep op joodse uniciteit. Niet het lijden van de joden, maar dat jóden leden, maakt de Holocaust uniek. Ofwel: de Holocaust is bijzonder omdat joden bijzonder zijn. In die zin doet Ismar Schorsch, hoofd van het Joods Theologisch Seminarie, de unieke Holocaust af als 'een smakeloze seculiere versie van de uitverkorenheid'. (83) Zo uitgesproken als hij is over de eenmaligheid van de Holocaust, zo uitgesproken is Elie Wiesel ook over de uniciteit van de joden. 'Alles aan ons is anders.' Joden zijn 'ontologisch' uitzonderlijk. (84) De Holocaust, die het hoogtepunt van duizend jaar haat jegens de joden betekende, getuigde niet alleen van het unieke lijden van de joden, maar ook van de joodse uniciteit.

Tijdens en direct na de Tweede Wereldoorlog, schrijft Novick, 'zou vrijwel niemand in de [Amerikaanse] regering - en bijna niemand daarbuiten, joden of niet-joden - de zinsnede "het in de steek laten van de joden" hebben begrepen.' Na juni 1967 werd dat anders. 'Het zwijgen van de wereld', 'de onverschilligheid van de wereld', 'het in de steek laten van de joden', het werden de hoofdbestanddelen van het 'Holocaust-discours'. (85)

Passend voor een zionistisch dogma, beschouwt het Holocaust-raamwerk Hitlers Endlösung als de climax van een duizendjarige niet-joodse haat jegens joden. De joden gingen ten onder omdat alle niet-joden, als daders of als passieve collaborateurs, hen dood wensten. 'De vrije en "beschaafde" wereld', aldus Wiesel, gaf de joden 'over aan de beulen. Je had uitvoerders
[47] - de moordenaars - en je had hen die niets deden.' (86) Het historische bewijs voor een rnoordzuchtige aandrang bij niet-joden is nihil. Daniel Goldhagens plompe poging om een variant op deze stelling te bewijzen in *Hitler's Willing Executioners* was nauwelijks komisch te noemen. (87) Zijn politieke nut, daarentegen, is aanzienlijk. Merk trouwens op dat de theorie van het 'eeuwige antisemitisme' ook de antisemiet in feite van pas komt. Zoals Hannah Arendt zegt in *The Origins of Totalitarianism*: 'dat de doctrine door beroepsmatige antisemieten werd omarmd, is niet meer dan logisch. Ze geeft het best denkbare alibi voor elke verschrikking. Als het waar is dat de mensheid al meer dan tweeduizend jaar de joden wil vermoorden, dan is het doden van een jood een normale, ja zelfs menselijke bezigheid waarover niet gediscussieerd hoeft te worden. Het meest verrassende aan deze verklaring is wel dat die is aangenomen door een groot aantal onpartijdige historici en door een zelfs nog groter aantal joden.' (88)

Het Holocaust-dogma van de eeuwige jodenhaat diende zowel om de noodzaak van een joodse staat te rechtvaardigen als om de vijandigheid jegens Israël te verklaren. De joodse staat is de enige bescherming tegen de volgende (onvermijdelijke) uitbarsting van moorddadig antisemitisme. Omgekeerd zit dit moorddadig antisemitisme achter elke aanval op - of zelfs verdedigende manoeuvre tegen - de joodse staat. Om kritiek op Israël te verklaren had fictieschrijfster Cynthia Ozick haar antwoord gereed: 'De wereld wil de joden uitwissen ... de wereld heeft de joden altijd willen uitwissen.' (89) Indien de hele wereld de joden dood wenste, dan is het waarlijke wonder dat ze er nog steeds zijn en, in te genstelling tot een groot deel van de mensheid, niet bepaald verhongeren.

Dit dogma heeft ook ongelimiteerde bevoegdheid aan Israël verleend: omdat de niet~joden altijd van plan zijn joden te vermoorden, hebben joden leder recht orn zichzelf te beschermen,
[48] hoe ze maar willen. Naar welke middelen joden ook grijpen, zelfs agressie en marteling, het is gelegitimeerde zelfverdediging. Boas Evron, die de 'Holocaust-les' van eeuwige jodenhaat verafschuwt, meent dat het 'gelijkstaat aan het opzettelijk verspreiden van paranoia.

... Deze mentaliteit ... vergoelijkt bij voorbaat iedere onmenselijke behandeling van niet-joden, want de heersende mythologie wil dat "alle mensen collaboreerden met de nazi's in de uitroeiing van het jodendom", waardoor joden alles is toegestaan in hun relaties met andere volken.' (90)

In het Holocaust-concept is het antisemitisme van de metjoden niet alleen onuitroeibaar, maar ook altijd irrationeel. Ver voorbij de klassieke zionistische analyses gaand, laat staan de gebruikelijke wetenschappelijke, omschrijft Goldhagen antisemitisme als 'los staand van hoe de joden zijn', 'fundamenteel géén reactie op enige objectieve evaluatie van joods handelen', en 'onafhankelijk van de natuur en het gedrag van joden'. Het is een geestesziekte van niet-joden, zijn 'oorsprong' huist in 'het brein'. Gedreven door 'irrationele overwegingen', aldus Wiesel, 'vervloekt [de antisemiet] simpelweg het feit dat de joden bestaan.' (91) 'Niet alleen heeft alles wat joden doen of nalaten, niets van doen met antisemitisme,' merkt de socioloog John Murray Cuddihy kritisch op, 'maar iedere póging om antisemitisme te verklaren door te verwijzen naar de joodse bijdrage aan antisemitisme, is zelf een daad van antisemitisme!' (92) Het punt is natuurlijk niet dat antisemitisme gerechtvaardigd is of dat de joden schuld dragen aan misdaden die tegen hen gepleegd zijn, maar dat antisemitisme tot ontwikkeling komt in een specifieke historische context met zijn bijbehorende wisselwerking tussen belangen. 'Een getalenteerde, goed georganiseerde en grotendeels succesvolle minderheid kan aanleiding zijn voor conflicten die voortkomen uit objectieve wrijvingen tussen de groepen,' benadrukt Ismar Schorsch, ook al zijn deze conflicten 'vaak verpakt in antisemitische stereotypen'. (93)
[49]
De irrationele essentie van het niet-joodse antisemitisme is inductief afgeleid uit de irrationele essentie van de Holocaust. Hitlers Endlösung ontbeerde op unieke wijze rationaliteit; het was 'kwaad om kwaads wil', 'doelloze' massamoord; Hitlers Endlösung is de culminatie van het niet-joodse antisemitisme; derhalve is het niet-joodse antisemitisme in essentie irrationeel. Ieder voor zich of tezamen genomen kunnen deze beweringen zelfs oppervlakkige beschouwing niet doorstaan. (94) Politiek gezien is het evenwel een uiterst nuttig argument.

Door joden van alle schuld vrij te pleiten maakt het Holocaust-dogma Israël en het Amerikaanse jodendom immuun voor gelegitimeerde kritiek. Arabische vijandigheid, Afrikaans-Amerikaanse vijandigheid: het is 'fundamenteel geen reactie op enige objectieve evaluatie van joods handelen' (Goldhagen). (95) Bekijk eens wat Wiesel zegt over de jodenvervolging: 'Tweeduizend jaar lang ... zijn we altijd bedreigd. ... Waarom? Zonder enige reden.' Over de Arabische vijandigheid jegens Israël: 'Om wie we zijn en wat ons thuisland Israël vertegenwoordigt - het hart van ons bestaan, de droom van onze dromen - zullen onze vijanden wanneer ze ons willen vernietigen, Israël proberen te vernietigen.' En over de vijandigheid van zwarten jegens Amerikaanse joden: 'De mensen die hun inspiratie aan ons ontlenen, danken ons niet maar vallen ons aan. We bevinden ons in een zeer gevaarlijke situatie. We zijn opnieuw voor iedereen de zondebok. ... We hielpen de zwarten; we hebben ze altijd geholpen. ... Ik heb medelijden met zwarten. Er is één ding dat ze van ons zouden moeten leren en dat is dankbaarheid. Geen volk ter wereld weet zo goed wat dankbaarheid is als wij; wij zijn voor eeuwig dankbaar. (96) Altijd gekastijd, altijd onschuldig: dat is de last van de jood. (97)

Het Holocaust-dogma van eeuwige jodenhaat verleent ook het complementaire Holocaust-dogma van de eenmaligheid geldigheid. Als de Holocaust de climax was van een duizendja-

[50] rige haat van niet-joden jegens joden, was de vervolging van niet-joden in de Holocaust slechts toevallig en de vervolging van niet-joden door de geschiedenis heen niet meer dan toevallig. Vanuit alle standpunten bezien was het joodse lijden tijdens de Holocaust uniek.

Uiteindelijk was het joodse lijden uniek omdat de joden uniek zijn. De Holocaust was uniek omdat die niet rationeel was. Uiteindelijk was een hoogst irrationele, maar al te menselijke emotie de drijfveer. De niet-joodse wereld haat de joden uit afgunst, jaloezie: ressentiment. Antisemitisme, aldus Nathan en Ruth Ann Perlmutter, kwam voort uit 'de jaloezie en de wrok van niet-joden omdat joden de christenen overtroffen op de marktplaats ... grote aantallen niet-joden zijn beledigd door kleinere aantallen beter gekwalificeerde joden'. (98) Al is het negatief, de Holocaust bevestigt aldus de uitverkorenheid van de joden. Omdat joden beter of succesvoller zijn, lijden ze onder de gramschap van de niet-joden die hen uiteindelijk zullen vermoorden.

In een kort terzijde overpeinst Novick 'hoe er in Amerika over de Holocaust gesproken zou worden' indien Elie Wiesel niet zijn 'voornaamste vertolker' was geweest? (99) Het antwoord is niet moeilijk te vinden: vóór juni 1967 vond de universalistische boodschap van concentratiekampoverlevende Bruno Bettelheim weerklank onder Amerikaanse joden. Na de Zesdaagse Oorlog werd Bettelheim opzij geschoven ten faveure van Wiesel. Wiesels aanwezigheid is een functie van zijn ideologische bruikbaarheid. Uniciteit van het joodse lijden/uniciteit van de joden, altijd schuldige niet~joden/altijd onschuldige joden, onvoorwaardelijke steun aan Israël/onvoorwaardelijke steun aan joodse belangen: Elie Wiesel is de Holocaust.

[51]

Veel van de literatuur over Hitlers Endlösung waarin de voornaamste Holocaust-dogma's worden uiteengezet, is wetenschappelijk onbruikbaar. Het veld van Holocaust-studies is vol nonsens, zo niet puur bedrog. Bijzonder onthullend is het cultureel milieu dat deze Holocaust-literatuur voedt.

Het eerste grote Holocaust-bedrog was *The Painted Bird* (De geverfde vogel) van de Poolse emigrant Jerzy Kosinski. (100) Het boek was 'geschreven in het Engels', legde Kosinski uit, zodat 'ik kon schrijven zonder passie, vrij van de emotionele betekenissen die iemands moedertaal altijd bevat'. In werkelijkheid waren de delen die hij zelf schreef - welke blijft een onbeantwoorde vraag - geschreven in het Pools. Het boek zou Kosinski's autobiografische verslag zijn van zijn zwerftocht als eenzaam kind over het Poolse platteland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Kosinski woonde echter de hele oorlog lang bij zijn ouders. Het motief van de roman zijn de sadistische seksuele martelingen die de Poolse plattelandsbevolking begaat. Personen die het voor publicatie lazen, deden het af als een 'pornografie van geweld' en 'het product van een door sadomasochistisch geweld geobsedeerd brein'. Bijna alle pathologische episodes die Kosinski beschrijft, ontsproten aan zijn fantasie. De roman beschrijft de Poolse boeren bij wie hij leefde, als virulent antisemitisch. 'Sla de joden,' jouwen ze. 'Sla die klootzakken in elkaar.' In werkelijkheid kreeg het gezin Kosinski bescherming van Poolse boeren, ook al waren deze zich goed bewust van het feit dat het joden betrof en van de gevolgen die ook hunzelf wachtten bij ontdekking.

In *The New York Times Book Review* riep Elie Wiesel *The Painted Bird* uit tot 'een van de beste' aanklachten over de nazitijd, 'geschreven met diepe oprechtheid en gevoeligheid'. Cynthia Ozick fleemde later dat ze 'onmiddellijk Kosinski's authenticiteit als 'een joodse overlevende en getuige van de Holocaust' had herkend. Lang nadat Kosinski ontmaskerd was als

[52] een talentvol literair bedrieger, bleef Wiesel de loftrompet blazen over diens 'opmerkelijke werkstuk. (101)

The Painted Bird werd verplichte Holocaust-kost. Het was een bestseller en prijswinnaar, werd in talloze talen vertaald en was voorgeschreven lectuur op middelbare school en universiteit. In het Holocaust-lezingencircuit noemde Kosinski zichzelf een 'afgeprijsde Elie Wiesel'. (Zij die Wiesels honorarium niet konden betalen - 'stilte' is niet goedkoop - wendden zich tot hem.) Toen hij ten slotte was ontmaskerd door de *Village Voice*, werd Kosinski nog steeds standvastig verdedigd door *The New York Times*, die hem het slachtoffer van een communistisch complot noemde. (102)

Een meer recent fraudegeval, Binjamin Wilkomirski's *Fragments*, (103) is aan de Holocaust-kitsch van *The Painted Bird* schatplichtig. Net als Kosinski portretteert Wilkomirski zich als een kind dat in zijn eentje overleeft, doof wordt en in een kindertehuis verzeild raakt en pas veel later ontdekt dat hij joods is. Net als in *The Painted Bird* is de belangrijkste vertelvorm van *Fragments* de uitgeklede taal van een naïef kind, die de ruimte biedt om tijds- en plaatsaanduidingen in het midden te laten. Net als in *The Painted Bird* eindigt elk hoofdstuk van *Fragments* in een orgie van geweld. Kosinski omschreef *The Painted Bird* als 'het langzaam ontdooien van het brein'; Wilkomirski noemde *Fragments* 'teruggevonden geheugen'. (104)

Hoewel van begin tot eind gelogen, is *Fragments* toch een archetypische Holocaust-herinnering. Het speelt aanvankelijk in de concentratiekampen, waar iedere bewaker een doorgedraaid, sadistisch monster is en vrolijk de schedels van joodse babys inslaat. De klassieke herinneringen aan de concentratiekampen zijn als die van Auschwitz-overlevende dr Ella Lingens-Reiner: 'Er waren weinig sadisten. Niet meer dan vijf of tien procent.' (105) Alom aanwezig Duits sadisme neemt in Holocaustliteratuur echter een prominente plaats in. Het dient een twee-
[53] ledig doel. Het 'documenteert' zowel de unieke irrationaliteit van de Holocaust als ook het fanatieke antisemitisme van zijn uitvoerders.

Het bijzondere van *Fragments* ligt in de beschrijving van het leven na, niet tijdens, de Holocaust. Geadopteerd door een Zwitsers gezin ondergaat kleine Binjamin nieuwe kwellingen. Hij is gevangen in een wereld van Holocaust-ontkenners. 'Vergeet het, het is een boze droom,' schreeuwt zijn moeder. 'Het was maar een boze droom. ... Je mag er niet meer aan denken.' 'Hier in dit land,' zeurt hij, 'zegt iedereen steeds maar dat ik moet vergeten, dat het nooit gebeurd is, dat ik het heb gedroomd. Maar ze weten er alles van!'

Zelfs op school 'wijzen de jongens naar me, ballen hun vuisten en roepen: "Hij kletst maar wat, zoiets bestaat niet. Leugenaar! Hij is gek, niet wijs, hij is een idioot."' (Even terzijde: ze hadden gelijk.) Alle kinderen keren zich tegen arme Binjamin, ze geven hem een pak rammel en zingen antisemitische rijmpjes, terwijl de volwassenen hem blijven beschimpen: 'je verzint het allemaal!'

Tot uiterste wanhoop gedreven, krijgt Binjamin een Holocaust-visioen. 'Het kamp is er nog; gewoon verborgen en goed vermomd. Ze hebben hun uniformen uitgedaan en mooie kleren aangetrokken, zodat ze niet herkend worden. ... Geef ze de kleinste hint dat je misschien eventueel een jood bent; en je voelt het: dit zijn dezelfde mensen, en ik weet het zeker. Ze kunnen nog steeds moorden, ook zonder uniform.' Meer dan een hommage aan het

Holocaust-dogma is *Fragments* het *pièce de résistance*: zelfs in Zwitserland - het neutrale Zwitserland - willen alle niet-joden de joden ombrengen.

Fragments werd alom bejubeld als een klassieker van de Holocaust-literatuur. Het werd in een tiental talen vertaald en won de Jewish National Book Award, de *Jewish Quarterly*-Prijs en de Prix de Mémoire de la Shoah. Wilkomirski werd al snel een uit
[54] hangbord van de Holocaust: ster van documentaires, hoofdspreker op Holocaust-conferenties en -seminars, en fondsenwerver voor het United States Holocaust Memorial Museum.

Daniel Goldhagen, die *Fragrnents* tot 'klein meesterwerk' uitriep, was Wilkomirski's belangrijkste academische pleitbezorger. Goed onderlegde historici als Raul Hilberg noemden *Fragments* evenwel al snel bedrog. Hilberg stelde ook de juiste vragen nadat de fraude aan het licht was gekomen: 'Hoe kon dit boek bij meerdere uitgeverijen voor memoires doorgaan? Hoe kon het de heer Wilkomirski uitnodigingen hebben opgeleverd van het United States Holocaust Memorial Museum en erkende universiteiten? Hoe kan het dat we geen behoorlijke kwaliteitscontrole bezitten wanneer Holocaust-materiaal voor publicatie moet worden beoordeeld?' (106)

Half gek, half oplichter blijkt Wilkomirski de hele oorlog in Zwitserland te hebben doorgebracht. Hij is niet eens joods. Maar luister hoe de Holocaust-industrie hem uitluidt:

> Arthur Samuelson (uitgever): *Fragments* 'is een vrij goed boek. ... Het is pas bedrog wanneer je het non-fictie noemt. Ik zou het in dat geval opnieuw uitgeven als fictie. Misschien is het niet waar; dat maakt hem een nog betere schrijver!'
>
> Carol Brown Janeway (redacteur en vertaler): 'Als de aanklachten ... correct blijken, dan staan hier niet empirische feiten op het spel die nagegaan kunnen worden, maar spirituele feiten die overdacht moeten worden. Wat nodig zou zijn, is het controleren van de ziel en dat is een onmogelijkheid.'

Er is meer. Israel Gutman is directeur van Yad Vashem en een Holocaust-docent aan de Hebreeuwse Universiteit. Hij is ook een voormalig gevangene van Auschwitz. Volgens Gutman is het 'niet zo belangrijk' of *Fragments* bedrog is. 'Wilkomirski
[55] heeft een verhaal geschreven dat hij diep doorvoeld heeft; zoveel is zeker. ... Hij is geen oplichter. Hij is iemand die dit verhaal in het diepst van zijn ziel meemaakt. De pijn is authentiek.' Het maakt dus niet uit of hij de oorlog heeft doorgebracht in een concentratiekamp of in een Zwitsers chalet. Wilkomirski is geen oplichter als zijn 'pijn authentiek is'. Zo spreekt een overlevende van Auschwitz die Holocaust-expert is geworden. De anderen verdienen minachting; Gutman alleen maar medelijden.

The New Yorker betitelde zijn ontmaskering van Wilkomirski's fraude 'Stealing the Holocaust'. Gisteren werd Wilkomirski gefeteerd om zijn verhalen over het kwaad van de niet-joden; vandaag wordt hij als kwaadaardige niet-jood gekastijd. Het is áitijd de schuld van de niet-joden. Het is waar, Wilkomirski verzon zijn Holocaust-verleden, maar de grotere waarheid is dat de Holocaust-industrie, gebaseerd op een frauduleus misbruik van de geschiedenis voor ideologische doeleinden, klaarstond om Wilkomirski's fabrikaat te bejubelen. Hij was een 'overlevende' van de Holocaust, wachtend op zijn ontdekking.

In oktober 1999 maakte Wilkomirski's Duitse uitgever, terwijl hij *Fragrnents* uit de boekhandel terughaalde, ten slotte bekend dat de auteur geen joods weeskind was maar een als Zwitser geboren man met de naam Bruno Doessekker. Toen hij te horen kreeg dat het spel uit was, riep Wilkomirski opstandig uit: 'Ik ben Binjamin Wilkomirski!' Pas een maand later schrapte zijn Amerikaanse uitgever Schocken *Fragments* van de lijst. (107)

Bekijk nu eens de secundaire Holocaust-literatuur. Deze literatuur heeft als kenmerk de ruimte die gegeven wordt aan de 'Arabische connectie'. Hoewel de moefti van Jeruzalem geen 'enkele doorslaggevende rol in de Holocaust' speelde, schrijft Novick, gaf de vierdelige *Encyclopedia of the Holocaust* (geredigeerd door Israel Gutman) hem een 'leidende rol'. Ook in Yad Vashem. krijgt de moefti een hoofdrol toebedeeld. 'De bezoeker komt onvermijdelijk tot de conclusie,' schrijft Tom Segev, 'dat
[56] er veel overeenkomsten zijn tussen het plan van de nazi's om de joden te vernietigen, en de vijandigheid van de Arabieren jegens Israël.' Op een Auschwitz-herdenking die werd voorgegaan door geestelijken van alle religieuze denominaties, maakte Wiesel alléén bezwaar tegen de aanwezigheid van een islamitische kadi: 'Vergaten we niet ... moefti Mohammed Hajj Amin el Husseini van Jeruzalem, de vriend van Heinrich Himmler?' Trouwens, als de moefti zo'n voorname rol speelde in Hitlers Endlösung, vraag je je af waarom Israël hem niet voor het gerecht sleepte, net als Eichmann. Hij woonde na de oorlog openlijk naast de deur, in Libanon. (108)

Vooral in het licht van Israëls ongelukkige invasie van Libanon in 1982, en toen Israëls officiële propaganda onder vernietigende kritiek van zijn 'nieuwe historici' kwam te liggen, probeerden de apologeten wanhopig om de Arabieren van nationaal-socialisme te beschuldigen. De bewierookte historicus Bernard Lewis slaagt erin een heel hoofdstuk van zijn korte geschiedenis van het antisemitisme aan Arabisch nationaal-socialisme te wijden, en drie hele pagina's van zijn 'Korte geschiedenis van de laatste tweeduizend jaar' van het Midden-Oosten. Aan het linkeruiteinde van het Holocaust-spectrum gaf Michael Berenbaum van het Washington Memorial Museum ruimhartig toe dat 'de stenen, gegooid door Palestijnse jongeren die boos zijn om Israëls aanwezigheid ... niet synoniem zijn met de aanslag van de nazi's op machteloze joodse burgers'. (109)

De meest recente Holocaust-extravaganza is Daniel Jonah Goldhagens *Hitler's Willing Executioners*. Binnen enkele weken na verschijning, voorjaar 1996, hadden alle belangrijke kranten en tijdschriften een of meer besprekingen afgedrukt. In *The New York Times* stonden tal van berichten waarin Goldhagens boek omschreven wordt als 'een van die zeldzame nieuwe werken die het verdienen een mijlpaal te worded (Richard Bernstein). Met een half miljoen exemplaren verkocht en de ver-
[57] taling in dertien talen in voorbereiding, werd *Hitler's Willing Executioners* door *Time* bejubeld als het 'meest besproken' en op een na beste non-fictieboek van het jaar. (110)

Wijzend op het 'opmerkelijke onderzoek' en de 'rijkdom aan bewijs ... met overstelpende ondersteuning door documenten en feiten', kondigde Elie Wiesel *Hitler's Willing Executioners* aan als een 'reusachtige bijdrage aan het begrijpen en het onderrichten van de Holocaust'. Israel Gutman prees het voor het 'opnieuw naar voren brengen van duidelijk centrale vragen' die 'de hoofdmoot van de Holocaust-wetenschap' negeerde. Genomineerd voor de Holocaust-stoel aan Harvard University, in de nationale media vergeleken met Elie Wiesel zelf- Goldhagen was al snel alom aanwezig in het Holocaust-circuit.

De centrale stelling van Goldhagens boek is het gebruikefijke Holocaust-dogma: gedreven door pathologische haat greep het Duitse volk de mogelijkheid aan die Hitler bood om de joden te vermoorden. Zelfs de vooraanstaande Holocaust-schrijver Yehuda Bauer, docent aan de Hebreeuwse Universiteit en directeur van Yad Vashem, heeft dit dogma op sommige momenten omarmd. Het gedachtepatroon van de daders overpeinzend schreef Bauer een aantal jaren geleden: 'De joden werden vermoord door mensen die hen, tot op grote hoogte, niet werkelijk haatten. ... De Duitsers hoefden de joden niet te haten om ze te vermoorden.' Maar in een recente bespreking van Goldhagens boek beweerde Bauer precies het tegenovergestelde: 'Vanaf het eind van de jaren dertig overheersten de meest radicale vormen van moorddadig gedrag. ... Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog had de overgrote meerderheid van de Duitsers zich zodanig gèidentificeerd met het regime en zijn antisemitische politiek, dat het eenvoudig was om de moordenaars te rekruteren.' Gevraagd naar deze discrepantie antwoordde Bauer: 'Ik zie geen enkele tegenstelling tussen deze uitspraken.' (111)
[58]
Hoewel het de kenmerken draagt van een wetenschappelijke studie, levert *Hitler's Willing Executioners* weinig meer op dan een compendium van sadistisch geweld. Geen wonder dat Goldhagen zo geestdriftig Wilkomirski steunde: *Hitler's Willing Executioners* is een bewerking van *Fragments,* voorzien van een notenapparaat. Boordevol grove misinterpretaties van het bronnenmaterlaal en interne tegenstrijdigheden heeft *Hitler's Willing Executioners* geen enkele wetenschappelijke waarde. In *A Nation on Trial* legden Ruth Bettina Birn en schrijver dezes de onzorgvuldigheden in Goldhagens onderneming vast. De controverse die daarop volgde, geeft een helder inzicht in het functioneren van de Holocaust-industrie.

Birn, 's werelds leidende autoriteit in de archieven die Goldhagen raadpleegde, publiceerde haar kritische bevindingen aanvankelijk in Cambridges *Historical Journal*. Goldhagen weigerde het aanbod van het blad voor een volledige repliek. In plaats daarvan nam hij een groot Londens advocatenkantoor in de arm om Birn en de Cambridge University Press te dagvaarden wegens 'talrijke ernstige aantijgingen'. Een verontschuldiging en een rectificatie eisend, plus de belofte van Birn dat ze haar kritiek niet zou herhalen, dreigden Goldhagens advocaten vervolgens dat 'het genereren van publiciteit als gevolg van deze brief door u, de schade verder zal verergeren'. (112)

Snel nadat mijn al even kritische bevindingen waren gepubliceerd in *New Left Review,* ging Metropolitan, een onderdeel van uitgeverij Henry Holt, akkoord met de publicatie van belde essays tezamen in boekvorm. In een voorpagina-artikel waarschuwde de *Forward* dat Metropolitan 'bezig was een boek uit te brengen van Norman Finkelstein, een beruchte ideologische tegenstander van de staat Israël'. De *Forward* is de belangrijkste toezichthouder op 'Holocaust-correctheid' in de Verenigde Staten.

Met de beschuldiging dat 'Finkelsteins overduidelijke voor
[59] ingenomenheid en onbeschaamde uitspraken ... onherroepelijk gekleurd zijn door zijn antizionistische stellingname', riep ADLhoofd Abraham Foxman uitgeverij Henry Holt op om van publicatie af te zien: 'De kwestie ... is niet of Goldhagens stelling juist of onjuist is, maar wat "toegestane kritiek' en wat over de schreef gaat.' 'Of Goldhagens stelling juist of onjuist is,' reageerde uitgeefster Sara Bershtel van Metropolitan, 'is nu juist de kwestie.'

Leon Wieseltier, literair redacteur van het pro-Israëlische *The New Republic,* nam persoonlijk contact op met Michael Naumann, de president van Holt. 'Je weet niet wie die

Finkelstein is. Hij is vergif, hij is een walgelijke, zichzelf hatende jood, hij is iets wat je onder een steen vind.' Elan Steinberg, bestuursvoorzitter van het WJC, noemde Holts beslissing een 'schande' en meende: 'Als ze vuilnisophalers willen zijn, moeten ze hygiënische pakken dragen.'

Naderhand vertelde Naumann: 'Nooit eerder heb ik eenzelfde poging van belangengroeperingen meegemaakt om publiekelijk een schaduw te werpen over een aanstaande uitgave.' De vooraanstaande Israëlische historicus en journalist Tom Segev schreef in *Haaretz* dat de campagne grensde aan 'cultureel terrorisme'.

Als hoofdgeschiedkundige van de afdeling Oorlogsmisdaden en Misdaden tegen de Menselijkheid van het Canadese ministerie van justitie kwam Birn vervolgens onder vuur van Canadese joodse organisaties te liggen. Met de bewering dat ik 'door de overgrote meerderheid van de joden op dit continent vervloekt' werd, stelde het Canadees Joods Congres Birns medewerking aan het boek aan de kaak. Het CJC diende een protest in bij het ministerie van Justitie, daarmee druk uitoefenend op haar werkgever. Deze klacht, tezamen met een door het cjc gesteund rapport dat Birn 'een lid van het moordenaarsvolk' (ze is Duitse van geboorte) noemde, leidde tot een officieel onderzoek tegen haar.
[60]
Zelfs na publicatie van het boek hielden de persoonlijke aanvallen niet op. Goldhagen beweerde dat Birn, die van de vervolging van nazi-oorlogsmisdadigers haar levenswerk heeft gemaakt, een verspreider van antisemitisme was, en dat ik de mening was toegedaan dat de slachtoffers van de nazi's, waaronder mijn eigen familie, het verdienden te sterven. (113) Goldhagens collegds op het Harvard Center for European Studies, Stanley Hoffmann en Charles Mater, schaarden zich openlijk achter hem. (114)

The New Republic noemde de beschuldigingen van censuur een 'canard' en hield vol dat 'er een onderscheid is tussen censuur en het ophouden van normen'. *A Nation on Trial* ontving steunbetuigingen van vooraanstaande historici van de nazi-holocaust, onder wie Raul Hilberg, Christopher Browning en Ian Kershaw. Dezelfde wetenschappers verwierpen eensgezind Goldhagens boek; Hilberg noemde het 'waardeloos'. Over normen gesproken.

Let tot slot eens op het patroon: Wiesel en Gutman steunden Goldhagen; Wiesel steunde Kosinski; Gutman en Goldhagen steunden Wilkomirski. Verbind de spelers met elkaar: dit is Holocaust-literatuur.

Niettegenstaande de hype is er geen enkele aanwijzing dat Holocaust-ontkenners in de Verenigde Staten op enige invloed kunnen bogen. Gelet op de onzin die dagelijks door de Holocaust-industrie wordt uitgekraamd, is het wonder dat er zo weinig sceptici zijn. Het motief achter de bewering van een wijdverbreide ontkenning van de Holocaust is niet moeilijk te vinden. Hoe rechtvaardig je in een samenleving die verzadigd is met de Holocaust, nog meer musea, boeken, activiteiten, films en programmds dan door de smoes van Holocaust-ontkenning te verzinnen? Vandaar dat Deborah Lipstadts bewierookte boek *Denying the Holocaust*, (115) evenals de resultaten van een inadequaat geformuleerde *enquête* van het AJC als zou de Holocaust
[61] ontkenning om zich heen grijpen, (116) werd gepubliceerd toen juist het Holocaust Memorial Museum te Washington openging.

Denying the Holocaust is een gemoderniseerde versie van verhandelingen over 'nieuw antisemitisme'. Om wijdverbreide Holocaust-ontkenning te documenteren citeert Lipstadt een

handjevol zwakke publicaties. *Pièce de résistance* is Arthur Butz, een nul die elektrotechniek doceert aan Northwestern University en die bij een obscure uitgeverij zijn boek *The Hoax of the Twentieth Century* (Het bedrog van de twintigste eeuw) heeft gepubliceerd. Lipstadt noemt het hoofdstuk over hem 'Entering the Mainstream'. Zonder types als Lipstadt zou nooit iemand van Arthur Butz hebben gehoord.

In feite is de enige holocaust-ontkenner uit de mainstream Bernard Lewis. Een Franse rechtbank veroordeelde Lewis zelfs wegens ontkenning van genocide. Maar Lewis ontkende de Turkse genocide op de Armeniërs tijdens de Eerste Wereldoorlog, niet de genocide van de nazi's op de joden, en Lewis is pro-Israël. (117) Van dit soort holocaust-ontkenning wordt in de Verenigde Staten niemand warm of koud. Turkije is een bondgenoot van Israël, wat de omstandigheden verder verzacht. Het noemen van de genocide op de Armeniërs is derhalve taboe. Elie Wiesel en rabbijn Arthur Hertzberg, evenals het AJC en Yad Vashem, trokken zich terug van een internationale conferentie over genocide in Tel Aviv omdat de academische initiatiefnemers, tegen bezwaren van de Israëlische regering in, sessies over de Armeense zaak hadden opgenomen. Wiesel probeerde bovendien eenzijdig om de conferentie af te gelasten en drong er volgens Yehuda Bauer persoonlijk bij anderen op aan om er niet aan deel te nemen. (118) Handelend op aandringen van Israël elimineerde de Amerikaanse Holocaust Council zo ongeveer de aandacht voor de Armeniërs in het Holocaust Memorial Museum in Washington. Joodse lobbyisten in het Congres blokkeer
[62] den een herdenkingsdag voor de genocide op de Armeniërs. (119)

Vragen stellen bij de getuigenis van een overlevende, de rol van joodse collaborateurs aan de kaak stellen, beweren dat de Duitsers leden onder het bombardement van Dresden, of dat buiten Duitsland nog een ander land misdaden beging tijdens de Tweede Wereldoorlog: volgens Lipstadt zijn het allemaal aanwijzingen voor Holocaust-ontkerming. (120) En ook suggereren dat Wiesel heeft geprofiteerd van de Holocaust-industrie, of zelfs maar aan hem twijfelen, staat gelijk aan Holocaust-ontkenning. (121)

De meest 'verraderlijke' vormen van Holocaust-ontkenning, beweert Lipstadt, zijn de 'immorele vergelijkingen', dat wil zeggen vergelijkingen die de eenmaligheid van de Holocaust ontkennen. (122) Deze stellingname heeft intrigerende implicaties. Daniel Goldhagen stelt dat de Servische acties in Kosovo 'in essentie alleen in hun omvang van die van nazi-Duitsland verschillen'. (123) Dat zou Goldhagen 'in essentie' tot een Holocaust-ontkenner maken. Ja, aan de andere kant van het politieke spectrum vergeleken Israëlische commentatoren de acties van Servië in Kosovo met Israëlische acties tegen de Palestijnen in 1948. (124) In Goldhagens denktrant had Israël dus een Holocaust begaan. Dat beweren zelfs de Palestijnen tegenwoordig niet meer.

Niet alle revisionistische lectuur is volkomen nutteloos, hoe aanstootgevend de opvattingen en beweegredenen van zijn beoefenaars ook zijn. Lipstadt brandmerkt David Irving als 'een van de gevaarlijkste woordvoerders van Holocaust-ontkenning' (recentelijk heeft hij in Engeland een smaadproces tegen haar vanwege deze en andere aantijgingen verloren). Maar Irving, berucht als bewonderaar van Hitler en sympathisant van het Duitse nationaal-socialisme, heeft niettemin, zoals Gordon Craig aantoont, een 'onmisbare' bijdrage geleverd aan onze kennis van de Tweede Wereldoorlog. Zowel Arno Mayer, in zijn belangrijke studie van de nazi-holocaust, als Raul Hilberg ci-
[63] teert uit publicaties die de Holocaust ontkennen. 'Als deze mensen zo graag spreken, laat ze,' oordeelt Hilberg. 'Het helpt hen die onderzoek doen slechts om nogmaals te bekijken wat we als vanzelfsprekend beschouwden. En dat is zinvol voor ons.' (125)

* * *

Jaarlijkse herdenkingsdagen van de Holocaust zijn een nationale gebeurtenis. Alle vijftig staten ondersteunen herdenkingen, vaak in de gebouwen van de volksvertegenwoordiging. De Association of Holocaust Organizations vermeldt meer dan honderd Holocaust-instellingen in de Verenigde Staten. Zeven grote Holocaust-musea sieren het Amerikaanse landschap. Het hart van al dit herdenken wordt gevormd door het United States Holocaust Memorial Museum in Washington.

De eerste vraag is waarom we eigenlijk een federaal gemandateerd en bekostigd Holocaust-museum hebben in de nationale hoofdstad. De aanwezigheid ervan aan de Washington Mall is bijzonder vreemd in de afwezigheid van een museum dat de misdaden uit de Amerikaanse geschiedenis herdenkt. Stel je de loeiende beschuldigingen van hypocrisie eens voor indien Duitsland in Berlijn een nationaal museum zou bouwen waar niet de genocide door de nazi's herdacht werd, maar de Amerikaanse slavernij of de uitroeiing van de inheemse Amerikanen. (126)

Het museum 'probeert zich angstvallig nauwgezet te weerhouden van elke poging tot indoctrinatie', schreef de ontwerper van het Holocaust-museum, 'van elke manipulatie van indrukken of emoties'. Maar van idee tot voltooiing was het museum bezoedeld met politiek. (127) Met zijn herverkiezingscampagne voor de deur initieerde Jimmy Carter het project om joodse donateurs en kiezers gunstig te stemmen, die ontstemd waren over
[64] de erkenning door de president van de 'rechtmatige aanspraken' van de Palestijnen. De voorzitter van de Conferentie van voorzitters van de grootste Amerikaanse joodse organisaties, rabbijn Alexander Schindler, betreurde Carters erkenning van Palestijnse menselijkheid als een 'schokkend' initiatief Carter maakte de plannen voor het museum bekend toen premier Menachem Begin op bezoek was in Washington en in het Congres een verhitte strijd gevoerd werd over het voornemen van de regering om wapentuig te verkopen aan Saoedi-Arabië.

Andere politieke kwesties komen eveneens te voorschijn in het museum. Het verzwijgt de christelijke achtergrond van het Europese antisemitisme om een machtige kiezersgroep niet voor het hoofd te stoten. Het minimaliseert de discriminerende immigratiequota van de Verenigde Staten voor de oorlog, het overdrijft de rol van de Verenigde Staten in de bevrijding van de concentratiekampen, het gaat zwijgend voorbij aan het grootschalig opnemen door de Verenigde Staten van nazi-oorlogs-misdadigers aan het eind van de oorlog. De overkoepelende boodschap van het museum is dat 'wij' zulke vreselijke daden niet eens kunnen bedenken, laat staan begaan. De Holocaust 'gaat lijnrecht in tegen het Amerikaanse ethos', observeert Michael Berenbaum in het boek dat de tentoonstelling begeleidt. 'Wij zien in [de] uitvoering [van de Holocaust] een schending van iedere essentiële Amerikaanse waarde. Met zijn afsluitende beelden van joodse overlevenden die Palestina trachten binnen te komen, verkondigt het museum de zionistische boodschap dat Israël het 'juiste antwoord op het nationaal-socialisme' was. (128)

De politisering begint al voordat je de drempel van het museum over bent. Het museum is gelegen aan het Raoul Wallenbergplein. Wallenberg, een Zweedse diplomaat, wordt vereerd omdat hij duizenden joden redde en eindigde in een sovjetgevangenis. Hoewel zijn landgenoot, graaf Folke Bernadotte, ook

[65] duizenden joden redde, wordt hij niet geëerd, want de voormalige Israëlische premier Yitzak Shamir beval hem te vermoorden omdat hij te 'pro-Arabisch' was. (129)

De spil van het beleid van een Holocaust-musem is echter de vraag wie herdacht moet worden. Waren joden de enige slachtoffers van de Holocaust of tellen anderen die door nazivervolging verdwenen, ook als slachtoffers? (130) In de planningfase van het museum leidde Elie Wiesel (samen met Yehuda Bauer van Yad Vashem) het offensief om alleen joden te herdenken. Wiesel, erkend als de 'onbetwiste deskundige van de Holocaust-periode', streed vasthoudend voor de uitzonderlijkheid van het joodse slachtofferschap. 'Zoals altijd begonnen ze met de joden,' beweerde hij kenmerkend. 'Zoals altijd hadden ze aan joden alleen niet genoeg.' (131) Niet joden maar communisten waren echter de eerste politieke slachtoffers van de nazi's en niet joden maar gehandicapten waren de eerste slachtoffers van de genocide. (132)

De rechtvaardiging van de uitsluiting van de genocide op de Roma vormde de grootste uitdaging voor het Holocaust-museum. De nazi's vermoorden systematisch minstens een half miljoen Roma, proportioneel gezien ongeveer gelijk aan de genocide op de joden. (133) Holocaust-schrijvers als Yehuda Bauer hielden vol dat de Roma niet het slachtoffer waren van eenzelfde genocidale slachting als de joden. Gerespecteerde holocausthistorici als Henry Friedlander en Raul Hilberg hebben echter beargumenteerd dat dit wel het geval was. (134)

Meerdere motieven gingen schuil achter de marginalisatie van de genocide op de Roma door het museum. Ten eerste: men kon het verlies aan Roma- en joods leven eenvoudig niet vergelijken. Uitvoerend directeur rabbijn Seymour Siegel deed de roep om een Roma-vertegenwoordiging in de US Holocaust Memorial Council af als 'aandachttrekkerij' en vroeg zich af of Roma wel 'bestonden' als volk: 'Er zou enige erkenning moeten
[66] zijn van Roma als volk ... als er zoiets is.' Hij gaf echter toe dat 'er een element van lijden was onder de nazi's'. Edward Linenthal herinnert aan het 'diepe wantrouwen' bij de vertegenwoordiger van de Roma jegens het bestuur, 'gevoed door het duidelijke bewijs dat sommige bestuursleden tegen deelname van de Roma in het museum aankeken op de manier waarop een familie omgaat met onwelkome, lastige familieleden'. (135)

Ten tweede: erkenning van de genocide op de Roma betekende het verlies van de exclusieve joodse aanspraken op de Holocaust, met een evenredig verlies aan joods 'moreel kapitaal'. Ten derde: als de nazi's Roma en joden gelijkelijk vervolgden, was het dogma dar de Holocaust de climax van duizendjarige jodenhaat markeerde, duidelijk niet houdbaar. Evenzo, als de genocide op de joden werd aangedreven door jaloezie bij nietjoden, stond jaloezie dan ook aan de basis van de genocide op de Roma? In de vaste tentoonstelling van het museum vinden de nietjoodse slachtoffers van de nazi's slechts symbolisch erkenning. (136)

En ten slotte is de politieke agenda van het Holocaust-museum mede vormgegeven door het Israëlisch-Palestijnse conflict. Voordat hij directeur van het museum werd, schreef Walter Reich een lofzang op Joan Peters' bedrieglijke *From Time Immemorial* (Van onheuglijke tijden), waarin zij beweert dat Palestina letterlijk leeg was vóór de zionistische kolonisatie. (137) Reich werd onder druk van het ministerie van Buitenlandse Zaken gedwongen om af te treden, nadat hij geweigerd om Yassir Arafat, tegenwoordig een trouwe Amerikaanse bondgenoot, voor een bezoek aan het museum uit te nodigen. De Holocausttheoloog John Roth, die een baan als onderdirecteur had aangeboden gekregen, werd vervolgens weggepest vanwege vroegere kritiek op Israël. En een boek dat het museum oorspronkelijk aanbevolen had, werd verworpen omdat het een hoofdstuk bevat van de hand van Benny Morris, een prominent Israëlisch

[67] historicus die zich kritisch uitlaat over Israël. Miles Lerman, de directeur van het museum, zei: 'Dit museum lijnrecht tegenover Israël zetten, het is onbegrijpelijk.' (138)

Na Israëls weerzinwekkende aanval op Libanon in 1996, culminerend in de afslachting van meer dan honderd burgers in Qana, stelde *Haaretz*-columnist Ari Shavit vast dat Israël ongestraft kon optreden, omdat 'wij de ADL hebben ... en Yad Vashem en het Holocaust-museum'. (139)

[69]

HOOFDSTUK 3

[71]

De term 'overlevende van de Holocaust' duidde oorspronkelijk de personen aan die het ongekende trauma hadden ondergaan van de joodse getto's, de concentratiekampen en de werkkampen (vaak in die volgorde). Het aantal overlevenden van de Holocaust aan het einde van de oorlog wordt in het algemeen geschat op ongeveer honderdduizend mensen. (140) Tegenwoordig zal het aantal nog levende slachtoffers niet meer dan een kwart van dat aantal bedragen. Omdat de mensen die de kampen hadden doorstaan, het aura van het martelaarschap kregen toebedeeld, gingen veel joden die de oorlog elders hadden doorgebracht, zich voordoen als overlevenden van de kampen. Een ander zwaarwegend motief voor deze verdraaiing van de feiten lag echter op materialistisch vlak. De naoorlogse Duitse regering bood schadevergoeding aan voor de joden die in de getto's of de kampen hadden gezeten. Veel joden fabriekten een verleden om aan de gestelde eisen te kunnen voldoen. (141) 'Als iedereen die beweert een overlevende te zijn er feitelijk een is,' zei mijn moeder altijd, 'wie zijn er dan door Hitler vermoord?'

Ook veel onderzoekers hebben hun twijfels geuit over de betrouwbaarheid van de getuigenissen van de overlevenden. 'Een groot percentage van de vergissingen die ik in mijn eigen werk heb ontdekt,' memoreert Hilberg, 'kan worden toegeschreven aan de getuigenissen.' Zelfs binnen de Holocaust-industrie stelt bijvoorbeeld iemand als Deborah Lipstadt ironisch vast dat veel overlevenden van de Holocaust eraan vasthouden dat zij in Auschwitz persoonlijk door Josef Mengele zijn onderzocht. (142)

Los van de tekortkomingen van het geheugen, zijn de getuigenissen van sommige overlevenden van de Holocaust om nog andere redenen verdacht te noemen. Omdat overlevenden tegenwoordig als wereldse heiligen worden vereerd, durft men hun woorden niet in twijfel te trekken. Onzinnige uitspraken worden zonder enig commentaar aanvaard. Eli Wiesel herin-
[72] nert zich in zijn veel geprezen memoires dat hij, nog maar net bevrijd uit Buchenwald en slechts achttien jaar oud, 'Kants *Kritik der reinen Vernunft* in het jiddisch las'. Los van Wiesels opmerking elders dat hij toentertijd 'totaal onkundig was op het gebied van de

grammatica van het Jiddisch, is er ook nooit een Jiddische vertaling van de *Kritik der reinen Vernunft* geweest. Wiesel herinnert zich verder tot in de details een 'geheimzinnig talmoedist' die 'zich in twee weken het Hongaars eigen maakte, alleen maar om mij te verrassen'. Wiesel vertelde een joods weekblad dat hij 'vaak hees wordt of zijn stem verliest' als hij in stilte zijn boeken leest, 'innerlijk hardop'. En tegenover een verslaggever van *The New York Times* verklaarde hij ooit op Times Square door een taxi te zijn aangereden. 'Ik vloog een heel blok mee. Ik werd aangereden bij 45th Street en Broadway en de ambulance pikte mij op bij 44th.' 'De waarheid die ik voorleg, is onopgesmukt,' verzucht Wiesel, 'ik kan niet anders.' (143)

In de afgelopen jaren is de definitie van het begrip 'Holocaust-overlevende' veranderd; het duidt niet langer alleen hen aan die onder de nazi's hebben geleden, maar ook hen die erin zijn geslaagd aan de nazi's te ontsnappen. Het omvat bijvoorbeeld ook de ruim honderdduizend Poolse joden die een toevlucht zochten in de Sovjetunie na de inval van de nazi's in Polen. Niettemin 'werden degenen die in Rusland leefden niet anders behandeld dan de burgers van het land', merkt de historicus Leonard Dinnerstein op, terwijl 'de overlevenden van de concentratiekampen eruitzagen als levende doded.' (144) Een medewerker van een Holocaust-website hield vol dat hij een overlevende van de Holocaust was - ook al had hij de oorlog in Tel Aviv doorgebracht - omdat zijn grootmoeder in Auschwitz was gestorven. Te oordelen naar Israel Gutman is Wilkomirski een overlevende van de Holocaust omdat zijn 'pijn authentiek is'. Het kabinet van de Israëlische minister-president schatte het
[73] aantal overlevenden van de Holocaust onlangs op bijna één miljoen. De belangrijkste achterliggende reden voor deze inflatoire herziening laat zich gemakkelijk raden. Het is moeilijk omvangrijke nieuwe claims voor herstelbetalingen te leggen als nog maar een handjevol slachtoffers van de Holocaust in leven is. In feite waren de belangrijkste medeplichtigen van Wilkomirski op een of andere manier verbonden met het netwerk van herstelbetalingen voor de Holocaust. Zijn jeugdvriendin uit Auschwitz, 'kleine Laura', haalde geld op bij een Zwitsers Holocaust-fonds, terwijl ze eigenlijk van Amerikaanse geboorte was en satanische sekten aanhing. Zijn belangrijkste Israëlische sponsors waren actief in of werden gesubsidieerd door organisaties die betrokken waren bij de schadevergoedingen voor de Holocaust. (145)

Het thema van de herstelbetalingen biedt een uniek inzicht in de Holocaust-industrie. Zoals we hebben gezien, werd Duitsland, dat tijdens de Koude Oorlog op één lijn met de Verenigde Staten ging staan, snel gerehabiliteerd en werd de naziholocaust snel vergeten. Desondanks begon Duitsland begin jaren vijftig onderhandelingen met joodse instellingen en ondertekende het verdragen over de schadeloosstelling. Zonder al te veel druk van buitenaf heeft Duitsland tot op heden ongeveer 60 miljard dollar uitbetaald.

Laten we eerst de Amerikaanse staat van dienst bekijken. Er stierven zo'n 4 tot 5 miljoen vrouwen en kinderen als gevolg van de Amerikaanse oorlogvoering in Indo-China. Na de Amerikaanse aftocht had Vietnam dringend behoefte aan hulp. 'In het zuiden waren 9000 van de 15000 dorpen verwoest, 10 miljoen hectare landbouwgrond en 5,6 miljoen hectare bos vernield, en 1,5 miljoen dieren gedood; er waren naar schatting 200.000 prostituees, 879.000 wezen, 181.000 gehandicapten en 1 miljoen weduwen; al de zes grote industriesteden van het noorden waren aanzienlijk beschadigd, evenals de provincie- en
[74] districtshoofdsteden en 4000 van de 58oo agrarische communes.' President Carter weigerde herstelbetalingen te betalen en verklaarde dat 'de verwoesting wederzijds was'. Hij stelde dat er 'geen enkele reden voor verontschuldigingen' was, 'beslist niet voor de oorlog zelf'. William Cohen, minister van Defensie onder president Clinton, deelde die mening:

'Beide naties zijn hierdoor gelittekend. Zij hebben hun littekens van de oorlog. Wij hebben zonder meer de onze.' (146)

De Duitse regering streefde ernaar de joodse slachtoffers schadeloos te stellen door drie verschillende overeenkomsten, die in 1952 werden ondertekend. Individuele eisers ontvingen betalingen volgens de bepalingen van de federale wet op schadeloosstelling (*Bundesentschädigungsgesetz*). Een afzonderlijke overeenkomst met Israël subsidieerde de opname en rehabilitatie van verschillende honderdduizenden joodse vluchtelingen. De Duitse regering onderhandelde tegelijkertijd over een financiële regeling met de Conferentie over joodse Materiële Eisen tegen Duitsland (*Conference on Jewish Material Claims Against Germany*; hierna aangeduid als de *Claims Conference*), een overkoepelende organisatie van alle grote joodse instellingen. De *Claims Conference* werd verondersteld het te ontvangen geld - jaarlijks 10 miljoen dollar over een periode van twaalf jaar ofwel omgerekend naar hedendaagse maatstaven 1 miljard dollar - te gebruiken voor de joodse slachtoffers van de nazi-vervolging die bij de procedures rond schadevergoedingen tussen de wal en het schip waren gekomen. (147) Mijn moeder was daar een goed voorbeeld van. Zij had het getto van Warschau, het concentratiekamp Majdanek en de dwangarbeidskampen van Czestochowa en Skarszysko-Kamiena overleefd, maar zij ontving van de Duitse regering slechts 3500 dollar als schadevergoeding. Andere joodse slachtoffers (en velen die in feite geen slachtoffer waren) ontvingen echter van Duitsland levenslange pensioenen die uiteindelijk uitliepen tot in totaal
[75] honderdduizenden dollars. Het geld dat aan de *Claims Conference* werd overgedragen, was bedoeld voor de joodse slachtoffers die slechts een minimale schadevergoeding hadden ontvangen.

De Duitse regering heeft werkelijk geprobeerd in de overeenkomst met de *Claims Conference* uitdrukkelijk te bepalen, dat het geld alleen naar die joodse overlevenden zou gaan die, strikt gedefinieerd, onbillijk of onvoldoende waren schadeloos gesteld door de Duitse gerechtshoven. De *Conference* verklaarde woedend dat haar goede vertrouwen in twijfel werd getrokken. Nadat de overeenkomst was gesloten, gaf de *Conference* een persverklaring uit waarin zij benadrukte dat het geld zou worden gebruikt voor 'de joodse vervolgden van het nazi~regime voor wie de bestaande of voorgestelde wetgeving geen herstel kan bieden'. De definitieve overeenkomst deed een beroep op de *Conference* om het geld te gebruiken 'voor de ondersteuning, rehabilitatie en hervestiging van joodse slachtoffers'.

De *Claims Conference* herriep prompt de overeenkomst. In een schandalige schending van de letter en de geest van de overeenkomst bestemde de *Conference* het geld niet voor de rehabl~ litatie van joodse slachtoffers, maar eerder voor de rehabilitatie van joodse gemeenschappen. Sterker nog, een richtlijn van de *Claims Conference* verbood het gebruik van het geld voor 'directe toewijzing aan individuen'. Als een klassiek voorbeeld van goed voor jezelf zorgen voorzag de *Claims Conference* echter wel in de vrijstelling van twee categorieën slachtoffers: rabbijnen en 'vooraanstaande joodse leiders' konden wel een individuele vergoeding ontvangen. De deelnemende organisaties van de *Claims Conference* gebruikten het grootste deel van het geld voor de financiering van verschillende door hen gekoesterde projecten. Als de feitelijke joodse slachtoffers al een uitkering ontvingen, gebeurde dat indirect of louter toevallig. (148) Grote sommen geld werden via omwegen naar de joodse gemeen-

[76] schappen in de Arabische wereld esluisd of gebruikt om de joodse emigratie vanuit Oost-Europa te bespoedigen. (149) Zij ondersteunden ook culturele ondernemingen, zoals

Holocaustmusea en leerstoelen in Holocaust-studies, evenals oudedags-voorzieningen voor door Yad Vashem als zodanig aangewezen voor 'rechtvaardige niet-joden'.

Nog niet lang geleden probeerde de *Claims Conference* zich de gedenationaliseerde joodse bezittingen in het voormalige Oost-Duitsland toe te eigenen, die honderden miljoenen dollars waard waren en rechtmatig toebehoorden aan de nog levende joodse erfgenamen. Toen de *Conference* hierover en wegens andere misbruiken door bedrogen joden werd aangevallen, veroordeelde rabbijn Arthur Hertzberg beide kampen en sprak snerend dat 'het niet om rechtvaardigheid gaat, maar om een strijd om geld'. (150) Als Duitsers of Zwitsers weigeren een schadevergoeding te betalen, is de wereld te klein voor de gerechte verontwaardiging van het georganiseerde Amerikaanse jodendom. Maar als de joodse elite de joodse overlevenden berooft, is er geen sprake van een ethisch vraagstuk: het gaat gewoon om geld.

Mijn overleden moeder ontving slechts 3500 dollar schadevergoeding, maar anderen die betrokken waren bij het proces van herstelbetalingen, hebben tamelijk goed geboerd. Naar verluidt bedraagt het jaarsalaris van Saul Kagan, die al geruime tijd uitvoerend secretaris van de *Claims Conference* is, 105.000 dollar. Tussen zijn werkzaamheden voor de *Conference* door, werd Kagan als leidinggevende bij een bank in New York op 33 punten veroordeeld voor bewust misbruik van fondsen en kredieten. (De veroordeling werd pas tenietgedaan nadat hij meerdere malen in hoger beroep was gegaan.) Alfonse D'Amato, voormalig senator van New York, bemiddelt in Holocaust-rechtszaken tegen Duitse en Oostenrijkse banken voor 350 dollar per uur plus onkosten. Voor de eerste zes maanden van zijn inzet ontving hij [77] 103.000 dollar. Wiesel heeft D'Amato ooit geprezen om 'zijn gevoeligheid voor het joodse lijden'. Lawrence Eagleburger, minister van Buitenlandse Zaken onder George Bush, ontvangt een jaarsalaris van 300.000 dollar als voorzitter van de *International Commission On Holocaust-Era Insurance Claims*. 'Wat hem ook wordt uitbetaald,' verkondigde Elan Steinberg van het WJC, 'het is beslist een koopje.' Kagan sprokkelt in twaalf dagen, Eagleburger in vier dagen en D'Amato in tien uur evenveel bijeen als wat mijn moeder ontving omdat zij zes jaar onder de nazi-vervolging had geleden. (151)

De hoofdprijs voor de meest ondernemende Holocaust-handelaar gaat echter naar Kenneth Bialkin. Hij was decennialang een vooraanstaand joods leider in de Verenigde Staten, stond aan het hoofd van de ADL en was voorzitter van de Conferentie van voorzitters van de grootste Amerikaanse joodse organisaties. Op het moment vertegenwoordigt Bialkin de verzekeringsmaatschappij Generak tegen Eagleburgers commissie, naar verluidt voor een 'aanzienlijke som geld'. (152)

* * *

De laatste jaren manifesteert de Holocaust-industrie zich steeds openlijker als een afpersingsbranche. Voorgevend heel de wereld van het jodendom, zowel de levenden als de doden, te vertegenwoordigen, legt zij een claim op alle bezittingen die in het Holocaust-tijdperk in Europa aan joden ontstolen zijn. Toepasselijk het 'laatste hoofdstuk van de Holocaust' genoemd, richtte dit tweezijdig uitmelken van zowel Europese landen als van legitieme joodse eisers zich het eerst op Zwitserland. Ik zal eerst de beschuldigingen aan het adres van de Zwitsers in ogenschouw nemen. Daarna zal ik me richten op het bewijsmateriaal en aantonen dat veel beschuldigingen niet alleen op bedrog zijn gebaseerd, maar ook eerder van toepassing zijn op hen die ze hebben geuit dan op hun mikpunten.

[78]

Bij de herdenking in mei 1995 van de vijftigste verjaardag van het einde van de Tweede Wereldoorlog bood de Zwitserse president formeel zijn verontschuldigingen aan voor het feit dat joden in Zwitserland asiel was ontzegd tijdens het tijdperk van de nazi-holocaust. (153) Ongeveer tegelijkertijd werd de discussie heropend over het langslepende vraagstuk van de joodse tegoeden die vóór en tijdens de oorlog op Zwitserse bankrekeningen waren gestort. In een wijdverspreid verhaal haalde een Israëlische journalist een - naar later bleek verkeerd geïnterpreteerd - document aan, dat zou bewijzen dat de Zwitserse banken nog steeds joodse tegoeden uit de Holocaust-periode aanhielden, die miljarden dollars waard waren. (154)

Het WJC, een zieltogende organisatie tot zij campagne begon te voeren tegen de als oorlogsmisdadiger beschuldigde Kurt Waldheim, greep deze mogelijkheid aan om opnieuw zijn spierballen te laten zien. Al eerder had men ingezien dat Zwitserland een gemakkelijke prooi was. Slechts weinigen zouden sympathie kunnen opbrengen voor de rijke Zwitserse bankiers tegenover 'behoeftige overlevenden van de Holocaust'. Belangrijker nog was dat Zwitserse banken uiterst kwetsbaar waren voor economische druk van de Verenigde Staten. (155)

Eind 1995 hadden Edgar Bronfman, voorzitter van het WJC en de zoon van een functionaris van de *Claims Conference*, en rabbijn Israel Singer, secretaris-generaal van het WJC en onroerendgoedmagnaat, een ontmoeting met Zwitserse bankiers. (156) Bronfinan, erfgenaam van het Seagram-fortuin (zijn persoonlijke bezit wordt op 3 miljard dollar geschat), zou later in alle bescheidenheid tegenover de Commissie voor het bankwezen van de Senaat verklaren dat hij had gesproken in het belang van zowel 'het joodse volk' als 'de 6 miljoen die niet voor zichzelf kunnen spreken'. (157) De Zwitserse bankiers verklaarden dat zij slechts 775 niet-opgeëiste slapende bankrekeningen hadden gevonden, die gezamenlijk een waarde van 32 miljoen dollar ver-
[79] tegenwoordigden. Zij boden dit bedrag als onderhandelingsbasis aan het WJC aan, maar dat weigerde het als zijnde ontoereikend. In december 1995 begon Bronfman een samenwerking met senator D'Amato. Diens populariteitscijfers waren in de *enquêtes* op een dieptepunt beland en de Senaatsverkiezingen stonden voor de deur, dus probeerde D'Amato zijn reputatie te verbeteren binnen de joodse gemeenschap met haar doorslagge- vende stemmen en welgestelde politieke donors. Voordat de Zwitsers uiteindelijk op de knieën werden gebracht, had het WJC - dat samenwerkte met het hele scala aan Holocaust-instellingen (waaronder het us Holocaust Memorial Museum en het Simon Wiesenthal Centrum) - het volledige Amerikaanse politieke establishment gemobiliseerd. Van president Clinton, die de strijdbijl met D'Amato begroef (de Whitewater-hoorzittingen liepen nog) en zijn steun toezegde, en elf federale overheidsinstellingen en het Huis van Afgevaardigden tot alle staats- en lokale overheden door het hele land heen: alle pressiemiddelen van de betrokken partijen werden door de ene functionaris na de andere ingezet om de perfide Zwitsers aan de kaak te stellen.

De Holocaust-industrie gebruikten de Commissies voor het bankwezen van het Huis en de Senaat om een schaamteloze lastercampagne te orkestreren. Met een onvoorstelbaar inschikkelijke en lichtgelovige pers, die bereid was elk met de Holocaust verbonden verhaal - hoe ongerijmd ook - met grote koppen op de voorpagina te zetten, bleek de lastercampagne onstuitbaar. Gregg Rickman, de belangrijkste rechtskundige hulp van D'Amato, beroemt zich in zijn verslag erop dat de Zwitserse bankiers naar 'de rechtbank van de publieke opinie [werden gedwongen], waar wij de agenda bepaalden. De bankiers bevonden zich op ons speelterrein en comfortabel genoeg waren wij rechter, jury én beul.' Tom Bower, een belangrijk onderzoeker in de anti-Zwitserse campagne, noemt D'Amato's oproep voor

[80] hoorzittingen een 'eufemisme voor een eigenrichting ofwel een openbare terechtstelling'. (158)

De spreekbuis van de anti-Zwitserse moloch was de uitvoerend directeur van het WIC, Elan Steinberg. Zijn belangrijkste functie was de verspreiding van desinformatie. 'Het uitoefenen van terreur door zijn tegenstander in verlegenheid te brengen was,' schrijft Bower, 'Steinbergs wapen toen hij een reeks beschuldigingen uitte die verwarring en geschoktheid moesten veroorzaken. Verslagen van de OSS [voorloper van de CIA, vert.], vaak gebaseerd op geruchten en onbevestigde bronnen, en jarenlang door historici als praatjes afgedaan, kregen plotseling een onbekritiseerde geloofwaardigheid en wijdverspreide publiciteit.' 'Het laatste waar banken behoefte aan hebben, is negatieve publiciteit,' verklaarde rabbijn Singer. 'Wij blijven dit doen tot de banken zeggen: "Genoeg. Wij willen een compromis."' In zijn verlangen om ook voor het voetlicht te komen, beweerde rabbijn Marvin Hier, de deken van het Simon Wiesenthal Centrum, met veel bombarie dat de Zwitsers gevluchte joden als slaven in werkkampen gevangen hadden gehouden. (Met zijn echtgenote en zoon op de loonlijst bestuurt Hier het Simon Wiesenthal Centrum als een familiebedrijf, gezamenlijk haalden zij in 1995 een inkomen van 520.000 dollar binnen. Het centrum staat bekend om zijn kitscherige expositie en 'het succesvolle gebruik van op sensatie gerichte afschrikkingstactieken voor het binnenhalen van fondsed.) 'In het licht van het mediabombardement waarbij waarheden werden vermengd met aannames en feiten met fictie,' stelt Itamar Levin, 'valt het gemakkelijk te begrijpen waarom zo veel Zwitsers geloven dat hun land het slachtoffer was van een of andere internationale samenzwering.' (159)

De campagne verwerd al gauw tot een belastering van de Zwitserse bevolking. Karakteristiek zijn de volgende beweringen die Bower in een door D'Amato's kantoor en het Simon
[81] Wiesenthal Centrum ondersteunde studie spuit: dat 'een land waarvan de ingezetenen tegen hun buren opschepten over hun benijdenswaardige rijkdom, tamelijk bewust profiteerde van bloedgeld'; dat 'de ogenschijnlijk respectabele burgers van een van de vredigste naties op aarde ... een ongekende diefstal hadden gepleegd'; dat 'oneerlijkheid een culturele code was die de individuele Zwitser zich had eigengemaakt om het beeld en de voorspoed van de natie te beschermen'; dat de Zwitsers 'zich instinctief tot een gezonde winst voelden aangetrokken' (alleen de Zwitsers?); dat 'eigenbelang de hoogste richtlijn van alle Zwitserse banken was' (alleen de Zwitserse banken?); dat 'de weinige Zwitserse bankiers hebzuchtiger en verderfelijker waren dan de meeste anderen; dat 'verheling en bedrog een veelbeoefende kunst onder Zwitserse diplomaten was' (alleen Zwitserse diplomaten?); dat 'verontschuldigingen en overgave geen deel uitmaakten van de Zwitserse politieke traditie' (in tegenstelling tot die van ons?); dat 'de Zwitserse hebzucht uniek was'; dat 'het Zwitserse karakter onnozelheid en dubbelhartigheid' in zich verenigde en dat er 'achter de uiterlijke schijn van beschaving een laag van stijfkoppigheid lag, en daarachter school dan weer een ondoordringbaar egoïstisch onbegrip voor de mening van anderen'; dat de Zwitsers 'niet alleen een eigenaardig, onbekoorlijk volk waren dat geen kunstenaars, behalve Wilhelm Tell geen helden of staatslieden had voortgebracht, maar gewoon oneerlijke nazi-collaborateurs die van de volkenmoord hadden geprofiteerd'; en ga zo maar door. Rickman wijst op deze 'diepere waarheid' over de Zwitsers: 'Diep binnenin, misschien wel dieper dan zij dachten, bestond er in hun eigen gesteldheid een latente eigendunk en arrogantie tegenover anderen. Hoe ze het ook probeerden, ze konden hun eigen achtergrond niet verbergen.' (160) De meeste van deze verwijten lijken trouwens opvallend veel op wat antisemieten doorgaans over joden te melden hebben.
[82]

De hoofdbeschuldiging was dat er, in de woorden van Bowers ondertitel, 'een vijftig jaar durende samenzwering van Zwitsers en nazi's was om miljarden te stelen van Europese joden en overlevenden van de Holocaust'. In wat een mantra van de afpersingsbranche rond de Holocaust-vergoedingen is geworden, komt dat neer op 'de grootste roofpartij in de geschiedenis van de mensheid'. Voor de Holocaust-industrie vallen alle zaken die joden aangaan binnen een afzonderlijke, alles overtreffende categorie: de ergste, de grootste...

De Holocaust-industrie beweerde ten eerste dat Zwitserse banken de rechtmatige erfgenamen van Holocaust-slachtoffers systematisch de toegang hadden ontzegd tot de slapende bankrekeningen die tussen 7 miljard en 20 miljard dollar waard waren. 'In de afgelopen vijftig jaar,' verkondigde *Time* in een omslagverhaal, was het 'algemeen gebruik` van de Zwitserse banken 'om overlevenden van de Holocaust af te schepen en obstructie te voeren als zij navraag deden over de bankrekeningen van hun overleden familieleden'. Herinnerend aan de regelgeving over geheimhouding die de Zwitserse banken in 1934 zelf hadden ingesteld om te voorkomen dat de nazi's joodse rekeninghouders zouden afpersen, betoogde D'Amato tegenover de Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden: 'Is het niet ironisch dat juist dit systeem en deze geheimhouding, waardoor de mensen naar Zwitserland gingen om rekeningen te openen, vervolgens werd gebruikt om deze mensen zelf, en hun erfgenamen, hun nalatenschap en hun rechten te ontzeggen? Het werd geperverteerd, verwrongen en verdraaid.'

Bower verhaalt bijna ademloos over de ontdekking van een kernonderdeel in het bewijsmateriaal voor de Zwitserse perfiditeit tegenover Holocaust-slachtoffers: 'Geluk en vlijt zorgden voor een goudklompje dat de rechtsgeldigheid van Bronfmans klacht bevestigde. Een rapport van de inlichtingendienst van
[83] Zwitserland verklaarde in juli 1945 dat Jacques Salmanovitz, de eigenaar van de Société Générale de Surveillance, een notarisen kredietkantoor in Genève met banden in de Balkan, een lijst bezat van 182 joodse cliënten die 8,4 miljoen Zwitserse franc en ongeveer 90.000 dollar aan de notaris hadden toevertrouwd, hangende hun overkomst vanuit de Balkan. Rickman en D'Amato waren in extase.' In zijn eigen verslag zwaait Rickman dienovereenkomstig met dit 'bewijs van Zwitserse criminaliteit'. Geen van beiden vermeldt echter dat Salmanovitz joods was. (De feitelijke waarde van deze beweringen zal hieronder worden besproken.) (161)

Eind 1996 legde een parade van oudere joodse vrouwen en een enkele man ontroerende getuigenissen af voor de Commissies voor het bankwezen van het Congres over de misdrijven van de Zwitserse bankiers. Nochtans had bijna geen enkele getuige, volgens Itamar Levin, hoofdredacteur van het belangrijkste financiële dagblad van Israël, 'overtuigend bewijs voor het bestaan van tegoeden bij Zwitserse banken'. Om het theatraal effect van deze getuigenissen te verhogen liet D'Amato ook Elie Wiesel als getuige oproepen. In zijn getuigenis, die later alom werd verspreid, uitte Wiesel zijn geschoktheid over de onthulling hoe de daders van de Holocaust te werk waren gegaan om de joden te beroven voordat zij hen vermoordden: 'Aanvankelijk dachten we dat de Endlösung enkel door een vergiftigde ideologie werd aangedreven. Nu weten we dat zij ons joden niet alleen wilden doden, hoe vreselijk dat ook mag klinken, maar dat zij joods geld wilden. Dagelijks komen we meer over deze tragedie te weten. Is er geen grens aan de pijn? Geen grens aan deze wandaden?' Feitelijk is de plunderingvan dejoden door de nazi's nauwelijks nieuws te noemen; een groot deel van Raul Hilbergs basisstudie, *The Destruction of the European Jews*, gepubliceerd in 1961, is gewijd aan de onteigening van de joden door de nazi's. (162)
[84]

Ook werd er beweerd dat de Zwitserse bankiers de tegoeden van Holocaust-slachtoffers inpikten en methodisch alle belangrijke documenten vernietigden om geen sporen achter te laten, en dat alleen joden te lijden hadden onder al deze gruwelen. Tijdens de hoorzittingen verklaarde senator Barbara Boxer in een aanval op de Zwitsers: 'Dit comité zal geen dubbelhartig gedrag tolereren wat de Zwitserse banken betreft. Vertel de wereld niet dat je iets onderzoekt terwijl je alles aan het versnipperen bent.' (163)

Helaas, de 'propagandawaarde' (Bower) van de oudere joodse eisers die een getuigenis van de Zwitserse perfiditeit aflegden, raakte als vanzelf snel uitgeput. De Holocaust-industrie ging dan ook op zoek naar nieuwe onthullingen. De razernij in de media richtte zich nu op de Zwitserse aankoop van goud dat de nazi's uit de centrale schatkisten van Europa hadden geroofd tijdens de oorlog. Hoewel het als een schokkende onthulling werd voorgesteld, was ook dit in feite oud nieuws. De auteur van een standaardstudie over dit onderwerp, Arthur Smith, verklaarde tijdens een hoorzittingen in het Huis van Afgevaardigden: 'Ik heb de hele ochtend en deze middag dingen aangehoord die in hoofdpunten grotendeels al een aantal jaren bekend zijn; en het verbaast mij dat veel ervan als nieuw en sensationeel wordt gepresenteerd.' Het ging er bij de hoorzittingen echter niet om informatie te verstrekken, maar 'om sensationele verhalen te creëren', aldus journaliste Isabel Vincent. Als er genoeg met modder werd gesmeten, zou Zwitserland wel toegeven, zo werd redelijkerwijs aangenomen. (164)

De enige waarlijk nieuwe beschuldiging was dat de Zwitsers bewust in 'slachtoffergoud' hadden gehandeld. Dat wil zeggen, zij kochten grote hoeveelheden goud in dat de nazi's tot baren hadden omgesmolten nadat zij de slachtoffers van concentratieen dodenkampen ervan hadden ontdaan. Het WJC, meldt Bowet, 'had behoefte aan een op het gevoel werkend thema om de
[85] Holocaust en Zwitserland met elkaar te verbinden'. Deze nieuwe onthulling over de perfiditeit van de Zwitsers werd dienovereenkomstig als een buitenkansje aangegrepen. 'Slechts weinig beelden,' vervolgt Bower, 'waren meer onthutsend dan de methodische extractie in de vernietigingskampen van gouden vullingen uit de monden van de joodse lijken die uit de gaskamers waren gesleept.' 'De feiten zijn uiterst, uiterst schrikbarend, sprak D'Amato tijdens een hoorzitting in het Huis van Afgevaardigden, 'omdat zij spreken over de roof en plundering van bezittingen uit de huizen, de nationale banken en de dodenkampen, van de gouden horloges en armbanden en brilmonturen en de vullingen van de tanden van mensen.' (165)

Behalve van de weigering om toegang te verlenen tot de Holocaust-bankrekeningen en van de aanschaf van geroofd goud, werden de Zwitsers er ook van beschuldigd met Polen en Hongarije te hebben samengezworen om de joden te bedriegen. De aanklacht luidde dat het geld op niet-opgeëiste Zwitserse bankrekeningen van Poolse en Hongaarse ingezetenen (van wie de meesten maar niet allen joods waren) door Zwitserland was gebruikt als schadevergoeding voor Zwitsers bezit dat door de betreffende regeringen was genationaliseerd. Rickman verwijst ook hiernaar als een 'ontstellende onthulling die de Zwitsers uit het veld zou slaan en een orkaan zou teweegbrengen'. Maar ook deze feiten waren al bekend en vanaf het begin van de jaren vijftig in Amerikaanse juridische vakbladen gepubliceerd. En wat alle drukte in de media aangaat, het totaalbedrag waar het uiteindelijk om ging, kwam omgerekend tot de huidige waarde neer op minder dan i miljoen dollar. (166)

Al voorafgaand aan de eerste hoorzitting in april 1996 in de Senaat over de slapende bankrekeningen hadden de Zwitserse banken ermee ingestemd een onderzoekscomité in te

stellen en zich aan de bevindingen daarvan te houden. Het Onafhankelijk Comité van Eminente Personen bestond uit zes leden, drie van
[86] de Wereldorganisatie voor Joodse Schadeloosstelling (World Jewish Restitution Organization, WJRO) en drie van de Zwitserse Bankiersvereniging, en werd voorgezeten door Paul Volcker, de oud-voorzitter van de Federale Bank van de Verenigde Staten. In mei 1996 ontving het comité officieel zijn opdracht door middel van een 'memorandum van schikking'. Bovendien benoemde de Zwitserse regering in december 1996 een 'onafhankelijke commissie van deskundigen', die werd voorgezeten door professor Jean-François Bergier en onder anderen de vooraanstaande Israëlische Holocaust-geleerde Saul Friedländer omvatte. Deze commissie zou de goudhandel tussen Zwitserland en Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog onderzoeken.

Nog voordat deze groepen aan de slag konden gaan, drong de Holocaust-industrie aan op een financiële regeling met Zwitserland. De Zwitsers betoogden dat voor een regeling vanzelfsprekend de bevindingen van de commissies moesten worden afgewacht, want anders betrof het 'afpersing en chantage'. Het WJC speelde zijn nimmer falende troefkaart uit en klaagde over de benarde positie van de 'behoeftige overlevenden van de Holocaust'. 'Mijn probleem is de tijd,' vertelde Bronfman in december 1996 aan de Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden, 'en ik maak mij zorgen over alle overlevenden van de Holocaust.' Men vraagt zich af waarom de gekwelde miljardair niet zelf hun benarde positie tijdelijk kon lenigen. Toen Bronfman een Zwitsers aanbod voor een regeling ten bedrage van 250 miljoen dollar afwees, snoof hij: 'Verleen toch geen gunsten. Ik zal het geld zelf wel beschikbaar stellen.' Dat deed hij echter niet. Zwitserland ging er vervolgens in februari 1997 mee akkoord een Speciaal Fonds voor Behoeftige Slachtoffers van de Holocaust ter waarde van 200 miljoen dollar te vormen om 'personen die hulp of ondersteuning op bijzondere manieren' nodig hebben hun moeilijkheden te helpen overwinnen totdat de commissies hun werk hadden voltooid. (Het fonds was
[87] nog steeds solvent toen de commissies van Bergier en Volcker hun verslag uitbrachten.) Het geroep van de Holocaust-industrie om een definitieve regeling werd steeds luider. Hernieuwde Zwitserse pleidooien dat men met een regeling moest wachten tot de bevindingen van de commissies bekend waren - het was per slot van rekening het wic dat oorspronkelijk op deze morele afrekening had aangedrongen - waren aan dovemansoren gericht. Eigenlijk kon de Holocaust-industrie alleen maar verwachten te verliezen door deze bevindingen. Als er slechts enkele claims rechtmatig zouden blijken te zijn, verloor de zaak tegen de Zwitserse banken aan geloofwaardigheid; en als de legitieme eisers zouden worden géidentificeerd, zelfs als dat een groot aantal betrof, waren de Zwitsers alleen verplicht hen te compenseren en niet de joodse organisaties. Een ander mantra van de Holocaust-industrie is dat schadevergoeding 'over waarheid en rechtvaardigheid gaat, niet over geld'. 'Het gaat niet om geld,' schertsten de Zwitsers vervolgens. 'Het gaat om meer geld.' (167)

Behalve dat zij de publieke hysterie opzweepte, coördineerde de Holocaust-industrie een tweeledige strategie om de Zwitsers te 'terrorisered (Bower) tot zij zich zouden onderwerpen: proefprocessen en een economische boycot. Het eerste proefproces werd in oktober 1996 aangespannen door Edward Fagan en Robert Swift uit naam van Gizella Weisshaus (haar vader had voor zijn dood in Auschwitz gesproken over geld dat in Zwitserland was ondergebracht, maar de banken hadden haar bij haar onderzoekingen na de oorlog afgescheept) en anderen 'in vergelijkbare posities' voor een bedrag van 20 miljard dollar. Enkele weken later spande het Simon Wiesenthal Centrum, dat de advocaten Michael Hausfeld en Melvyn Weiss inschakelde, een tweede proefproces aan en in januari 1997 begon de Wereldraad van Orthodoxe Joodse Gemeenschappen (World Council of Orthodox Jewish

Communities) een derde proces. Alle drie de zaken werden ingediend bij rechter Edward Korman, een dis
[88] trictsrechter in Brooklyn, die ze ontvankelijk verklaarde. Ten minste een van de betrokken partijen, de in Toronto gevestigde advocaat Sergio Karas, betreurde deze tactiek: 'Het enige dat deze zaken bewerkstelligen, is massahysterie en Zwitsertje-pesten. Ze bevestigen enkel het clichébeeld van joodse advocaten wie het alleen om het geld te doen is.' Paul Volcker verzette zich tegen de proefprocessen op grond van het feit dat zij 'afbreuk doen aan onze werkzaamheden, mogelijk tot op het niveau van ondoelmatigheid'; voor de Holocaust-industrie is dat een irrelevante zorg, zo niet een extra drijfveer. (168)

Het belangrijkste wapen waarmee het verzet van de Zwitsers werd gebroken, was echter de economische boycot. 'Vanaf nu zal de strijd veel vuiler verlopen,'waarschuwde Avraham Burg, voorzitter van het Jewish Agency en Israëls voorman in de zaak van de Zwitserse banken, in januari 1997. 'Tot dusver hebben we de internationale joodse druk nog afgehouden.' In januari 1996 was het WJC al begonnen met de planning van een boycot. Bronfman en Singer hadden contact opgenomen met de administrateur van New York City, Alan Hevesi (wiens vader een vooraanstaand functionaris van het AJC was geweest), en de administrateur van de staat New York, Carl McCall. Beiden zijn verantwoordelijk voor de investering van miljarden dollars in pensioenfondsen. Hevesi was ook voorzitter van de Associatie van Amerikaanse Administrateurs, die 30 biljoen dollar in pensioenfondsen te investeren had. Eind januari overlegde Singer over een strategie met zowel gouverneur George Pataki van New York als D'Amato en Bronfman op het huwelijksfeest van zijn dochter. 'Zie nu toch wat voor man ik ben,' overpeinsde de rabbijn, 'ik doe zelfs zaken op de bruiloft van mijn dochter.' (169)

In februari 1996 schreven Hevesi en McCall de Zwitserse banken aan en dreigden met sancties. In oktober betuigde gouverneur Pataki publiekelijk zijn steun. In de daaropvolgende maanden namen alle lokale en staatsbesturen van New York,
[89] New Jersey, Rhode Island en Illinois resoluties aan waarin gedreigd werd met een economische boycot tenzij de Zwitsersebanken schoon schip zouden maken. In mei 1997 kondigde Los Angeles als eerste sancties af en haalde honderden miljoenen dollars aan pensioenfondsen weg bij een Zwitserse bank. Hevesi volgde al gauw het voorbeeld met sancties van New York. Californië, Massachusetts en Illinois sloten zich binnen enkele dagen daarbij aan.

'Ik wil 3 miljard dollar of meer,' maakte Bronfman in december 1997 bekend, 'om een eind te maken aan alles: de proef-processen, het Volcker-proces en de rest.' Ondertussen onder-zochten D'Amato en bankfunctionarissen van de staat NewYork hoe zij de pas gevormde UBS, een fusie van Zwitserse banken, konden beletten in de Verenigde Staten te opereren. 'Als de Zwitsers zich schrap blijven zetten, dan zal ik alle Amerikaanse aandeelhouders moeten vragen hun zaken met de Zwitsers stopte zetten,' waarschuwde Bronfman in maart 1998. 'We zijn hetpunt genaderd waarop de zaak zich vanzelf oplost of op een totale oorlog uitdraait.' In april begonnen de Zwitsers onder dedruk te buigen, maar zij verzetten zich nog steeds tegen een vernederende algehele overgave. (In heel 1997 gaven de Zwitsersnaar verluidt 500 miljoen dollar uit om aanvallen van de Holocaust-industrie af te weren.) 'Er heerst een virulent kankergezwel in de Zwitserse samenleving,' jammerde Melvyn Weiss, een van de advocaten in de proefprocessen. 'We hebben hun dekans gegeven zich ervan te bevrijden met een fikse dosis uitstraling tegen uiterst geringe kosten, maar ze hebben het afgewezen.' In juni deden de Zwitserse banken een 'definitief aanbod' van 600 miljoen dollar. Abraham Foxman, het hoofd van de ADL, was geschokt door deze Zwitserse arrogantie en kon zijnwoede nauwelijks verbergen: 'Dit ultimatum is een belediging van de

herinnering aan de slachtoffers, hun overlevenden envan hen in de joodse gemeenschap die in goed vertrouwen hun
[90] hand naar de Zwitsers hebben uitgestoken om gezamenlijk deze uiterst lastige kwestie tot een oplossing te brengen.' (170)

In juli 1998 dreigden Hevesi en McCall met strenge nieuwe sancties. New Jersey, Pennsylvania, Connecticut, Florida, Michigan en Californië sloten zich daar binnen enkele dagen bij aan. Midden augustus zwichtten de Zwitsers eindelijk. In een vergelijk in een proefproces, dat door rechter Korman werd be~ middeld, gingen de Zwitsers ermee akkoord 1,25 miljard dollar te betalen. 'Het doel van de extra betaling,' stond te lezen in een persverklaring van de Zwitserse banken, 'is de dreiging van zowel sancties als langdurige, kostbare rechtszaken af te wenden.' (171)

'U bent een ware pionier geweest in dit relaas,' feliciteerde de Israëlische premier Benjamin Netanyahu D'Amato. 'Het resultaat is niet alleen een prestatie in materieel opzicht, maar ook een morele overwinning en een triomf van de geest.' (172) Spijtig genoeg zei hij niet 'van de wil'.

De regeling van 1,25 miljard dollar dekte in wezen drie categorieën: eisers van slapende Zwitserse bankrekeningen, vluchtelingen wie asiel was ontzegd in Zwitserland, en slachtoffers van dwangarbeid waarvan Zwitserland had geprofiteerd. (173) Niettegenstaande alle terechte verontwaardiging over de 'perfide Zwitsers' is de vergelijkbare staat van dienst van de Verenigde Staten op al deze punten even slecht, zo niet slechter. Ik keer aanstonds terug op het punt van slapende bankrekeningen in de Verenigde Staten. Net als Zwitserland ontzegden de Verenigde Staten voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog joden die op de vlucht waren voor de nazi's de toegang. Nochtans heeft de Amerikaanse regering het niet gepast geacht om bijvoorbeeld de joodse vluchtelingen aan boord van het ongelukkige schip St. Louis schadeloos te stellen. Stel je de reacties eens voor als duizenden Midden-Amerikaanse en Haïtiaanse vluchtelingen wie hier asiel werd ontzegd nadat ze waren gevlucht voor de door de Verenigde Staten on-
[91] dersteunde doodseskaders, schadeloosstellingen zouden proberen te krijgen. En hoewel het veel kleiner is in omvang en middelen dan de Verenigde Staten, liet Zwitserland bijna evenveel joodse vluchtelingen toe als de Verenigde Staten (bij benadering 20.000) ten tijde van de nazi-holocaust. (174)

De enige manier om te boeten voor je zonden in het verleden, zo lazen Amerikaanse politici Zwitserland de les, was door een materiële schadevergoeding aan te bieden. Stuart Eizenstat, onderminister van Handel en Clintons speciale gezant voor Restitutie van Eigendommen, achtte de Zwitserse schadevergoeding voor het jodendom 'een belangrijke lakmoesproef van de bereidheid van deze generatie om het verleden onder ogen te zien en de misstappen uit dat verleden recht te zetten'. Hoewel zij niet verantwoordelijk konden worden gehouden voor wat jaren geleden had plaatsgevonden, vond D'Amato tijdens dezelfde hoorzitting in de Senaat dat de Zwitsers nog steeds 'een aansprakelijkheidsplicht hadden en moesten proberen op dit moment de juiste stappen te zetten'. President Clinton onderschreef publiekelijk de schadevergoedingseisen van het WJC en betoogde eveneens dat 'we het verleden het hoofd moeten bieden en zo goed mogelijk het verschrikkelijke onrecht van het verleden moesten rechtzetten'. 'De geschiedenis kent geen statuut van verjaring,' sprak voorzitter James Leach tijdens de hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen in het Huis van Afgevaardigden, 'en het verleden mag nooit worden vergeten.' 'Het moet worden duidelijk gemaakt,' schreven de leiders van beide politieke partijen in het Congres in een brief

aan minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright, dat de 'reactie in deze kwestie van teruggave zal worden gezien als een toets van het respect voor de elementaire rechten van de mens en de regels van de wet.' En in een toespraak voor het Zwitserse parlement verklaarde minister Albright dat de economische baten die de Zwitsers waren toegevallen door de achtergehouden joodse bankrekenin-
[92] gen, 'werden doorgegeven aan de latere generaties en dat de wereld daarom naar het Zwitserse volk kijkt, niet om de verantwoordelijkheid op zich te nemen voor de daden van hun voorouders, maar om genereus te zijn en alles te ondernemen wat mogelijk is om het onrecht uit het verleden recht te zetten'. (175) Alom edele gevoelens, waarover je echter nooit iets verneemt - behalve als ze bewust belachelijk worden gemaakt - als het gaat om de schadeloosstelling van Afrikaanse-Amerikanen voor de slavernij. (176)

Het blijft onduidelijk hoe de 'behoeftige overlevenden van de Holocaust' er in de definitieve regeling af zullen komen. Gizella Weisshaus, de eerste eiseres inzake een slapende Zwitsere bankrekening die een proces aanspande, heeft haar advocaat Edward Fagan aan de kant gezet, met de verbitterde klacht dat hij haar had gebruikt. Niettemin bereikte Fagans rekening aan het hof een totaalbedrag van 4 miljoen dollar aan honoraria. Het totale honorarium van de advocaten, van wie 'veled een tarief van 600 dollar per uur rekenen, loopt op tot 15 miljoen dollar. Een advocaat vroeg 2400 dollar voor het lezen van Tom Bowers boek *Nazi Gold*. 'Joodse groepen en overlevenden,' meldde de *Jewish Week* uit New York, 'zullen de zaken hard aanpakken in hun wedijver voor een aandeel in de 1,25 miljard dollar van de Zwitserse banken voor de regeling van het Holocaust-tijdperk.' Eisers en overlevenden houden staande dat al het geld rechtstreeks naar hen moet gaan. Maar ook de joodse organisaties verlangen een stuk van de koek. Haar afkeuring uitsprekend over de overdrijving van de joodse organisaties, smeekte Greta Beer, een sleutelgetuige tegen de Zwitserse banken voor het Congres, rechter Kormans hof dat 'ik als een klein insect niet onder de voet wil worden gelopen en verpletterd'. Ondanks de bezorgdheid voor 'behoeftige overlevenden van de Holocaust'wil het WJC dat bijna de helft van het Zwitserse geld wordt uitgetrokken voor joodse organisaties en 'onderricht over de Holocaust'. Het Simon
[93] Wiesenthal Centrum beweert dat als 'verdienstelijke' joodse organisaties geld krijgen, 'een deel daarvan naar joodse educatieve centra moet gaan'. Terwijl iedereen naar een groter aandeel in de buit hengelt, stellen allerlei liberale en orthodoxe organisaties dat de zes miljoen doden hun tak van het jodendom als financieel begunstigde zouden hebben aangewezen. Blijft het punt dat de Holocaust-industrie Zwitserland tot een regeling had gedwongen omdat naar werd beweerd tijd een cruciale factor was: 'Er sterven dagelijks behoeftige overlevenden van de Holocaust.' Nadat de Zwitsers eenmaal voor de overdracht van het geld hadden getekend, verdween die dringende noodzaak op wonderlijke wijze. Ruim een jaar nadat de regeling was getroffen, was er nog steeds geen plan voor de verdeling van het geld. Tegen de tijd dat het geld eindelijk zal worden uitgedeeld, zijn alle 'behoeftige overlevenden' waarschijnlijk dood. In december 1999 was zelfs minder dan de helft van de 200 miljoen dollar van het Speciaal Fonds voor Behoeftige Overlevenden van de Holocaust, dat in februari 1997 was gevormd, onder de feitelijke slachtoffers verdeeld. Nadat de honoraria van de advocaten voldaan zijn, zal het Zwitserse geld naar de geldkisten van de 'verdienstelijke' joodse organisaties vloeien. (177)

'Geen enkele regeling kan hoe dan ook worden verdedigd,' schreef Burt Neuborn, een rechtsgeleerde van de Universiteit van New York en advocaat bij de proefprocessen, in *The New York Times*, 'als ze toelaat dat de Holocaust voor de Zwitserse banken een winstopleverende activiteit blijft.' Edgar Bronfman verklaarde bewogen voor de Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden dat de Zwitsers 'niet mocht worden toegestaan dat zij winst halen uit de as van de Holocaust'. Anderzijds erkende Bronfman

onlangs dat de schatkist van het WJC 'ruwweg 7 miljard dollar' aan schadevergoedingen had vergaard. (178)

De officiële verslagen over de Zwitserse banken zijn onder-
[94] tussen gepubliceerd. Iedereen kan nu zelf beoordelen of er in feite sprake was van, zoals Bower beweert, 'een vijftig jaar durende samenzwering van Zwitsers en nazi's was om miljarden te stelen van de Europese joden en de overlevenden van de Holocaust'.

In juli 1998 gaf de Onafhankelijke Commissie van Experts (Bergier) haar verslag uit, *Zwitserland en de goudtransacties in de Tweede Wereldoorlog*. (179) De commissie bevestigde dat Zwitserse banken goud van nazi-Duitsland hadden aangekocht, tegen een huidige waarde van ongeveer 4 miljard dollar, wetende dat het was gestolen uit de centrale banken van bezet Europa. Tijdens de hoorzittingen op Capitol Hill uitten congresleden hun ontzetting over het feit dat de Zwitserse banken in gestolen bezittingen hadden gehandeld en, erger nog, nog steeds profiteerden van deze schandelijke praktijken. Een congreslid betreurde dat corrupte politici hun onrechtmatig verkregen inkomsten bij Zwitserse banken onderbrengen en hij riep Zwitserland op eindelijk een wetgeving in te stellen tegen 'deze geheime geldverplaatsingen door ... op de voorgrond tredende politici en leiders, lieden die hun schatkist beroven'. Een ander congreslid klaagde over het 'aantal internationale, in de belangstelling staande corrupte regeringsfunctionarissen en zakenlieden die bij Zwitserse banken een toevluchtsoord hebben gevonden voor hun aanzienlijke rijkdommen' en hij vroeg zich hardop af of 'het Zwitserse bancaire systeem op een vergelijkbare manier de belangen behartigt van de hedendaagse bandieten en de landen die zij vertegenwoordigen, zoals 55 jaar geleden met de nazi's het geval was'. (180)

Dit probleem geeft zonder meer redenen tot bezorgdheid. Jaarlijks wordt wereldwijd naar schatting een bedrag van 100 tot 200 miljard dollar - afkomstig uit politieke corruptie - over de grenzen gesluisd en bij particuliere banken gedeponeerd. De reprimandes van de Commissies voor het bankwezen van het
[95] Congres zouden echter meer gewicht in de schaal leggen als niet ruim de helft van dit 'illegale vluchtkapitaal' werd gestort bij Amerikaanse banken, met volledige goedkeuring van de Amerikaanse wet. (181) Recente begunstigden van dit legale Amerikaanse ''toevluchtsoord' zijn onder anderen Raul Salinas de Gortari, de broer van de oud-president van Mexico, en de familie van de gewezen dictator van Nigeria, generaal Sani Abacha. 'Het goud dat door Adolf Hitler en zijn beulen is geroofd,' zei Jean Ziegler, een Zwitserse parlementariër die fel tegen de Zwitserse banken is gekant, 'verschilt in wezen niet van het bloedgeld' dat nu op de particuliere Zwitserse tegoeden van dictators uit de Derde Wereld staat. 'Miljoenen mannen, vrouwen en kinderen werden door Hitlers dieven gefiatteerd de dood in gedreved en 'honderdduizenden kinderen sterven jaarlijks door ziekte en ondervoeding' in de Derde Wereld, omdat 'tirannen hun land beroven met behulp van Zwitserse financiële haaien'. (182) En evenzo met de hulp van Amerikaanse financiële haaien. Ik laat hier het zelfs nog belangrijkere punt terzijde dat veel tirannen aan de macht zijn gebracht en worden gehouden met behulp van de Verenigde Staten en dat zij door de Verenigde Staten zijn gemachtigd hun land leeg te plunderen.

Over het specifieke vraagstuk van de nazi~holocaust besloot de Onafhankelijke Commissie dat de Zwitserse banken 'baren goud [hadden aangekocht] die de nazi-criminelen hadden geroofd van hun slachtoffers in de werk- en vernietigingskampen'. Maar ze hadden dat niet bewust gedaan: 'Er is geen aanwijzing dat de besluitvormers bij de Zwitserse centrale bank wisten dat baren goud van die herkomst door de Reichsbank naar Zwitserland werden

getransporteerd.' De commissie schreef het 'slachtoffergoud' dat de Zwitsers aldus hadden aangeschaft, een waarde van 134.428 dollar toe, ofwel omgerekend naar hedendaagse maatstaven i miljoen dollar. Dit bedrag omvat 'slachtoffergoud' dat zowel van joodse als van niet-joodse kampgevangen is geroofd. (183)
[96]
In december 1999 publiceerde het Onafhankelijk Comité van Eminente Personen (Volcker) zijn *Verslag over slapende bankrekeningen van slachtoffers van de nazi-vervolging in Zwitserse banken*. (184) Het verslag documenteert de bevindingen van een grondige accountantscontrole die drie jaar heeft geduurd en maar liefst 500 miljoen dollar heeft gekost. (185) De belangrijkste bevindingen over de 'behandeling van de slapende rekeningen van slachtoffers van de nazi-vervolging' verdienen hier uitgebreid te worden aangehaald:

> Wat de slachtoffers van de nazi-vervolging betreft, was er geen bewijs van een systematisch onderscheid, obstructie van toegang, ontvreemding of schending van de bewaarplicht van documenten zoals de Zwitserse wet die voorschrijft. Niettemin bekritiseert het Verslag ook de daden van sommige banken in hun behandeling van de bankrekeningen van de slachtoffers van de nazi-vervolging. De aanduiding 'sommige' in de vorige zin dient te worden benadrukt aangezien de bekritiseerde daden hoofdzakelijk verwijzen naar die daden van specifieke banken bij hun afhandeling van individuele bankrekeningen van slachtoffers van de nazi-vervolging in de context van een onderzoek naar 254 banken over een periode van ongeveer 60 jaar. Wat de bekritiseerde daden betreft, erkent het Verslag ook dat er verzachtende omstandigheden waren voor het gedrag van de banken die bij deze activiteiten betrokken waren. Het Verslag erkent bovendien dat er uitvoerig bewijs is van veel gevallen waarin de banken actief hebben gezocht naar vermiste rekeninghouders of hun erfgenamen, met inbegrip van slachtoffers van de Holocaust, en de saldi van slapende bankrekeningen hebben uitbetaald aan de rechtmatige partijen.

De paragraaf besluit op milde toon dat 'het comité gelooft dat de bekritiseerde daden dusdanig belangrijk zijn dat het wense-
[97] lijk is in dit deel te documenteren welke dingen er zijn misgegaan, zodat het mogelijk is om van het verleden te leren in plaats van dezelfde fouten nog eens te maken'. (186)

Hoewel het comité niet alle bankarchieven van de 'Relevante periode' (1933-1945) had kunnen opsporen, stelde het verslag dat vernietiging van de 'archieven' zonder ontdekking daarvan 'moeilijk, zo niet onmogelijk was', en dat 'feitelijk geen bewijs was gevonden van de systematische vernietiging van de archieven over bankrekeningen met het oogmerk bepaald gedrag in het verleden te verhulled. Het verslag besluit dat het percentage teruggevonden archieven (60 procent) 'werkelijk buitengewoon' en 'werkelijk opmerkelijk' was, gezien het feit ook dat de Zwitserse wet slechts een bewaarplicht van tien jaar voor schrijft. (187)

Maar vergelijk nu de weergave van *The New York Times* van de bevindingen van het comité-Volcker. Onder een kop van de redactie, 'De misleidingen door Zwitserse banken', (188) meldt de krant dat het comité 'geen afdoend bewijsmateriaal' heeft gevonden dat de Zwitserse banken slapende joodse bankrekeningen verkeerd hebben gebruikt. Toch spreekt het verslag categorisch over 'geen bewijs'. De *Times* vervolgt met de mededeling dat het comité 'had vastgesteld dat Zwitserse banken het op een of andere manier voor elkaar hadden gekregen om een schokkend aantal van deze bankrekeningen uit het oog te verliezen'. Nochtans wordt in het verslag vastgesteld dat de Zwitsers een 'werkelijk buitengewoon', 'werkelijk

opmerkelijk' aantal archieven hebben bewaard. Tot slot deelt de krant mee dat, volgens het comité, 'veel banken op wrede en misleidende wijze familieleden hadden afgeweerd die probeerden de verloren tegoeden terug te vinden'. Maar in feite benadrukt het verslag dat slechts 'sommige' banken zich hebben misdragen en dat er in deze gevallen sprake was van 'verzachtende omstandigheded; ook wordt er gewezen op de 'vele gevallen' waarin banken actief naar de rechtmatige eisers hebben gezocht.
[98]

Het verslag heeft aanmerkingen op de Zwitserse banken over het feit dat zij niet 'oprecht en openhartig' zijn geweest bij eerdere accountantscontroles van slapende bankrekeningen uit de Holocaust-periode. Niettemin lijkt het de tekortkomingen bij deze accountantscontroles eerder aan technische factoren dan aan misdrijven toe te schrijven. (189) Het verslag identificeert 54.000 bankrekeningen waarvoor een 'aannemelijke of mogelijke relatie met slachtoffers van de nazi-vervolging' kan worden verondersteld. Maar het oordeelt vervolgens dat er slechts in de helft van de gevallen (25.000) sprake was van voldoende aannemelijkheid om de namen van de rekeninghouders te publiceren. De geschatte huidige waarde van 10.000 van deze banktekeningen waarvoor informatie beschikbaar was, ligt tussen 170 miljoen en 260 miljoen dollar. Het bleek onmogelijk de huidige waarde van de overige bankrekeningen te schatten. (190) De totale waarde van alle slapende bankrekeningen zal waarschijnlijk veel hoger uitvallen dan de 32 miljoen dollar die oorspronkelijk door de Zwitserse banken werd geschat, maar zal bij lange na niet de ontstellende 7 tot 20 miljard dollar evenaren die het WJC eiste. In een later getuigenis voor het Congres merkte Volcker op dat het aantal Zwitserse bankrekeningen dat 'aannemelijk of mogelijk' was gerelateerd aan slachtoffers van de Holocaust, vele malen groter was dan het aantal dat uit eerdere Zwitserse onderzoeken naar voren was gekomen'. Desondanks, vervolgde hij, 'benadruk ik de woorden "aannemelijk of mogelijk" omdat wij, behalve in relatief weinig gevallen, na een halve eeuw niet in staat waren met zekerheid vast te stellen of er een onweerleg- bare relatie bestond tussen de slachtoffers en de rekeninghou- ders'. (191)

De meest explosieve bevinding van het comité-Vólcker werd in de Verenigde Staten niet eens opgemerkt. Samen met Zwitserland, zo merkt het comité op, waren ook de Verenigde Staten een eerste veilige haven voor overdraagbare joodse bezittingen in Europa:
[99]

> De oorlogsverwachting en de economische malaise, als ook de vervolging van joden en andere minderheden door de nazi's voorafgaand aan de Tweede Wereldoorlog, zette veel mensen, met inbegrip van de slachtoffers van deze vervolging, ertoe aan hun bezittingen over te brengen naar landen die een veilige haven leken (in belangrijke mate onder meer de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk). ... Met het oog op de grenzen van het neutrale Zwitserland met de As-mogendheden en de bezette gebieden fungeerden ook Zwitserse banken en andere Zwitserse financiële tussenpersonen als ontvangers van een deel van deze bezittingen in de zoektocht naar veiligheid.

Een belangrijke bijlage somt de 'favoriete bestemmingen' op voor joodse overdraagbare bezittingen in Europa. De belangrijkste genoemde bestemmingen waren de Verenigde Staten en Zwitserland. (Groot-Brittannië eindigt als genoemde bestemming veel lager op de derde plaats.) (192)

Voor de hand ligt nu natuurlijk de vraag: wat is er met de slapende bankrekeningen bij Amerikaanse banken gebeurd? De Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden riep een deskundige op om over dit onderwerp te getuigen. Seymour Rubin, momenteel hoogleraar aan de American University, trad op als plaatsvervangend hoofd van

de Amerikaanse delegatie bij de Zwitserse onderhandelingen na afloop van de Tweede Wereldoorlog. Onder auspiciën van Amerikaanse joodse organisaties werkte Rubin tevens in de jaren vijftig samen met een 'groep deskundigen in het joodse gemeenschapsleven in Europd teneinde slapende bankrekeningen uit de periode van de Holocaust bij Amerikaanse banken te kunnen identificeren. In zijn getuigenis voor het Huis van Afgevaardigden deelde Rubin mee dat na een hoofdzakelijk oppervlakkig en elementair accountantsonderzoek van alleen banken in New York de waarde van deze bankrekeningen op 6 miljoen dollar
[100] werd geschat. joodse organisaties eisten dit bedrag bij het Congres op voor de 'behoeftige overlevended. (Opgegeven slapende bankrekeningen vervallen in de Verenigde Staten aan de staat volgens het principe van verbeurdverklaring.) Rubin herinnerde zich ook:

> De aanvankelijke schatting van 6 miljoen dollar werd verworpen door de potentiële indieners in het Congres van de noodzakelijke wetgeving en er werd een limiet van 3 miljoen dollar vastgesteld in het oorspronkelijke wetsontwerp ... Gaandeweg werd het bedrag van 3 miljoen dollar tijdens hoorzittingen voor de Commissie verlaagd tot 1 miljoen dollar. Handelingen van de wetgever brachten het bedrag nog verder terug tot 500.000 dollar. Zelfs hier tegen werd nog protest aangetekend door het departement van Financiën, dat een limiet van 250.000 dollar voorstelde. De wetgeving werd echter aangenomen voor een bedrag van 500.000 dollar.

'De Verenigde Staten,' besloot Rubin, 'ondernamen slechts zeer weinig stappen om bezittingen zonder erfgenaam te identificeren en stelde slechts 500.000 dollar beschikbaar, in tegenstelling tot de 32 miljoen dollar die de Zwitserse banken al vóór het onderzoek van Volcker erkenden.' (193) Met andere woorden, de staat van dienst van de Verenigde Staten is vele malen slechter dan die van Zwitserland. Het moet worden benadrukt dat behalve een losse opmerking van Eizenstat er geen enkele andere vermelding was van de slapende Amerikaanse bankrekeningen tijdens de hoorzittingen in het Huis en de Senaat die gewijd waren aan de Zwitserse banken. En hoewel Rubin een sleutelrol speelt in de talrijke secundaire verslagen over de affaire van de Zwitserse banken - Bower wijdt enorm veel bladzijden aan deze 'kruisvaarder in het ministerie van Buitenlandse Zaken' - vermeldt niemand zijn getuigenis voor het Huis van Afgevaardig-
[101] den. Tijdens die hoorzitting drukte Rubin ook 'een bepaalde mate van scepsis uit met betrekking tot de enorme bedragen [op slapende Zwitserse bankrekeningen] waarover wordt gesproken'. Onnodig te zeggen dat ook Rubins precieze inzichten over deze zaak opzettelijk werden genegeerd.

Waar bleven de luide protesten van het Congres over de 'perfide' Amerikaanse bankiers? Het ene na het andere lid van de Commissies voor het bankwezen in het Congres riep met veel misbaar dat de Zwitsers 'eindelijk eens moesten dokken'. Maar niemand riep de Verenigde Staten op om dat te doen. In plaats daarvan beweerde een lid van de Commissie voor het bankwezen van het Huis schaamteloos - met akkoordbevinding van Bronfmian - dat 'alleen' Zwitserland 'had gefaald de moed op te brengen om zijn eigen geschiedenis het hoofd te bieden'. (194) Weinig verrassend lanceerde de Holocaust-industrie geen campagne om de Amerikaanse banken aan de kaak te stellen. Een accountantsonderzoek op dezelfde schaal als die bij de Zwitsers zou de Amerikaanse belastingbetaler geen miljoenen maar miljarden dollar kosten. (195) Tegen de tijd dat het onderzoek zou worden afgesloten, moeten de Amerikaanse joden hun toevlucht zoeken in München. Moed kent zo zijn grenzen.

Aan het eind van de jaren veertig al, toen de Verenigde Staten druk uitoefenden op Zwitserland om de slapende joodse bankrekeningen te identificeren, protesteerden de

Zwitsers dat de Amerikanen eerst zelf hun achtertuin op orde moesten brengen. (196) Midden 1997 kondigde gouverneur Pataki van New York de creatie aan van een Staatscommissie voor het terugkrijgen van de bezittingen van slachtoffers van de Holocaust, die de eisen tegen de Zwitserse banken moest verwerken. De Zwitsers waren niet onder de indruk en opperden dat de commissie zich nuttiger kon maken door eventuele eisen tegen Amerikaanse en Israëlische banken in behandeling te nemen. (197) Bower herinnert eraan dat Israëlische bankiers na de oorlog van 1948 'had
[102] en geweigerd lijsten van slapende bankrekeningen van joden vrij te geven' en onlangs werd gerapporteerd dat 'anders dan Europese landen de Israëlische banken en zionistische organisaties zich verzetten tegen de eis onafhankelijke commissies in te stellen om vast te stellen hoeveel bezittingen en hoeveel slapende bankrekeningen door overlevenden van de Holocaust werden aangehouden en hoe de eigenaren kunnen worden teruggevonden' (*Financial Times*). (Europese joden kochten percelen en openden bankrekeningen in Palestina tijdens het Britse mandaat om de zionistische onderneming te ondersteunen of om toekomstiee mieratie voor te bereiden.)

In oktober 1998 'namen [het WJC en het WJRO] een principebesluit om af te zien van de behandeling van het onderwerp van bezittingen in Israël van slachtoffers van de Holocaust op grond van de overweging dat de verantwoordelijkheid hiervoor bij de Israëlische regering lag' (*Haaretz*). De sommaties van deze joodse organisaties gaan dus uit naar Zwitserland, maar niet naar de joodse staat. De meest sensationele beschuldiging die tegen de Zwitserse banken werd uitgebracht, was dat zij van de erfgenamen de overlijdenscertificaten van de slachtoffers van de naziholocaust verlangden. Israëlische banken hebben ook om dergelijke documenten gevraagd. Men zoekt echter tevergeefs naar de afkeuring van de 'perfide Israëli's'. Om aan te tonen dat er 'geen morele vergelijking kan worden getrokken tussen de banken in Israël en Zwitserland' haalde *The New York Times* een voormalig Israëlisch parlementslid aan: 'Hier was hooguit sprake van nalatigheid; in Zwitserland ging het om een misdrijf'. (198) Commentaar overbodig.

In mei 1998 kreeg een Presidentiële adviescommissie over Holocaust-bezittingen in de Verenigde Staten van het Congres de opdracht 'authentiek onderzoek te verrichten naar het lot van de bezittingen die slachtoffers van de Holocaust waren ontnomen en die in bezit waren gekomen van de federale regering
[103] van de Verenigde State'; de commissie moest 'de president van advies dienen over het beleid dat zou moeten worden gevoerd om de rechtmatige eigenaars van het gestolen bezit of hun erfgenamen schadeloos te stellern'. 'De werkzaamheden van de commissie laten onomstotelijk zien,' verklaarde commissievoorzitter Bronfman, 'dat wij in de Verenigde Staten bereid zijn dezelfde hoge standaard van waarheid aan te houden die wij andere naties hebben voorgehouden.' Nochtans is een presidentiële adviescommissie met een totaalbudget van 6 miljoen dollar toch wezenlijks iets anders dan een uitgebreid, 500 miljoen dollar kostend, extern accountantsonderzoek van het bankwezen van een hele natie met onbelemmerde toegang tot alle bankarchieven. (199) James Leach, de voorzitter van de Commissie voor het bankwezen van het Huis, wilde er geen enkele twijfel over laten bestaan dat de Verenigde Staten voorop gingen in het herstel van de tijdens de Holocaust gestolen joodse bezittingen en verklaarde in februari 2000 trots dat een museum in North Carolina een schilderij had teruggegeven aan een Oostenrijkse familie. 'Dit onderstreept de verantwoordelijkheid van de Verenigde Staten ... en ik denk dat ook deze Commissie dat moet benadrukken.' (200)

* * *

Voor de Holocaust-industrie was de affaire van de Zwitserse banken - net als de naoorlogse kwellingen die de Zwitserse 'overlevende' van de Holocaust Binjamin Wilkomirski had moeten doorstaan - opnieuw een bewijs van de onuitroeibare en irrationele kwaadwillendheid van de niet-joden. De affaire benadrukte de brute ongevoeligheid van zelfs een 'liberaal-democratisch, Europees land', concludeert Itamar Levin, 'tegenover hen die de fysieke en emotionele littekens van een van de ergste misdaden in de geschiedenis dragen'. Een onderzoek van
[104] de Universiteit van Tel Aviv in april 1997 meldde 'een onmiskenbare toename' in het Zwitserse antisemitisme. Maar deze onheilspellende ontwikkeling kon onmogelijk verbonden zijn met de dubbele afpersing van Zwitserland door de Holocaustindustrie. 'Joden creëren geen antisemitisme,' snoof Bronfman. 'Antisemieten creëren antisemitisme'. (201)

De materiële compensatie voor de Holocaust 'is de grootste morele toets waar Europa aan het eind van de twintigste eeuw voor staat', beweert Itamar Levin. 'Dit zal de ware toets zijn van de behandeling door Europa van het joodse volk.' (202) En inderdaad, aangemoedigd door haar succes in de afpersing van de Zwitsers, ging de Holocaust-industrie er gauw toe over de rest van Europa te 'toetsen'. De volgende halte was Duitsland.

Nadat de Holocaust-industrie in augustus 1998 een regeling met Zwitserland had getroffen, paste zij in september dezelfde winnende strategie toe op Duitsland. Dezelfde drie juridische teams (Haufeld-Weiss, Fagan-Swift en de Wereldraad van Orthodoxe Joodse Gemeenschappen) spanden een proefproces aan tegen de particuliere Duitse industrie en eisten maar liefst 20 miljard dollar aan schadevergoeding. Zwaaiend met het dreigement van een economische boycot begon administrateur Hevesi van New York City in april 1999 de onderhandelingen 'nauwlettend te volgen'. De Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden hield hoorzittingen in september. Congreslid Carolyn Maloney verklaarde dat 'het voorbijgaan van de jaren geen excuus mocht zijn voor een onterechte verrijking' (in ieder geval wat joodse dwangarbeid betreft; de Afrikaans-Amerikaanse slavenarbeid is een heel ander verhaal). Voorzitter Leach van de Commissie putte uit hetzelfde oude script en hief aan dat 'de geschiedenis geen statuut van verjaring kent'. De Duitse bedrijven die in de Verenigde Staten zaken doen, vertelde Stuart Eizenstat de Commissie, 'stellen prijs op hun goodwill hier en zullen graag het soort goed burgerschap
[105] voortzetten dat zij altijd al in de Verenigde Staten en in Duitsland hebben laten zien'. Voorbijgaand aan diplomatieke details drong congreslid Rick Lazio er kortaf op aan dat de Commissie 'zich moest richten op Duitse bedrijven uit de particuliere sector, in het bijzonder die bedrijven die zaken doen met de Verenigde Staten'. (203) Om de publieke hysterie tegen Duitsland op te zwepen liet de Holocaust-industrie in oktober verschillende grote krantenadvertenties plaatsen. De vreselijke waarheid alleen was niet voldoende; alle gevoelige registers over de Holocaust werden opengetrokken. Een advertentie waarin het Duitse farmaceutische bedrijf Bayer werd veroordeeld, trok Josef Mengele er aan de haren bij; er is geen enkel bewijs dat Bayer ,opdracht heeft gegeved voor diens moorddadige experimenten. De Duitsers zagen in dat de moloch van de Holocaust niet tegen was te houden en zwichtten al tegen het eind van het jaar met een aanzienlijke financiële regeling. *The Times* te Londen schreef deze overgave toe aan de 'Holocash'-campagne in de Verenigde Staten. 'We hadden nooit een overeenkomst kunnen sluiten,' vertelde Eizenstat later aan de Commissie voor het bankwezen van het Huis, 'zonder de persoonlijke betrokkenheid en het leiderschap van president Clinton ... en andere hoge functionarissen' van de Amerikaanse regering. (204)

De Holocaust-industrie stelde dat Duitsland een 'morele en wettelijke verplichting' had om de voormalige joodse dwangarbeiders schadeloos te stellen. 'Deze dwangarbeiders

verdienen in hun laatste levensjaren een zekere mate van gerechtigheid,' pleitte Eizenstat. Maar zoals hierboven al werd aangegeven, is het eenvoudigweg onwaar dat zij nooit een schadevergoeding hebben ontvangen. De joodse dwangarbeiders vielen onder de oorspronkelijke overeenkomsten met Duitsland over de schadevergoeding voor concentratiekampgevangenen. De Duitse regering had de voormalige joodse dwangarbeiders schadeloos gesteld voor hun 'vrijheidsberoving' en voor het 'letsel aan lijf
[106] en leden'. Alleen de achtergehouden lonen werden formeel niet vergoed. Zij die blijvend letsel hadden opgelopen, ontvingen levenslang een aanzienlijk pensioen. (205) Verder betaalde Duitsland aan de *Claims Conference* i miljard dollar (omgerekend naar de huidige waarde) voor die joodse ex-gevangenen die een minimale schadevergoeding hadden ontvangen. Zoals al eerder is aangegeven, schond de *Claims Conference* de overeenkomst met Duitsland door het geld te gebruiken voor verschillende hen welgevallige projecten. Zij rechtvaardigde dit (verkeerd) gebruik van de Duitse schadevergoedingen op grond van het standpunt dat 'er zelfs al voordat de fondsen van Duitsland beschikbaar waren ... grotendeels aan de behoeften van de "behoeftige" Holocaust~slachtoffers tegemoet was gekomen'. (206) Toch eiste de Holocaust-industrie vijftig jaar later geld voor de 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' die in armoede moesten leven omdat de Duitsers hun naar verluidt nooit een schadevergoeding hadden gegeven.

Wat een 'billijke' schadevergoeding voor de voormalige joodse dwangarbeiders is, is duidelijk een onbeantwoordbare vraag. Je kan echter wel dit zeggen: volgens de bepalingen van de nieuwe regeling zouden alle voormalige joodse dwangarbeiders Ieder ongeveer 7500 dollar moeten ontvangen. Als de *Claims Conference* de oorspronkelijke Duitse betalingen naar behoren had verdeeld, hadden veel meer voormalige joodse dwangarbeiders veel meer veel eerder ontvangen.

Of de 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' ooit iets te zien zullen krijgen van de nieuwe Duitse betalingen, is een open vraag. De *Claims Conference* wil een groot deel ervan opzij zetten voor haar eigen 'Speciaal Fonds'. Volgens het *Jerusalem Report* zal de *Claims Conference* 'er veel bij winnen door ervoor te zorgen dat de overlevenden niets krijgen'. Michael Memer, een lid van de lsraëlische Knesset voor de Herut-partij, hekelde de Conference als een 'Judenrat die het werk van de nazi's op ver-
[107] schillende manieren voortzet'. Het is een 'oneerlijke groep die zichzelf met professionele geheimhouding bestuurt en die besmet is door een lelijke publieke en morele corruptie', voerde hij aan, 'een duistere groep die joodse overlevenden van de Holocaust en hun erfgenamen slecht behandelt, terwijl zij op een enorme berg geld zit die aan privé-persponen toebehoort. Zij stelt echter alles in het werk [om het geld] te beërven terwijl zij nog in leven zijn.' (207) Ondertussen uitte Stuart Eizenstat voor de Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden zijn lof over het 'transparante proces dat de *Jewish Material Claims Conference* de laatste veertig of meer jaar heeft gekenmerkt'.

Maar wat puur cynisme betreft, kent alleen rabbijn Israel Singer zijn gelijke niet. Behalve als secretaris-generaal van het WJC trad Singer ook op als vice-president van de *Claims Conference* en als de belangrijkste onderhandelaar in de gesprekken over de Duitse dwangarbeid. Nadat de regelingen met Zwitserland en Duitsland waren getroffen, herhaalde hij vroom tegenover de Commissie voor het bankwezen van het Huis dat 'het zonde zou zijn' als het geld van de schadevergoeding voor de Holocaust 'eerder aan de erfgenamen dan aan de overlevenden werd uitbetaald'. 'We willen niet dat dit geld aan de erfgenamen wordt uitbetaald. We willen dat het geld wordt uitbetaald aan de slachtoffers.' Niettemin meldt *Haaretz* dat Singer de belangrijkste voorstander is van het gebruik van het geld van de

schadevergoeding voor de Holocaust'om tegemoet te komen aan de behoeftes van heel het joodse volk en niet slechts die joden die het geluk hebben gehad de Holocaust te overleven en een hoge leeftijd te bereiken'. (208)

In een publicatie van het us Holocaust Memorial Museum schetst Henry Friedlander, een gezaghebbend historicus over de nazi-holocaust en een voormalig gevangene van Auschwitz, dit numerieke beeld voor het einde van de oorlog:
[108]

> Indien er aan het begin van 1945 in de kampen ongeveer 715.000 gevangenen waren, en ten minste een derde daarvan tijdens het voorjaar van 1945 's omgekomen, mogen we aannemen dat op zijn hoogst 475.000 gevangenen de oorlog hebben overleefd. Aangezien de joden systematisch werden vermoord en alleen zij die voor arbeid werden geselecteerd - in Auschwitz ongeveer 15 procent - een overlevingskans hadden, moeten we aannemen dat de joden niet meer dan zo procent van de bevolking van de concentratiekampen uitmaakten.

'We kunnen aldus schatten,' concludeerde hij, 'dat het aantal joodse overlevenden niet meer dan 100.000 bedroeg.' Friedlanders schatting van het aantal overlevende joodse dwangarbeiders aan het eind van de oorlog is overigens aan de hoge kant in vergelijking met die van andere geleerden. In zijn gezaghebbende studie meldt Leonard Dinnerstein: 'Zestigduizend joden ... verlieten de concentratiekampen. Binnen een week waren meer dan zo ooo van hen omgekomen.' (209)

Bij een bijeenkomst in mei iggg van het ministerie van Buitenlandse Zaken schatte Stuart Eizenstat, die cijfers aanhaalde 'van de groepen die hen vertegenwoordigen', het totaal aantal nog levende dwangarbeiders, joods en niet-joods, op'misschien 70.000 tot 90.000.' (210) Eizenstat was de hoofdafgevaardigde van de Verenigde Staten in de onderhandelingen over de Duitse dwangarbeid en werkte nauw samen met de *Claims Conference*. (211) Het aantal nu nog levende joodse dwangarbeiders zou dus uitkomen op 14.000 tot 18.000 mensen (20 procent van 70 000 tot 90.000). Maar zoals werd opgenomen in de onderhandelingen met Duitsland vroeg de Holocaust-industrie een schadevergoeding voor 135.000 nu nog levende voormalige joodse dwangarbeiders. Het totaalaantal nu nog levende voormalige dwangarbeiders, joods en niet-joods, werd op 250.000 gesteld. (212) Het aantal nog levende voormalige joodse dwangarbei-
[109] ders nam dus met andere woorden vanaf mei 1999 tienvoudig toe en de verhouding tussen de nog levende joodse en niet-joodse dwangarbeiders verschoof ingrijpend. Als we de Holocaust-industrie moeten geloven, zijn er vandaag de dag feitelijk meer voormalige joodse dwangarbeiders in leven dan een halve eeuw geleden. 'Wat een verward web weven wij,' schreef sir Walter Scott, 'als we verstrikt raken in verzinsels van eigen makelij.'

Terwijl de Holocaust-industrie met cijfers speelt om haar schadevergoedingsclaims op te voeren, bespotten antisemieten vol leedvermaak de 'joodse leugenaars' die zelfs hun doden'versjacheren. Door dit gegoochel met cijfers zuivert de Holocaustindustrie, hoe onbedoeld ook, het blazoen van het nationaalsocialisme. Raul Hilberg, de toonaangevende autoriteit over de nazi-holocaust, stelt het aantal vermoorde joden op 5,1 miljoen. (213) Maar als er nu nog 135.000 voormalige joodse dwangarbeiders in leven zijn, zouden ongeveer 600.000 de oorlog moeten hebben overleefd. Dat is ten minste een half miljoen meer dan meestal wordt aangenomen. Men zou dan dit half miljoen moeten aftrekken van het aantal van 5,1 miljoen vermoorde mensen. Niet alleen wordt het aantal van '6 miljoen' daardoor moeilijk verdedigbaar, maar ook komen cijfers van de Holocaust-industrie dan al gauw in de

buurt van die van de Holocaust-ontkenners. Bedenk dat nazi-leider Heinrich Himmler in januari 1945 de totale kampbevolking op iets meer dan 700.000 stelde en dat, volgens Friedlander, in mei 1945 ongeveer een derde van hen was omgekomen. Maar als de joden slechts zo procent van de overlevende kampbevolking uitmaakten en, zoals de Holocaust-industrie veronderstelt, 600.000 joodse gevangenen het einde van de oorlog hebben gehaald, moeten ten volle 3 miljoen gevangenen hebben overleefd. Volgens de berekeningen van de Holocaust-industrie konden de situatie in de concentratiekampen helemaal niet zo gruwelijk zijn geweest; in fei-
[110] te Moet men zelfs een opmerkelijke hoog vruchtbaarheidscij en een opmerkelijk laag sterftecijfer veronderstellen. (214)

Doorgaans wordt gesteld dat de Endlösung een ongekend doelgerichte, als een lopende band opgezette, industriële uitroeiing was. (215) Maar als vele honderdduizenden joden deze zouden hebben overleefd, zoals de Holocaust-industrie lijkt te veronderstellen, dan was de Endlösung uiteindelijk niet zo 'efficiënt'. Het zou dan een soort bijkomende aangelegenheid zijn geweest; precies wat de Holocaust-ontkenners aanvoeren. *Les extrêmes se touchent*.

In een recent interview onderstreepte Raul Hilberg dat de aantallen er wel degelijk toe doen als je de nazi-holocaust wilt kunnen begrijpen. En inderdaad, de herziene aantallen van de *Claims Conference* stellen radicaal haar eigen inzicht ter discussie. in het 'Position Paper' (document over de stellingname) van de *Claims Conference* over de slavenarbeid voor haar onderhandelingen met Duitsland staat: 'Slavenarbeid was een van de drie hoofdmethoden die de nazi's toepasten om de joden te vermoorden; de andere waren doodschieten en vergassing. Een van de doelen van slavenarbeid was individuen zich dood te laten werken .... De term slaaf is in deze context onnauwkeurig. In het algerneen waren de slavenmeesters erin geïnteresseerd het leven en de conditie van hun slaven in stand te houden. Het nazi-plan voor de "slaven" kwam erop neer dat hun arbeidspotentieel werd gebruikt en dat de "slaved' dan werden vernietigd.' Afgezien van de Holocaust-ontkenners heeft tot op heden niewand tegengesproken dat de nazi's dwangarbeiders aan dit vreselijke lot onderwierpen. Maar hoe kan men deze algemeen aanvaarde feiten verzoenen met de aanspraak dat vele honderdduizenden joodse dwangarbeiders de kampen hebben overleefd? Heeft de *Claims Conference* hiermee niet een bres geslagen in de muur die de vreselijke waarheid over de nazi~holocaust scheidde van de ontkenning van de Holocaust? (216)
[111]
In een paginagrote advertentie in *The New York Times* veroordeelden de verlichte geesten van de Holocaust-industrie, zoals Elie Wiesel, rabbijn Marvin Hier en Steven T. Katz, 'de ontkenning van de Holocaust door Syrië.' De tekst gispte het redactioneel hoofdcommentaar van een Syrisch regeringsblad waarin werd beweerd dat Israël 'verhalen over de Holocaust verzint' teneinde 'meer geld van Duitsland en andere westerse samenlevingen in de wacht te slepen'. Betreurenswaardig genoeg is de Syrische beschuldiging waar. Maar de ironie, die zowel de Syrische regering als de ondertekenaars van de advertentie ontgaat, is dat juist de verhalen over de vele honderdduizenden overlevenden in zekere zin een ontkenning van de Holocaust vormen. (217)

Het uitschudden van Zwitserland en Duitsland was slechts de inleiding tot een grootse finale: de afpersing van Oost-Europa. Met de instorting van het sovjetblok hebben zich in het vroegere kerngebied van het Europese jodendom verleidelijke vooruitzichten geopend. Zich bedekkend niet de schijnheilige mantel van de 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' streeft de Holocaust-industrie ernaar miljarden dollars af te persen van deze toch al verarmde

landen. Door dit doel met een roekeloze en meedogenloze overgave na te jagen is zij de belangrijkste aanstoker van antisemitisme in Europa geworden.

De Holocaust-industrie heeft zich opgeworpen als de enige legitieme rechthebbende van alle gemeenschappelijke en particuliere bezittingen van hen die tijdens de nazi-holocaust zijn omgekomen. 'Met de re gering van Israël is overeengekomen, vertelde Edgar Bronfman aan de Commissie voor het bankwezen van het Huis, 'dat tegoeden zonder erfgenamen moeten toevallen aan de WJRO.' Met een beroep op dit 'mandaat' heeft de Holocaust-industrie de voormalige lidstaten van het sovjetblok opgeroepen alle vooroorlogse joodse bezittingen te overhandigen of met een financiële schadevergoeding voor de dag te
[112] komen. (218) Anders dan in het geval van Zwitserland en Duitsland houdt zij deze eisen echter buiten het felle licht van de publiciteit. De publieke opinie was tot dusver niet gekant tegen de chantage van Zwitserse bankiers en Duitse industriëlen, maar zij zou zich wellicht minder welwillend kunnen opstellen tegenover de chantage van doodarme Poolse boeren. Joden die tijdens de nazi-holocaust familieleden hebben verloren, zouden ook een afgunstige visie op de machinaties van de WJRO kunnen ontwikkelen. De aanspraak dat men de rechtmatige erfgenaam is van de omgekornenen met als intentie de toe-eigening van hun bezittingen, zou bij vergissing gemakkelijk als lijkenpikkerij kunnen worden gezien. Anderzijds heeft de Holocaust-industrie nu geen behoefte aan een gemobiliseerde publieke opinie. Met de steun van belangrijke functionarissen in de Verenigde Staten kan zij gemakkelijk het toch al zwakke verzet van deze uitgeputte landen breken.

'Het is van belang dat wordt ingezien dat onze inspanningen voor de teruggave van het gemeenschapsbezit,' vertelde Stuart Eizenstat aan een commissie van het Huis van Afgevaardigden, 'integraal deel uitmaken van de wedergeboorte en vernieuwing van het joodse leved in Oost-Europa. Zogenaamd om de 'wederopleving [van het joodse leven in Polen] te bevordered eist de WJRO het eigendomsrecht op van zesduizend vooroorlogse joodse gemeenschapsbezittingen in Polen, met inbegrip van ziekenhuizen en scholen. De vooroorlogse joodse bevolking van Polen bedroeg 3,5 miljoen mensen; de huidige joodse bevolking telt enkele duizenden. Komt het doen herleven van het joodse leven werkelijk neer op de verwerving van één synagoge of één schoolgebouw per Poolse jood? De organisatie eist verder honderdduizenden percelen Pools land op met een waarde van tientallen miljarden dollars. 'Poolse ambtenaren vrezen,' meldt *Jewish Week*, dat deze eis 'de natie failliet zal doen gaan'. Toen het Poolse parlement ter voorkoming van insolven-
[113] tie een limiet aan de schadevergoedingen voorstelde, veroordeelde Elan Steinberg van het wjc de wetgeving als 'fundamenteel een on-Amerikaanse daad'. (219)

De advocaten van de Holocaust-industrie draaiden Polen de duimschroeven aan. Ze spanden een proefproces aan voor het hof van rechter Korman voor schadevergoeding aan de 'almaar ouder wordende en stervende overlevenden van de Holocaust'. De aanklacht luidde dat de naoorlogse Poolse regeringen 'gedurende de laatste vierenvijftig jaar' een genocidaal beleid van 'verdrijving tot aan uitroeiing toe [tegen de joden] hebben doorgezet'. Raadsleden van New York City kwamen op de proppen met een unanieme resolutie, waarin Polen werd opgeroepen 'een veelomvattende wetgeving aan te nemen die voorziet in de volledige restitutie van Holocaust-bezittingen'. Daarnaast zonden 57 congresleden (onder aanvoering van Anthony Weiner van New York) het Poolse parlement een brief waarin werd gevraagd om 'een uitgebreide wetgeving die ervoor zal zorgen dat 100% van alle eigendommen en bezittingen die tijdens de Holocaust in beslag zijn genomen, wordt teruggegeved. 'Aangezien de hierbij betrokkenen elke dag ouder en ouder worden,' stelde de brief, 'blijft er steeds minder tijd over voor een schadevergoeding aan de benadeelden.' (220)

Stuart Eizenstat betreurde in zijn getuigenis voor de Commissie voor het bankwezen van de Senaat het trage tempo van onteigeningen in Oost-Europa: 'Er blijkt zich bij de teruggave van de eigendommen een bonte mengeling van problemen voor te doen. Een voorbeeld: in sommige landen waar personen of gemeenschappen stappen hebben ondernomen om eigendommen op te eisen, is hun gevraagd, soms opgelegd ... om de huidige huurders of pachters voor lange tijd tegen de gangbare tarieven te laten blijven.' (221) Vooral het plichtsverzuim van Belarus (wit-Rusland) hield Eizenstat bezig. Belarus ligt 'ver, heel ver' achter wat betreft de teruggave van vooroorlogse joodse be-

[114] zittingen, vertelde hij de Commissie voor internationale betrekkingen in het Huis. (222) Het gemiddelde maandinkomen in Belarus is 100 dollar.

De Holocaust-industrie zwaait met de knuppel van Amenkaanse sancties om weerbarstige regeringen op de knieën te krijgen. Eizenstat drong er bij het Congres op aan om de schadevergoedingen voor de Holocaust te 'verheffen' en deze 'hoog op de lijst' van eisen te plaatsen voor die Oost-Europese landen die ernaar streven lid te worden van de Organisatie voor Europese Samenwerking en Ontwikkeling, de Wereidhandelsorganisatie, de Europese Unie, de NAVO of de Raad van Europa: 'Ze zullen luisteren als u zich uitspreekt. ... Ze zullen de aanwijzing begrijpen.' Israel Singer van het WJC riep het Congres op 'naar het boodschappenlijstje te blijven kijken' teneinde te 'controleren' of elk land wel betaalt. 'Het is uiterst belangrijk dat de bij deze kwestie betrokken landen begrijpen,' zei congreslid Benjamin Gilman van de Commissie voor internationale betrekkingen van het Huis, 'dat hun reactie ... een van de criteria zal zijn aan de hand waarvan de Verenigde Staten hun bilaterale relaties beoordelen.' Avraham Hirschson, voorzitter van de Commissie voor restitutie van de Knesset en de Israëlische afgevaardigde bij de WJRO, bracht hulde aan de medeplichtigheid van het Congres bij de afpersing. Hij herinnerde zich zijn 'ruzies' met de Roemeense premier en verklaarde: 'Maar ik plaatste een opmerking, midden in de ruzie, en dat veranderde de sfeer. Ik vertelde hem: weet u, over twee dagen zal ik bij een hoorzitting hier in het Congres zijn. Wat wilt u dat ik hun in die hoorzitting vertel? De hele sfeer was veranderd.' Het WJC heeft 'een complete Holocaust-industrie gecreëerd', waarschuwt een advocaat van overlevenden, 'en is schuldig aan de bevordering ... van een uiterst nare opleving van het antisemitisme in Europa'. (223)

'Ware het niet voor de Verenigde Staten van Amerika,' merkte Eizenstat toepasselijk op in zijn jubelzang voor het Con-

[115] gres, 'dan werden er maar weinig, misschien zelfs geen enkele van deze activiteiten vandaag de dag ondernomen.' In zijn rechtvaardiging van de druk die op Oost-Europa werd uitgeoefend, verklaarde hij dat een waarmerk van de 'westerse' ethiek ervoor moet zorgen dat 'onrechtmatig toegeëigende gemeenschappelijke en particuliere bezittingen worden teruggegeven of financieel vergoed'. Voor de 'nieuwe democratieën' in Oost-Europa zou de tegemoetkoming aan deze standaard 'evenredig zijn aan hun overgang van totalitaire naar democratische staten'. Eizenstat is een hooggeplaatst functionaris van de Amerikaanse regering en een vooraanstaand medestander van Israël. Te oordelen naar de respectieve aanspraken van de inheemse Amerikanen en de Palestijnen hebben de Verenigde Staten en Israël diezelfde overgang nog niet gemaakt. (224)

In zijn getuigenis voor het Huis van Afgevaardigden riep Hirschson het melancholische beeld op van ouder wordende 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' uit Polen, die 'mij dagelijks in mijn kantoor in de Knesset komen opzoeken ... om de huizen terug te krijgen die zij hebben achtergelaten, om de winkels terug te krijgen die zij hebben verlaten'. Ondertussen

voert de Holocaust-industrie strijd op een tweede front. Lokale joodse gemeenschappen in Oost-Europa, die het misleidende mandaat van de WJRO afwijzen, hebben hun eigen claims uitgebracht op het joodse bezit waar geen erfgenamen voor zijn. Om baat te vinden bij een dergelijke claim moet een jood echter formeel de lokale joodse gemeente aanhangen. Op die manier zou de verhoopte wederopleving van het joodse leven tot stand komen, omdat Oost-Europese joden hun nieuw ontdekte joodse wortels nodig hebben voor een aandeel in de buit van de Holocaust. (225)

De Holocaust-industrie beroemt zich erop dat zij het geld van de schadevergoedingen bestemt voor liefdadige joodse doelen. 'Hoewel liefdadigheid een nobele zaak is,' stelt een van de
[116] advocaten die de feitelijke slachtoffers vertegenwoordigt, 'is het verkeerd om dat met andermans geld te doen.' Een favoriete bestemming voor het geld is 'Holocaust-educatie', de 'grootste nalatenschap van onze inspanningen' volgens Eizenstat. Hirschon is de stichter van een organisatie die de Mars van de Levenden heet, een *pièce de milieu* voor het onderricht over de Holocaust en een belangrijk begunstigde van het geld van de schadevergoedingen. In dit zionistisch geïnspireerde spektakel met duizenden spelers komen joodse jongeren uit de hele wereld samen in de dodenkampen in Polen voor een eerstehands onderrichting in de verdorvenheid van de niet-joden. Daarna worden zij naar Israël overgevlogen voor hun verlossing. Het weekblad *Jerusalem Report* schetst een beeld van de kitsch tijdens de mars: '«Ik ben zo bang, ik kan niet verder, ik wil nu al in Israël zijn,» herhaalt een jonge vrouw uit Connecticut voortdurend. Ze beeft over heel haar lichaam. ... Plotseling haalt haar vriend een Israëlische vlag te voorschijn. Zij slaat die om hen beiden heen en ze lopen verder.' Een Israëlische vlag: zorg datje er altijd eentje bij je hebt. (226)

Sprekend voor de Washington *Conference on Holocaust Era Assets*, weidde David Harris van het AJC uit over de 'diepe indruk' die deze pelgrimstochten naar de nazi-dodenkampen op de joodse jeugd maakten. Torward nam notitie van een uitzonderlijk met pathos beladen episode. Onder de kop '*Israeli Teens Frolic with Strippers After Auschwitz Visit'* (Israëlische tieners dartelen met stripteasedanseressen na bezoek aan Auschwitz) verklaarde de krant dat volgens deskundigen de kibboetsstudenten 'stripteasedanseressen hadden ingehuurd om de heftige emoties te laten vieren die door de reis waren opgeroepen'. Dezelfde kwellingen pijnigden klaarblijkelijk ook de joodse studenten die tijdens een excursie van het US Holocaust Memorial Museum volgens de *Forward* 'in het wilde weg rondrenden, een dolle tijd beleefden en elkaar betastten en wat al niet
[117] meer'. (227) Wie kan de wijsheid betwijfelen van de beslissing van de Holocaust-industrie om het geld van de schadevergoedingen te bestemmen voor de Holocaust-educatie in plaats van 'de fondsen te verspillen' (Nahum Goldmann) aan de overlevenden van de nazi-dodenkampen? (228)

In januari 2000 woonden in Stockholm functionarissen van bijna vijftig staten, onder wie premier Ehud Barak van Israël, een grote conferentie over het onderricht over de Holocaust bij. De slotverklaring van de conferentie benadrukte de 'plechtige verantwoordelijkheid' van de internationale gemeenschap om het kwaad van de volkenmoord, etnische zuivering, racisme en vreemdelingenhaat te bestrijden. Een Zweedse verslaggever stelde Barak na afloop vragen over de Palestijnse vluchtelingen. Hij was principieel, zo verklaarde Barak, tegen de komst van zelfs maar één vluchteling naar Israël. 'Wij kunnen geen morele, wettelijke of andere verantwoordelijkheid voor de vluchtelingen aanvaarden.' De conferentie was duidelijk een enorm succes. (229)

De officiële *Guide to Compensation and Restitution for Holocaust Survivors* van de *Claims Conference* geeft ellenlange lijsten van organisaties die claims deponeren. Er is een uitgebreide, gefortuneerde bureaucratie opgekomen. Verzekeringsmaatschappijen, banken, kunstmusea, particuliere bedrijven, huiseigenaren en boeren in bijna ieder Europees land liggen in het schootsveld van de Holocaust-industrie. Maar de 'behoeftige slachtoffers van de Holocaust' in wier naam de Holocaustindustrie optreedt, klagen dat zij 'gewoon de onteigening doet voortduren'. Velen hebben processen aangespannen tegen de *Claims Conference*. Misschien blijkt de Holocaust uiteindelijk toch de 'grootste roofpartij in de geschiedenis van de mensheid' te zijn. (230)

Toen Israël voor het eerst deelnam aan de onderhandelingen met Duitsland over herstelbetalingen na de oorlog, zo meldt de historicus Ilan Pappe, stelde de minister van Buitenlandse Za-
[118] Moshe Sharett voor een deel over te dragen aan de Palestijnse vluchtelingen, 'teneinde recht te zetten wat een kleiner onrecht (het Palestijnse drama) is genoemd, veroorzaakt door een nog vreselijker tragedie (de Holocaust)'. (231) Het voorstel heeft nooit iets opgeleverd. Een vooraanstaand Israëlisch wetenschapper heeft geopperd een deel van de fondsen van de Zwitserse banken en de Duitse bedrijven te gebruiken 'voor de schadevergoeding aan Palestijnse Arabische vluchtelingen'. (232) Gegeven het feit dat bijna alle overlevenden van de nazi-holocaust van ons zijn heengegaan, kan dit een zinnig voorstel worden genoemd.

In de beste stijl van het WJC heeft Israel Singer op 13 maart 2000 de 'opzienbarende aankondiging' gedaan dat een pas vrijgegeven document heeft aangetoond dat Oostenrijk joodse erfgenaamloze bezittingen heeft die nog eens io miljard dollar waard zijn. Singer berekende ook dat 'vijftig procent van alle kunst in Amerika gestolen joodse kunst is'. (233) De Holocaust-industrie is duidelijk dolgedraaid.

[119]

Besluit

Tot slot rest me de uitwerking van de Holocaust in de Verenigde Staten. Daarbij zal ik me ook bezighouden met Peter Novicks eigen kritische opmerkingen over dit onderwerp.

Afgezien van de Holocaust-herdenkingen en -gedenkplaatsen hebben wel zeventien staten van de vs een verplicht of facultatief Holocaust-lesprogramma in de scholen; ook hebben veel instellingen voor voortgezet onderwijs en universiteiten bijzondere leerstoelen in Holocaust-studies ingesteld. Er gaat bijna geen week voorbij zonder een groot verhaal over de Holocaust of aanverwante zaken in *The New York Times*. Het aantal aan de Endlösung van de nazi's gewijde wetenschappelijke studies wordt voorzichtig op meer dan tienduizend geschat. Vergelijk dat bijvoorbeeld eens met de bestudering van de slachtingen in Kongo. Tussen 1891 en igii kwamen daar circa io miljoen Afrikanen om ten gevolge van de Europese exploitatie van de Kongolese rijkdom aan ivoor en rubber. Nochtans is het eerste en tot nu toe enige Engelstalige wetenschappelijke werk over dit onderwerp pas in 1998 gepubliceerd. (234)

Gegeven het enorme aantal instellingen en mensen dat zich beroepsmatig voor de herdenking van de Holocaust inzet, is deze onderhand stevig in de Amerikaanse samenleving verankerd. Novick betwijfelt echter of dit een goede zaak is. In de eerste plaats weet hij talrijke voorbeelden van de vulgarisatie van de Holocaust op te sommen. Het kost inderdaad enige moeite om een politiek thema te bedenken - of het nu wel of niet vrije abortus, dierenrechten of de rechten van staten is - dat de Holocaust nog niet heeft ingelijfd. Elie Wiesel keurde de
[120] smakeloze doelen waarvoor de Holocaust wordt ingezet af en verklaarde: 'Ik zweer dat ik banale vertoningen zal vermijden.' (235) Maar Novick noemt als 'meest verbeeldingsvolle en subtiele Holocaust-fotogelegenheid het moment in 1996 waarop Hillary Clinton, toen hevig onder vuur vanwege allerlei veronderstelde vergrijpen, tijdens de (alom uitgezonden) State of the Union-toespraak van haar man op de eregalerij van het Huis van Afgevaardigden verscheen in het gezelschap van haar dochter, Chelsea, en Elie Wiesel'. (236) De beelden van Kosovaren die op de vlucht waren voor de Serviërs tijdens de bombardementen van de NAVO, deden Hillary Clinton denken aan Holocaust-scènes in *Schindler's List*. 'Mensen die

de geschiedenis uit de films van Spielberg hebben leren kennen,' reageerde een Servische dissident wrang, 'moeten ons niet willen vertellen hoe wij moeten leven.' (237)

De 'pretentie dat de Holocaust een Amerikaanse herinnering is', betoogt Novick verder, is een morele uitvlucht. Het 'leidt tot een ontduiking van die verantwoordelijkheden die wél bij de Amerikanen thuishoren als zij hun verleden, hun heden en hun toekomst tegenover elkaar stellen'. (238) Hij stelt hier een belangrijk punt aan de orde. Het is veel gemakkelijker de misdaden van anderen te bewenen dan om naar onszelf te kijken. Het is echter ook waar dat we, als de wil aanwezig is, veel over onszelf zouden kunnen leren van het nazi-gebeuren. De *Manifest Destiny* [de 19de-eeuwse doctrine die heel Noord-Amerika voor de Verenigde Staten opeiste, vert.] was in bijna alle ideologische en programmatische elementen de voorloper van Hitlers *Lebensraum*-politiek. Hitler baseerde zijn verovering van het oosten zelfs op de Amerikaanse verovering van het westen. (239) In de eerste helft van de twintigste eeuw nam een meerderheid van de Amerikaanse staten sterilisatiewetgeving aan en werden tienduizenden Amerikanen onvrijwillig gesteriliseerd. De nazi's beriepen zich expliciet op dit Amerikaanse voorbeeld toen zij hun
[121] eigen sterilisatiewetten aannamen. (240) De beruchte wetten van Neurenberg uit 1935 ontnamen de joden het burgerrecht en verboden rassenvermenging tussen joden en niet-joden. Zwarten in het zuiden van de Verenigde Staten hebben onder dezelfde wettelijke beperkingen geleden en waren vaker het doelwit van heftiger spontaan en algemeen gedoogd geweld dan de joden in het vooroorlogse Duitsland. (241)

Als de Verenigde Staten misdaden die zich in het buitenland afspelen breed willen uitmeten, wordt vaak de herinnering aan de Holocaust opgeroepen. Meer onthullend is echter wanneer de Verenigde Staten een beroep doen op de Holocaust en wanneer niet. Misdaden van officiële vijanden, zoals het bloedbad van de Khmer Rouge in Cambodja, de sovjetinvasie in Afghanistan, de Iraakse inval in Koeweit en de Servische etnische zuiveringen in Kosovo, roepen de Holocaust weer in het geheugen; misdaden waaraan de Verenigde Staten medeplichtig zijn, doen dat niet.

Ten tijde van de wreedheden van de Khmer Rouge in Cambodja liet de door de Verenigde Staten gesteunde regering van Indonesië een derde van de bevolking van Oost-Timor afslachten. Maar in tegenstelling tot Cambodja verdiende de volkenmoord op Oost-Timor geen vergelijking met de Holocaust; deze genocide haalde zelfs niet eens het nieuws. (242) In dezelfde periode dat de Sovjetunie volgens het Simon Wiesenthal Centrum 'een volgende genocide' beging in Afghanistan, pleegde het door de Verenigde Staten gesteunde regime in Guatemala een 'genocide' tegen de inheemse Maya-bevolking, althans zo werd het onlangs door de Guatemalteekse Waarheidscommissie verwoord. President Reagan wees de beschuldigingen tegen de Guatemalteekse regering af als 'waardeloze praat'. Ter ere van Jeane Kirkpatricks prestaties als belangrijkste apologeet binnen Reagans regering van de misdaden die zich in Midden-Amerika afspeelden, beloonde het Simon Wiesenthal Centrum haar met
[122] de *Humanitarian of the Year Award*. (243) Simon Wiesenthal werd persoonlijk gesmeekt deze uitreiking te heroverwegen. Hij weigerde. Elie Wiesel werd persoonlijk gevraagd tussenbeide te komen bij de Israëlische regering, een van de belangrijkste wapenleveranciers van de Guatemalteekse slachters. Ook hij weigerde. De regering-Carter deed een beroep op de Holocaust toen zij een toevluchtsoord zocht voor de Vietnamese 'boorvluchtelingen' die aan het communistische regime probeerden te ontsnappen. De regering-Clinton vergat de Holocaust echter toen het de Haïtiaanse 'bootvluchtelingn' terugdreef, die probeerden te ontsnappen aan door de Verenigde Staten ondersteunde doodseskaders. (244)

De herinnering aan de Holocaust doemde in alle hevigheid op toen de door de Verenigde Staten geleide NAVO-bombardementen op Servië in het voorjaar van 1999 begonnen. Zoals we al zagen, vergeleek Daniel Goldhagen de Servische misdaden tegen Kosovo met de Endlösung en op verzoek van president Clinton reisde Elie Wiesel af naar de Kosovaarse vluchtelingenkampen in Macedonië en Albanië. Maar nog voordat Wiesel was vertrokken om zijn tranen op het juiste moment voor de Kosovaren te plengen, had de door de Verenigde Staten gesteunde Indonesische regering de draad weer opgepakt waar zij die eind jaren zeventig had laten liggen en was opnieuw gaan moorden op Oost-Timor. De Holocaust bleek uit de herinnering verdwenen en de regering-Clinton berustte in het bloedvergieten. 'Indonesië is belangrijk,' verklaarde een westerse diplomaat, 'en Oost-Timor is dat niet.' (245)

Novick wijst op een passieve medeplichtigheid van de Verenigde Staten aan menselijke rampspoed, onvergelijkbaar met de nazi-uitroeiing in alle opzichten, behalve in schaal. Hij herinnert bijvoorbeeld aan de miljoen kinderen die in het kader van de Endlösung werden vermoord, en merkt op dat de Amerikaanse presidenten weinig meer dan louter vroomheden ver
[123] richten terwijl jaarlijks wereldwijd een veel groter aantal kinderen 'aan ondervoeding en te voorkomen ziektes sterft'. (246) Men kan ook een overduidelijk geval van actieve Amerikaanse medeplichtigheid in overweging nemen. Nadat de door de Verenigde Staten aangevoerde coalitie In 1991 Irak had verwoest als straf voor 'Saddam-Hitler', dreven de Verenigde Staten en Groot-Brittannië moorddadige sancties van de Verenigde Naties tegen dat ongelukkige land door in een poging de leider afgezet te krijgen. Net als tijdens de nazi-holocaust zijn nu waarschijnlijk een miljoen kinderen omgekomen. (247) Toen minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright voor de Amerikaanse televisie werd gevraagd naar het gruwelijke dodencijfer in Irak, antwoordde zij dat 'het die prijs waard is'.

'Juist het extreme karakter van de Holocaust,' betoogt Novick, 'beperkt in hoge mate de geschiktheid ervan om toepasselijke lessen voor ons alledaagse werkelijkheid te bieden.' Als 'referentiepunt van onderdrukking en wreedheden' lijkt het ons ertoe aan te zetten 'minder ernstige misdaden te trivialiscren'. (248) Maar de nazi-holocaust kan ons wel degelijk ook gevoeliger maken voor deze onrechtvaardigheden. Gezien door de bril van Auschwitz worden voorheen nog vanzelfsprekende zaken, bijvoorbeeld rabiaat fanatisme, niet langer zonder meer aanvaard. (249) In feite was het de nazi-holocaust die het wetenschappelijk racisme in diskrediet heeft gebracht, dat voor de Tweede Wereldoorlog nog zo'n doordringend aspect van het Amerikaanse intellectuele leven uitmaakte. (250)

Voor hen die de menselijke vooruitgang zijn toegedaan, sluit een toetssteen van het kwaad vergelijkingen niet zozeer uit, maar nodigt deze juist uit. In het morele universum van het einde van de negentiende eeuw nam slavernij ruwweg dezelfde plaats in als de nazi-holocaust nu. Dienovereenkomstig werd slavernij vaak opgeroepen om een licht te werpen op kwaden die onvoldoende naar waarde werden geschat. John Stuart Mill
[124] vergeleek de positie van de vrouw in dat meest gewijde Victoriaanse instituut, het gezin, met slavernij. Hij speculeerde zelfs dat het gezin voor de vrouw in cruciale opzichten nog erger was dan slavernij. 'Ik houd mij verre van de bewering dat echtgenotes in het algemeen niet beter worden behandeld dan slaven; maar geen enkele slaaf is slaaf in dezelfde mate en zo alomvattend in de zin van het woord als een echtgenote.' (251) Alleen zij die een toetssteen van het kwaad niet als een moreel kompas maar eerder als een ideologische stok hanteren, deinzen terug voor dergelijke analogieën.'Je mag niet vergelijked is het mantra van morele chanteurs. (252)

Het georganiseerde Amerikaanse jodendom heeft de nazi-holocaust uitgebuit om de kritiek op Israël en het eigen moreel onverdedigbare beleid af te leiden. Het najagen van dit beleid heeft Israël en het Amerikaanse jodendom in een structureel overeenstemmende positie gebracht; het lot van zowel de een als de ander hangt aan een zijden draadje en ligt in de handen van de heersende Amerikaanse elite. Mocht die elite eendaags besluiten dat Israël een blok aan het been is of dat het Amerikaanse jodendom overtollig is, dan wordt die draad misschien doorgeknipt. Ongetwijfeld is dit speculatie; misschien onredelijk, misschien ook niet.

Een kind kan de houding van de Amerikaanse joodse elite voorspellen, mocht deze ontwikkeling zich ooit voordoen. Als Israël uit de gratie van de Verenigde Staten raakt, zullen veel leiders die Israël nu nog dapper verdedigen, vol bravoure hun ongenoegen over de joodse staat openbaar maken en de Amerikaanse joden hekelen omdat zij van Israël hun religie hebben gemaakt. En mochten de Amerikaanse leidende kringen besluiten de joden als zondebok aan te wijzen, dan hoeven we ons niet te verbazen als de Amerikaanse joodse leiders precies zo zullen handelen als hun voorgangers tijdens de nazi-holocaust. 'We hadden er niet op gerekend dat de Duitsers zouden inspelen op

[125] het joodse element,' herinnert zich Yitzhak Zuckerman, een organisator van de opstand in het getto van Warschau, 'namelijk dat joden andere joden de dood in zouden drijven.' (253)

* * *

Tijdens een reeks van openbare uitwisselingen in de jaren tachtig van de afgelopen eeuw spraken veel vooraanstaande Duitse en niet-Duitse wetenschappers zich uit tegen de 'normalisatie' van de schanddaden van het nationaal-socialisme. De vrees bestond dat normalisatie aanleiding zou geven tot een morele zelfvoldoening. (254) Ongeacht hoe valide dit argument toentertijd mag zijn geweest, tegenwoordig is het niet langer overtuigend. De schrikbarende dimensies van Hitlers Endlösung zijn tegenwoordig algemeen bekend. En kent de 'gewone' geschiedschrijving van de mensheid niet ook talloze afschuwelijke hoofdstukken vol onmenselijkheid? Een misdaad behoeft niet afwijkend te zijn om boetedoening te rechtvaardigen. Vandaag de dag is het de uitdaging om de nazi-holocaust terug te brengen tot een rationeel onderwerp van onderzoek. Alleen dan kunnen we er echt van leren. De abnormaliteit van de nazi-holocaust ontspringt niet aan deze gebeurtenis zelf, maar aan de uitbuitende industrie die eromheen tot ontwikkeline is gekomen. De Holocaust-industrie is altijd al bankroet geweest. Wat resteert, is dit openlijk te verkondigen. Het moment dat zij buiten bedrijf had moeten worden gesteld, is al te lang geleden. Het edelste gebaar jegens hen die zijn omgekomen, is de herinnering aan hen te bewaren, van hun lijden te leren en hen eindelijk in vrede te laten rusten.

Noten

1) Michael Berenbaum, Afier Tragedy and Triumph (Cambridge, 1990), 45.

2) In deze tekst duidt nazi-holocaust de feitelijke historische gebeurtenis aan en is *Holocaust* de ideologische voorstelling ervan.

3) Zie voor Wiesels betreurenswaardige staat van dienst wat betreft het vrijpleiten van Israël: Norman G. Finkelstein en Ruth Bettina Birn, *A Nation on Trial - The Goldhagen Thesis and Historical Truth* (New York, 1998), 91 noot 83, 96 noot 90. Zijn staat van dienst is elders weinig beter. In een nieuw gedenkschrift, *And the Sea is Never Full* (New York, 1999), biedt Wiesel de volgende ongelooflijke verklaring voor zijn zwijgen over het lijden van de Palestijnen: 'Ondanks aanzienlijke druk heb ik geweigerd in het openbaar een positie in te nemen over het Israëlisch-Arabische conflict.' (125) In zijn zeer gedetailleerde overzicht van de Holocaust-literatuur handelde literair criticus Irving Howe Wiesels uitgebreide oeuvre af in één eenzame alinea met het zwakke eerbetoon dat 'Elie Wiesels eerste boek, *Nacht*, eenvoudig en zonder overgave aan de retoriek is geschreven'. 'Sinds *Nacht* is niets nog de moeite waard geweest om te lezen,' bevestigt de literair criticus Alfred Kazin. 'Elie is nu een en al acteur. Hij omschreef zichzelf tegenover mij als een "gekweld auteur".' (Irving Howe, 'Writing and the Holocaust', in: *New Republic* 127 oktober 1986]; Alfted Kazin, *A Lifetime Burning in Every Moment* [New York, 19961,179).

4) Peter Novick, *The Holocaust in American Life* (New York, 1999). Norman Finkelstein, 'Uses of the Holocaust', in: *London Review of Books* (6 januari 2000).

5) Novick, *The Holocaust*, 3-6.

6) Raul Hilberg, The Destruction of the European Jews (New York, 1961). Viktor Frankl, *Man's Search for Meaning* (New York, 1959). Ella Lingens-Reiner, *Prisoners of Fear* (Londen, 1948).

7) Gore Vidal, 'The Empire Lovers Strike Back', in: *Nation* (22 maart 1986).

8) Rochell G. Saidel, *Never Too Late to Remember* (New York, 1996), 32.

[128]
9) Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*, herziene en uitgebreide editie (New York, 1965), 2,82. In Duitsland was de situatie niet veel anders. Joachim Fests terecht bewonderde biografie van Hitler bijvoorbeeld, uitgegeven in Duitsland in 1973, wijdt niet meer dan vier van de 750 pagínds aan de uitroeiing van de joden en slechts één alinea aan Auschwitz en andere vernietigingskampen. (Joachim C. Fest, *Hitler* [New York, 1975], 679-682).

10) Raul Hilberg, *The Politics of Memory* (Chicago, 1996), 66, 105-137. Net als het wetenschappelijk werk was echter de kwaliteit van die paar films over de nazi-holocaust vrij indrukwekkend. Opvallend is dat Stanley *Kramers Judgment at Nuremberg* (1961) expliciet refereert aan de beslissing uit 1927 van rechter Oliver Wendell Holmes van het Hooggerechtshof om de sterilisatie van 'geestelijk ongeschikten' toe te staan, als een voorloper van het eugenetische programma van de nazi's, aan Winston Churchills lofzang op Hitler in het jaar 1938, aan de bewapening van Hitler door profiterende Amerikaanse fabrikanten en aan de opportunistische vrijspraak van Duitse industriëlen door het Amerikaanse militaire tribunaal na de oorlog.

11) Nathan Glazer, *American Judaism* (Chicago, 1957), 114. Stephen J. Witfield, 'The Holocaust and the American Jewish Intellectual', in: *Judaism* (najaar 1979).

12) Zie voor een invoelend commentaar op deze twee tegengestelde typen overlevenden, Primo Levi, *The Reawakening*, met een nieuw nawoord (New York, 1986), 207.

13) In deze context moet onder 'joodse elites' verstaan worden prominente individuen in het culturele en georganiseerde leven van de gematigde joodse gemeenschap.

14) Shlomo Shafir, *Ambiguous Relations: The American Jewish Community and Germany Since 1945* (Detroit, 1999), 88, 98, 100-101, 111, 113, 114, 177, 192, 215, 231, 251.

15) *Ibid.*, 98, 106, 123-37, 205, 215-6, 249. Robert Warshaw, 'The "Idealism" of Julius and Ethel Rosenberg', in: *Commentary* (november 1953). Was het slechts toeval dat in diezelfde tijd joodse organisaties Hannah Arendt aan de schandpaal nagelden omdat zij wees op de collaboratie van zich verrijkende joodse elites onder het nazi-bewind? Zich de verwerpelijke rol van de politiemacht van de joodse Raad herinnerend, merkte Yitzhak Zuckerman, een van de leiders van de opstand in het getto van Warschau, op: 'Er waren geen "nette" politieagenten, want nette agenten deden hun uniform uit en werden gewone joden.' (*A Surplus of Memory* [Oxford, 1993], 2,44)
[129]
16) Novick, *The Holocaust*, 98-100. Naast de Koude Oorlog speelden andere factoren een ondergeschikte rol in het naoorlogse bagatelliseren van de nazi-holocaust door het Amerikaanse jodendom, waaronder de angst voor antisemitisme en de optimistische, op assimilatie gerichte Amerikaanse moraal van de jaren vijftig. Novick diept deze onderwerpen uit in de hoofdstukken 4-7 van *The Holocaust*.

17) Het lijkt erop dat Elie Wiesel de enige is die dit verband ontkent. Hij beweert dat de verschijning van de Holocaust in het Amerikaanse leven in de eerste plaats aan hem te danken is. (Saidel, *Never Too Late*, 33-34)

18) Menahem Kaufman, *An Ambiguous Partnership* (Jeruzalem, 1991), 218, 276-177.

19) Arthur Hertzberg, *Jewish Polemics* (New York, 1992), 33; echter een misleidende verontschuldiging, vgl. Isaac Alteras, 'Eisenhower, American Jewry, and Israel', in: *American Jewish Archives* (november 1985), en Michael Reiner, 'The Reaction of us Jewish Organizations to the Sinai Campaign and Its Aftermath,' in: *Forum* (winter 1980-81).

20) Nathan Glazer, *American Judaism* (Chicago, 1957), 114. Glazer vervolgt: 'Israël heeft vrijwel niets betekend voor het Amerikaanse jodendom. ... De gedachte dat Israël ... op enigerlei wijze serieuze invloed kan hebben op het jodendom in Amerika ... wordt illusoir bevonded (115).

21) Shafir, *Ambiguous Relations*, 222.

22) Zie bijvoorbeeld Alexander Bloom, *Prodigal Sons* (New York, 1986).

23) Lucy Dawidowicz en Milton Himmelfarb (red.), *Conference on Jewish Identity Here and Now* (AJC, 1967).

24) Na in 1933 uit Duitsland te zijn geëmigreerd, werd Arendt actief in de Franse zionistische beweging. Tijdens de Tweede Wereldoorlog tot aan de stichting van Israël schreef ze zeer veel over het zionisme. Chomsky, zoon van een vooraanstaand Amerikaans hebraist, groeide op in een zionistisch gezin en bracht kort na Israëls onafhankelijkheid enige tijd in een kibboets door. De lastercampagnes tegen Arendt begin jaren zestig en tegen Chomsky in de jaren zeventig werden beide door de ADL geleid. (Elisabeth Young-Bruehl, *Hannah Arendt* [New Haven, 1982], 105-8, 138-9,143-4, 182-4, 223-33, 348; Robert E. Barsky, *Noam Chomsky* [Cambridge, 1997], 9-93; David Barsamian (red.), *Chronicles of Dissent* [Monroe, ME, 1992], 38).

[130]
25) Zie voor een vroege onderbouwing van mijn stelling Hannah Arendt, 'Zionism Reconsidered' (1944), in: Ron Feldman (red.), *The Jew as Pariah* (New York, 1978), 159.

26) *Making It* (New York, 1967), 336.

27) *Breaking Ranks* (New York, 1979), 335.

28) Robert L. Friedman, 'The Anti-Defamation League Is Spying on You', in: *Village Voice* (11 mei 1993). Abdeen Jabara, 'The Anti-Defamation League: Civil Rights and Wrongs', in: *CovertAction* (zomer 1993). Matt Isaacs, 'Spy vs Spite', in: *SF Weekly* (2-8 februari 2000).

29) Elie Wiesel, *Against Silence*, gekozen en geredigeerd door Irving Abrahamson (New York, 1984), dl 1, 283.

30) Novick, *The Holocaust*, 147. Lucy S. Dawidowicz, *The Jewish Presence* (New York, 1977), 26.

31) 'Eruption in the Middle East,' in *Dissent* (winter 1957).

32) 'Israel: Thinking the Unthinkable', in: *New York* (24 december 1973).

33) Norman G. Finkelstein, *Image and Reality of the Israel-Palestine Conflict* (New York, 1995), hfdst. 5-6.

34) Noam Chomsky, *The Fateful Triangle* (Boston, 1983), 4.

35) Elie Wiesels loopbaan illustreert het verband tussen de Holocaust en de Zesdaagse Oorlog. Hoewel hij zijn memoires van Auschwitz al had uitgegeven, oogstte Wiesel pas succes nadat hij twee boeken had geschreven waarin Israëls overwinning werd bejubeld. (Wiesel, *And the Sea*, 16)

36) Kaufman, *Ambiguous Partnership*, 287, 306-7. Steven L. Spiegel, *The Other Arab-Israeli Conflict* (Chicago, 1985), 17, 32.

37) Benny Morris, *1948 And After* (Oxford, 1990) 14-15. Uri Bialer, *Between East and West* (Cambridge, 1990), 180-1.

38) Novick, *The Holocaust*, 148.

39) Zie bijvoorbeeld Amnon Kapeliouk, *Israël.- la fin des mythes* (Parijs, 1975).

40) Novick, *The Holocaust*, 152,

41) *Commentary*, 'Letter from Israel' (februari 1957). Gedurende de Suezcrisis liet *Commentary* herhaaldelijk de waarschuwing horen dat het 'naakte voortbestaan' van Israël op het spel stond.

42) Abba Eban, *Personal Witness* (New York, 1992), 272.

43) Peter Grose, *Israel in the Mind of America* (New York, 1983), 304.

44) A.F.K. Organski, *The $ 36 Billion Bargain* (New York, 1990), 163, 48.

45) Finkelstein, *Image and Reality*, hfdst. 6.

[132]
46) Novick, *The Holocaust*, 149-50. Novick citeert hier de bekende joodse wetenschapper Jacob Neusner.

47) Ibid., 153, 155.

48) Ibid., 69-77.

49) Tom Segev, *The Seventh Million* (New York, 1993), deel vi.

50) De bezorgdheid om de overlevenden van de nazi-holocaust was net zo kunstmatig: vóór juni 1967 werden ze lastig bevonden en dood gezwegen, na juni 1967 hadden ze nut en werden ze bewierookt.

51) Response (december 1988). Prominente Holocaust-pushers en Israël-fans zoals ADL-directeur Abraham Foxman, de voormalige president van het AJC Morris Abram, de voorzitter van de Conferentie van voorzitters van de grootste Amerikaanse joodse organisaties Kenneth Bialkin, en niet te vergeten Henry Kissinger, sprongen in de bres voor Reagan tijdens zijn bezoek aan Bitburg. En diezelfde week nodigde het AJC de loyale West-

Duitse minister van Buitenlandse Zaken als eregast uit op zijn jaarlijkse congres. In dezelfde geest noemde Michael Berenbaum van het Washington Holocaust Memorial Museum Reagans bezoek aan en uitspraken in Bitburg later een uiting van 'het naïeve Amerikaanse optimisme' (Shafir, *Ambiguous Relations,* 302-304; Berenbaum, *After Tragedy,* 14)

52) Seymour Martin Lipset en Earl Raab, *Jews and the New American Scene* (Cambridge, 1995),159.

53) Novick, *The Holocaust,* 166.

54) Lipset en Raab, *Jews,* 26- 27.

55) Charles Silberman, *A Certain People* (New York, 1985), 78, 80, 81.

56) Novick, *The Holocaust,* 170-2.

57) Arnold Forster an Benjamin R. Epstein, *The New Anti-Semitism* (New York, 1974), 107.

58) Jean-Paul Sartre, *Anti-Semite and Jew* (New York, 1965), 28.

59) Saidel, *Never Too Late,* 222. Seth Mnookin, 'Will NYPD Look to Los Angeles For Latest "Sensitivity" Training?' in: *Forward* (7 januari 2000). Volgens het artikel vechten de ADL en het Simon Wiesenthal Centrum om het recht op lesprogramma's over 'tolerantie'.

60) Noam Chomsky, *Pirates and Emperors* (New York, 1986), 19-30 (Rubinstein).

[132]
61) Voor een onderzoek naar recente opiniepeilingen die deze trend bevestigen, zie Murray Friedman, 'Are American Jews Moving to the Right?' in: *Commentary* (april 2000). Bij de burgemeestersverkiezing voor New York City in 1997, bijvoorbeeld, tussen Ruth Messinger, een gematigde Democrate, en Rudolph Giuliani, een gezagsgetrouwe Republikein, ging maar liefst 75 procent van de joodse stemmen naar Giuliani. Let wel, om op Giuliani te stemmen moesten de joden zowel de traditionele partij- als etnische scheidslijnen overschrijden (Messinger is joods).

62) Het lijkt erop dat deze verandering deels veroorzaakt is door de vervanging van een kosmopolitisch joods leiderschap uit Centraal-Europa door chauvinistische arrivisten van Oost-Europese afkomst, zoals burgemeester Edward Koch van New York City en de hoofdredacteur van *The New York Times* A. M. Rosenthal. Vanuit dit gezichtspunt is het opvallend dat de joodse historici die afwijken van de Holocaust-dogmatiek, meestal uit Centraal-Europa komen, zoals Hannah Arendt, Henry Friedlander, Raul Hilberg en Arno Mayer.

63) Zie bijv. Jack Salzman en Comel West (red.), *Struggles in the Promised Land* (New York, 1997), met name hfdst. 6, 8, 9, 14, 15 (Kaufman op 111; Greenberg op 166). Het zij gezegd dat een minderheid van de joden uitgesproken afstand nam van deze neiging naar rechts.

64) Nathan Perlmutter en Ruth Ann Perlmutter, *The Real Anti-Semitism in America* (New York, 1982).

65) Novick, *The Holocaust,* 173 (Podhoretz).

66) Boas Evron, 'Holocaust: The Uses of Disaster,' in: *Radical America* (juli-augustus 1983), 15.

67) Voor het onderscheid tussen Holocaust-literatuur en de geschiedschrijving die de nazi-holocaust bestudeert, zie Finkelstein en Birn, *Nation,* deel een, sectie 3.

68) Jacob Neusner (red.), Judaism in Cold War America, 1945-1990, dl. II:
In the Aftermath of the Holocaust (New York, 1993), viii.

69) David Stannard, 'Uniqueness as Denial', in: Alan Rosenbaum (red.), *Is the Holocaust Unique?* (Boulder, 1996), 193.

70) Jean-Michel Chaumont, *La concurrence des victimes* (Parijs, 1997), 148-49. Chaumonts ontleding van het debat over de uniciteit van de Holocaust is een tour de force. Maar zijn centrale stelling overtuigt niet, tenminste

niet vanuit Amerikaans standpunt. Volgens Chaumont komt het fenomeen Holocaust voort uit de late zoektocht naar publieke erkenning van hun lijden door joodse overlevenden. Maar in de eerste aanzetten om de Holocaust in de aandacht te krijgen, speelden de overlevenden nauwelijks een rol.

71) Steven T. Katz, *The Holocaust in Historical Context* (Oxford, 1994), 28, 58, 60.

[133]

72) Chaumont, *La concurrence*, 137.

73) Novick, *The Holocaust*, 200-201, 211-212. Wiesel, *Against Silence*, dl. I, 158, 211, 239, 272, dl. II, 62, 81, 111, 278, 293, 347, 371, dl. III, 153, 243. Elie Wiesel, *All Rivers Run to the Sea* (New York, 1995), 89. Gegevens over Wiesels honorarium voor lezingen komen van Ruth Wheat van het Bnai Brith Lecture Bureau. 'Woorded, aldus Wiesel, zijn een vorm van horizontale benadering, terwijl zwijgen een verticale benadering biedt. Je duikt erin.' Landt Wiesel per parachute op zijn lezingen?

74) Wiesel, *Against Silence*, iii, 146.

75) Wiesel, *And the Sea*, 95. Vergelijk eens deze nieuwsberichten:

Ken Livingstone, voormalig lid van de Labour-partij die als onafhankelijke kandidaat burgemeester van Londen wil worden (en inmiddels is, vert.), heeft de woede van joden in Engeland gewekt door te zeggen dat het wereldwijde kapitalisme evenveel slachtoffers heeft gemaakt als de Tweede Wereldoorlog. 'Jaarlijks vermoordt het internationale geldsysteem meer mensen dan de Tweede Wereldoorlog, maar Hitler was tenminste nog gek, weet je?'... 'Het is een belediging voor allen die vermoord en vervolgd zijn door Adolf Hitler,' zei John Butterfill, een Conservatief parlementslid. De heer Butterfill voegde eraan toe dat Livingstones aanklacht tegen het wereldwijde geldsysteem duidelijk een antisemitische ondertoon had. ('Livingstone's Words Anger Jews', in: *International Herald Tribune*, 13 april 2000)

De Cubaanse president Fidel Castio ... beschuldigde het kapitalistische systeem ervan stelselmatig slachtoffers te maken op een schaal als tijdens de Tweede Wereldoorlog, door de behoeften van de armen te ontkennen. 'De beelden die we zien van moeders en kinderen in hele regids van Afrika, geteisterd door droogte en andere catastrofes, herinneren ons aan de concentratiekampen van nazi-Duitsland.' Verwijzend naar de oorlogstribunalen na afloop van de Tweede Wereldoorlog, zei de Cubaanse leider: 'We ontberen een Neurenberg ter beoordeling van de economische orde, die ons wordt opgelegd en die elke drie jaar aan meer mannen, vrouwen en kinderen door honger en vermijdbare ziektes het leven kost dan in de Tweede Wereldoorlog zijn gevallen.' ... In New York City zei Abraham Foxman, nationaal directeur van de ADL: 'Armoede is ernstig, het is pijnlijk en kan dodelijk zijn, maar het is niet de Holocaust en het is niet als de concentratiekampen.' (John Rice, 'Castro Viciously Attacks Capitalism', in: *Associated Press*, 13 april 2000).

[134]

76) Wiesel, *Against Silence*, dl. III, 156, 160, 163, 177.

77) Chaumont, *La concurrence*, 156. Chaumont merkt ook scherpzinnig op dat het beroep op het onbegrijpelijke kwaad van de Holocaust niet te rijmen valt met de bijbehorende bewering dat zijn uitvoerders volkomen normaal waren. (310)

78) Katz, *The Holocaust*, 19, 22. 'De bewering dat de verklaring dat de Holocaust uniek is, niet een vorm van onterechte vergelijking is, levert systematische dubbelzinnigheden op,' noteert Novick. 'Gelooft iemand ... dat het beroep op de eenmaligheid van de Holocaust iets ánders is dan een beroep op uitzonderlijkheid?' Jammer genoeg geeft Novick zich zelf over aan zulke onterechte vergelijkingen. Hoewel dit in een Amerikaanse context een moreel vluchtgedrag vertegenwoordigt, houdt hij vol dat 'de herhaalde bewering dat wat de Verenigde Staten de zwarten, indianen, Vietnamezen of anderen hebben aangedaan, verbleekt bij de Holocaust, waar is'. (*The Holocaust*, 197, 15).

79) Jacob Neusner, A "Holocaust" Primer', 178. Edward Alexander, 'Stealing the Holocaust', 15-16, in: Neusner, *Aftermath*.

80) Peter Baldwin (red.), *Reworking the Past* (Boston, 1990), 21.

81) Nathan Glazer, *American Judaism* (Chicago, 1972), 171.

82) Seymour M. Hersh, *The Samson Option* (New York, 1991), 22. Avner Cohen, *Israel and the Bomb* (New York, 1998), 10, 122, 342.

83) Ismar Schorsch, 'The Holocaust and Jewish Survival', in: *Midstream* (januari 1981), 39. Chaumont laat overtuigend zien dat het beroep op de unieke Holocaust zijn oorsprong vindt, en alleen in die context coherent is, in het religieuze dogma van de joodse uitverkorenheid. *La concurrence*, 102-7,121.

84) Wiesel, *Against Silence*, dl. I, 153. Wiesel, *And the Sea*, 133.

85) Novick, *The Holocaust*, 59, 158-9.

86) Wiesel, *And the Sea*, 68.

87) Daniel Jonah Goldhagen, *Hitler's Willing Executioners* (New York, 1996). Voor een recensie, zie: Finkelstein en Birn, *Nation*.

88) Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (New York, 1951), 7.

89) Cynthia Ozick,'All the World Wants the Jews Dead', in: *Esquire* (november 1974).

90) Boas Evron, Jewish State or Israeli Nation (Bloomington, 1990), 226-7.

[135]

91) Goldhagen, *Hitler's Willing Executioners*, 34-5, 39, 42. Wiesel, *And the Sea*, 48.

92) John Murray Cuddihy, 'The Elephant and the Angels: The Incivil Irritatingness of Jewish «Theodicy»', in: Robert N. Bellah en Frederick E. Greenspahn (red.), *Uncivil Religion* (New York, 1987), 24. Zie ter aanvulling van dit artikel zijn 'The Holocaust: The Latent Issue in the Uniqueness Debate', in: P. F. Gallagher (red.), *Christians, Jews, and Other Worlds* (Higland Lakes, NJ, 1987).

93) Schorsch, *The Holocaust*, 39. De vaststelling dat joden een 'getalenteerde' minderheid zijn, is in mijn ogen trouwens ook een 'smakeloze seculiere versie van de uitverkorenheid'.

94) Een volledige uitwerking van dit onderwerp gaat buiten het bereik van dit essay, maar kijk eens naar de eerste overweging. Hitlers oorlog tegen de joden, zelfs als die irrationeel was (en dat is geen uitgemaakte zaak), levert nauwelijks een unieke historische gebeurtenis op. Denk bijvoorbeeld aan de centrale stelling van Joseph Schumpeters verhandeling over imperialisme, dat 'niet-rationele en irrationele, zuiver instinctieve neigingen tot oorlog en strijd een zeer grote rol spelen in de geschiedenis van de mensheid ... oneindig veel oorlogen - misschien de meerderheid van alle oorlogen - zijn gevoerd zonder ... welbegrepen of begrijpelijk belang'. Joseph Schumpeter, 'The Sociology of Imperialism', in: Paul Sweezy (red.), *Imperialism and Social Classes* [New York, 1951], 83).

95) Het Holocaust-raamwerk expliciet vermijdend, begint Albert S. Lindmans recente studie van antisemitisme met de stelling dat 'wat ook de macht van de mythe is, niet alle vijandigheid jegens joden, individueel of collectief, is gebaseerd op fantastische visioenen of hersenschimmen, of op projecties die aan geen enkele tastbare realiteit gerelateerd zijn. Als menselijke wezens zijn joden evenzeer als iedere andere groep in staat om vijandigheid op te wekken in de dagelijkse seculicre wereld.' (*Esau' Tears* [Cambridge, 1997], xviii).

96) Wiesel, *Against Silence*, dl. I, 255, 384.

97) Chaumont merkt op dat dit Holocaust-dogma andere misdaden feitelijk acceptabeler maakt. Het benadrukken van de totale onschuld van de joden - d.wz. de afwezigheid van elk rationeel motief voor vervolging, laat staan het vermoorden van hen -'vooronderstelt een "normale" status voor vervolging en moord in andere omstandigheden, waarmee een de facto onderscheid wordt gemaakt tussen onvoorwaardelijk onacceptabele misdaden en misdaden waarmee men moet - en dus kan – leven'. (*La concurrence*, 176)

[136]

98) Perlmutter en Perlmutter, *Anti-Semitism*, 36, 40.

99) Novick, The Holocaust, 351 noot iq.

100) New York, 1965 (Ned.vert. Amsterdam, 1966). Ik vertrouw op James Park Sloart, *Jerzy Kosinski* (New York, 1996), voor achtergronden.

101) Elie Wiesel, 'Everybodys Victim', in: *The New York Times Book Review* (31 oktober 1965). Wiesel, *All Rivers*, 335. Het citaat van Ozick komt van Sloan, 304-5. Wiesels bewondering voor Kosinski verbaast niet. Kosinski wilde de 'nieuwe taal'van de Holocaust analyseren, Wiesel 'een nieuwe taal smeden'. Voor Kosinski is 'wat tussen episodes ligt zowel een commentaar op als iets wat becommentarieerd wordt door die episode'. Voor Wiesel is 'de ruimte tussen twee woorden groter dan de afstand tussen hemel en aarde'. Er bestaat een Pools spreekwoord voor dit soort diepzinnigheid: 'Van hol naar leeg.' Beiden besprenkelden hun overpeinzingen vrijelijk met citaten van Albert Camus, het kenmerk van de charlatan. Zich herinnerend dat Camus ooit tegen hem zei: 'Ik benijd je om Auschwitz', vervolgt Wiesel: 'Camus kon zichzelf niet vergeven dat hij die majestueuze gebeurtenis niet kende, dat mysterie aller mysteries.' (Wiesel, *All Rivers*, 311; Wiesel, *Against Silence*, dl. II, 133)

102) Geoffrey Stokes en Eliot Fremont-Smith, 'Jerzy Kosinski's Tainted Words', in: *Village Voice* (22 juni 1981). John Corry, 'A Case History: 17 Years of Ideological Attack on a Cultural Target', in: *The New York Times* (7 november 1982). Het spreekt voor hem dat Kosinski een soort van bekering op zijn doodsbed onderging. In de weinige jaren tussen zijn ontmaskering en zijn zelfmoord betreurde Kosinski de uitsluiting van niet-joodse slachtoffers door de Holocaust-industrie. 'Veel Noord-Amerikaanse joden neigen ernaar het als een Shoah te zien, als een exclusief joods drama. ... Maar ten minste de helft van's werelds Roma (ten onrechte zigeuners genoemd), zo'n 2,5 miljoen Poolse katholieken, miljoenen sovjetburgers en tal van andere nationaliteiten, waren eveneens slachtoffer van deze volkerenmoord.' Hij bewees ook eer aan de 'moed van de Polen' die hem'tijdens de Holocaust beschermdenondanks zijn zogeheten semitische 'uiterlijk'. (Jerzy Kosinski, *Passing By* [New York, 1992], 165-6, 178-9) Toen hem op een Holocaust-conferentie boos gevraagd werd wat de Polen hadden gedaan om de joden te redden, kaatste Kosinski terug: 'Wat deden de joden om de Polen te redden?'

103) New York, 1996. Voor achtergronden bij Wilkomirski's bedrog, zie vooral: Elena Lappin, 'The Man With Two Heads', in: *Granta*, nr 66, en Philip Gourevitch, 'Stealing the Holocaust', in: *New Yorker* (14 juni 1999).

[137]

104) Een andere belangrijke 'literaire 'inspirator van Wilkomirski is Wiesel. Vergelijk de volgende passages eens:

> Wilkomirski: 'Ik zag haar wijd open ogen en plotseling wist ik: deze ogen weten alles, ze hebben alles gezien wat de mijne hebben gezien, ze weten oneindig veel meer dan ieder ander in dit land. Ik kende zulke ogen, ik had ze duizendmaal gezien, in het kamp en nadien. Het waren Milá ogen. Wij kinderen vertelden elkaar alles met deze ogen. Zij wist het ook; ze keek dwars door mijn ogen heen in mijn hart.'
>
> Wiesel: 'De ogen - ik moet u vertellen over hun ogen. Daar moet ik mee beginnen, want hun ogen gaan aan alles vooraf en alles is in hen samengevat. De rest kan wachten. Het zal slechts bevestigen wat u al weet. Maar hun ogen - in hun ogen vlamt een onherleidbare waarheid, die brandt maar niet verteert. Uit schaamte tot zwijgen gebracht kun je slechts je hoofd voor hen buigen en het oordeel accepteren. je wilt de wereld nog slechts zien zoals zij doen. Als volwassen man, een wijs en ervaren man, ben je plotseling machteloos en volkomen uitgeput. Die ogen herinneren je aan je jeugd, toen je een wees was, ze ontnemen je alle geloof in de kracht van de taal. Die ogen ontkennen de waarde van woorden; ze doen de behoefte aan spraak teniet.
>
> Wiesel jubelt nog anderhalve bladzij door over 'de ogen'. Zijn literaire meesterschap wordt geëvenaard door zijn vermogen tot dialectiek. Wiesel bekent: 'Ik geloof in collectieve schuld, anders dan veel progressieven.' Ergens anders geeft hij toe: 'Ik benadruk dat ik niet geloof in collectieve schuld.' (Wiesel, *Against Silence*, di. II, 134; Wiesel, *And the Sea*, 152, 235)

105) Bernd Naumann, Auschwitz (New York, 1966), 91. Zie Finkelstein en Birn: *Nation*, 67-68, voor uitgebreide documentatie.

106) Lappin, 49. Hilberg stelde altijd de juiste vragen, vandaar zijn status van paria in de Holocaust-gemeenschap; zie: Hilberg, *The Politics of Memory*, passim.

107) 'Publisher Drops Holocaust Boole, in: *The New York Times* (3 november 1999). Allan Hall en Laura Williams, 'Holocaust Hoaxer?' in: *New York Post* (4 november 1999).

[138]

108) Novick, *The Holocaust*, 158. Segev, *Seventh Million*, 425. Wiesel, *And the Sea*, 198.

109) Bernard Lewis, *Semites and Anti-Semites* (New York, 1986), hfdst. 6; Bernard Lewis, *The Middle East* (New York, 1995), 348-350. Berenbaum, *After Tragedy,* 84.

110) *The New York Times*, 27 maart, 2 april, 3 april 1996. *Time*, 23 december 1996.

111) Yéhuda Bauer, 'Reflections Concerning Holocaust History', in: Louis Greenspan en Graeme Nicholson (red.), *Fackenheim* (Toronto, 1993), 164, 169. Yehuda Bauer, 'On Perpetrators of the Holocaust and the Public Discourse', in: *Jewish Quarterly Review*, nr 87 (1997), 348-350. Norman G. Finkelstein en Yehuda Ballet, 'Goldhagen's *Hitler's Willing Executioners*: An Exchange of Views', in: *Jewish Quarterly Review*, nrs 1-2 (1998), 126.

112) Voor achtergronden bij deze en de volgende alineds, zie: Charles Glass, 'Hitler's (un)willing executioners', in: *New Statesman* (23 januari 1998), Laura Shapiro, 'A Battle Over the Holocaust', in: *Newsweek* (23 maart 1998), en Tibor Krausz, 'The Goldhagen Wars', in: *Jerusalem Report* (3 augustus 1998). Zie voor deze en gerelateerde onderwerpen ook: *www.NormanFinkelstein.com* (met een link naar Goldhagens website).

113) Daniel Jonah Goldhagen, 'Daniel Jonah Goldhagen comments on Birn', in: *German Politics and Society* (zomer 1998), 88, 91 noot 2. Daniel Jonah Goldhagen, 'The New Discourse of Avoidance', noot 2,5 (*www.Goldbagen.com/nda2.html*).

114) Hoffmann was Goldhagens mentor bij de dissertatie die uitmondde in *Hitler's Willing Executioners*. In een schandalige schending van het academisch protocol schreef hij niet alleen een glanzende kritiek op Goldhagens boek voor *Foreign Affairs*, maar verwierp hij in een volgende bespreking voor hetzelfde blad *A Nation on Trial* als 'schokkend'. (*Foreign Affairs*, mei/juni 1996 en juli/augustus 1998) Maier plaatste een lang artikel op de Duitse website van H-net (*www2.hnet. msu.edu*). Uiteindelijk was het enige 'aspect van deze openbare kwestie' dat Maier 'werkelijk smakeloos en beschamend' vond, de kritiek op Goldhagen. Derhalve verleende hij 'bij voorbaat steun aan het aantonen van opzet' in Goldhagens procedure tegen Birn, en veroordeelde hij mijn argumentatie als 'fantasierijke en ontvlambare speculatie'. (23 november 1997).

[139]

115) NewYork, 1994. Lipstadt bekleedt de Holocaust-stoel aan Emory University en is onlangs benoemd in de United States Holocaust Memorial Council.

116) Door een dubbele ontkenning te gebruiken nodigde de enquête van het AJC praktisch uit tot misverstanden: 'Lijkt het u mogelijk of lijkt het onmogelijk dat de uitroeiing van de joden door de nazi's nooit heeft plaatsgevonden?' Tweeëntwintig procent van de respondenten antwoordde: 'Het lijkt mogelijk.' In opvolgende enquêtes, waarin de vraag rechtstreeks gesteld werd, daalde de Holocaust-ontkenning naar nul. Uit een recent onderzoek van het AJC in elf landen blijkt dat, ondanks wijdverbreide rechts-extremistische beweringen van het tegendeel, 'slechts weinig mensen de Holocaust ontkennen.' (Jennifer Golub en Renae Cohen, *What Do Americans Know About the Holocaust?* [The American Jewish Committee, 1993]; 'Holocaust Deniers Unconvincing - Surveys', in: *Jerusalem Post* 14 februari 2000]) Maar in een hoorzitting van het Amerikaanse Congres over 'antisemitisme in Europe' benadrukte David Harris van het AJC de overduidelijke Holocaust-ontkenning bij Europees rechts, zonder de eigen bevindingen van het AJC, dat deze ontkenning vrijwel geen weerklank vindt onder het algemeen publiek, ook maar te noemen. (Getuigenis voor de Commissie voor internationale betrekkingen, Senaat van de Verenigde Staten, 5 april 2000).

117) Zie: 'France Fines Historian Over Armenian Denial', in: *The Boston Globe* (22 juni 1995), en 'Bernard Lewis and the Armenians', in: *Counterpunch* (16-31 december 1997).

118) Israel Charny, 'The Conference Crisis. The Turks, Armenians and the Jews', in: *The Book of the International Conference on the Holocaust and Genocide.* Book One: *The Conference Program and Crisis* (Tel Aviv, 1982). Israel Amrani, 'A Little Help for Friends', in: *Haaretz* (20 april 1990) (Bauer). In Wiesels bizarre verslag trad hij terug als conferentievoorzitter om 'onze Armeense gasten niet te beledigeii. Vermoedelijk probeerde hij ook de conferentie af te gelasten en drong hij er bij anderen op aan niet te komen, uit beleefdheid jegens de Armeniërs. (Wiesel, *And the Sea*, 92)

119) Edward T. Linenthal, *Preserving Memory* (New York, 1995), 228 e.v., 263, 312-3.

120) Lipstadt, *Denying*, 6, 12, 22, 89-90.

121) Wiesel, *All Rivers*, 333, 336.

122) Lipstadt, *Denying*, hfdst. II.

123) 'A New Serbia', in: *The New Republic* (17 mei 1999).

[140]

124) Zie bijvoorbeeld: Meron Benvenisti, 'Seeking Tragedy, in: *Haaretz* (16 april 1999), Zeev Chalets, 'What Undergraduate Clinton Has Forgotten', in: *Jerusalem Report* (10 mei 1999), en Gideon Levi, 'Kosovo: It is Here', in: *Haaretz* (4 april 1999). (Benvenisti beperkt de vergelijking met Servië tot Israëlische acties ná mei 1948.)

125) Arno Mayer, *Why Did the Heavens Not Darken?* (New York, 1988). Christopher Hitchens, 'Hitler's Ghost', in: *Vanity Fair* (juni 1996) (Hilberg). Voor een evenwichtige beoordeling van Irving, zie: Gordon A. Craig, 'The Devil in the Details', in: *The New York Review of Books* (19 september 1996). Hoewel hij Irvings beweringen over de nazi-holocaust terecht afdoet als 'weinig scherp en snel te ontkrachten', vervolgt Craig niettemin: 'Hij weet meer over het nationaal-socialisme dan de meeste professionele wetenschappers op dit terrein, en wie de jaren 1933-1945 bestudeert, heeft meer dan men vaak wij toegeven te danken aan zijn geestdrift als onderzoeker en de draagwijdte en vitaliteit van zijn publicaties. ... Zijn boek *Hitler's War*... blijft de beste studie die we hebben over de Duitse kant van de Tweede Wereldoorlog en is daarom onmisbaar voor alle onderzoekers van dit conflict. ... Mensen als David Irving hebben een onvervangbaar aandeel in de geschiedbeoefening, en we mogen hun inzichten niet veronachtzamen.'

126) Voor de mislukte pogingen tussen 1984 en 1994 om een nationaal Afrikaans-Amerikaans museum te bouwen aan Washington Mall, zie: Fath Davis Ruffins, 'Culture Wars Won and Lost, Part ii: The National African-American Museum Project', in: *Radical History Review* (winter 1998). Het parlementaire initiatief werd uiteindelijk de nek omgedraaid door senator Jesse Helms van North Carolina. Het Holocaust Museum in Washington heeft een jaarlijks budget van 50 miljoen dollar, waarvan 30 miljoen federale subsidie.

127) Zie voor achtergronden: Linenthal, *Preserving Memory*, Saidel, *Never Too Late*, vooral hfdst. 7, 15, en Tim Cole, *Selling the Holocaust* (NewYork, 1999), hfdst. 6.

128) Michael Berenbaum, *The World Must Know* (New York, 1993), 2, 214. Omer Bartov, *Murder In Our Midst* (Oxford, 1996), 180.

[141]

129) Zie voor details: Kati Marton, *A Death in Jerusalem* (New York, 1994), hfdst. 9. In zijn memoires roept Wiesel het 'legendarische verleden als "terrorist" van Bernadottes eigenlijke moordenaar, Yéhoshua Cohen, op. Let op de aanhalingstekens rond terrorist. (Wiesel, *And the Sea*, 58) Het New York City Holocaust Museum, hoewel niet minder vermengd met politiek (burgemeester Ed Koch en gouverneur Mario Cuomo streden beiden om joodse kiezers en financiën), was ook vanaf het begin een speeltje voor plaatselijke joodse ontwikkelaars en investeerders. Op zeker moment wilden de ontwikkelaars het woord 'Holocaust' in de naam van het museum minder aandacht geven, omdat ze vreesden voor de waarde van het naastgelegen luxueuze appartementencomplex. Grappenmakers suggereerden het complex de naam 'Treblinka Towers' te geven, en de aangrenzende straten 'Auschwitz Avenue' en 'Birkenau Boulevard'. Het museum vroeg J. Peter Grace om een

bijdrage, ondanks onthullingen over diens connectie met een voor oorlogsmisdaden veroordeelde nazi, en het organiseerde een gala in The Hot Rod: 'De New York Holocaust Memorial Commission nodigt u uit de hele nacht door te rock-'n-rollen' (Saidel, *Never Too Late*, 8, 121, 131, 145, 158, 161, 191, 240).

130) Novick noemt dit de '6 miljoen'-tegen-'11 miljoen' controverse. Het aantal van 5 miljoen niet-joodse burgerslachtoffers komt blijkbaar van de beroemde 'nazi-jager' Simon Wiesenthal. Opmerkend dat het 'historisch onzinnig is', schrijft Novick: 'Vijf miljoen is ofwel veel te weinig (voor alle niet-joodse burgers gedood door het Derde Rijk) of veel te veel (voor niet-joodse groeperingen die net als joden doelwit van uitmoorden waren).' Hij haast zich evenwel eraan toe te voegen dat 'waar het uiteraard om gaat, niet aantallen als zodanig zijn, maar wat we bedoelen en waarnaar we verwijzen als we praten over "de Holocaust". Vreemd genoeg steunt Novick na dit voorbehoud de exclusieve herdenking van joden, omdat het getal van 6 miljoen 'iets beschrijft dat specifiek en afgebakend is' terwijl die 11 miljoen 'onaanvaardbaar sentimenteel' is. (Novick, *The Holocaust*, 214-226).

131) Wiesel, *Against Silence*, dl. III, 162, 166.

132) Zie over gehandicapten als eerste genocide-slachtoffers van het nationaal-socialisme vooral: Henry Friedlander, *The Onkins of Nazi Genocide* (Chapel Hill, 1995). De niet-joden die in Auschwitz werden uitgeroeid, stierven volgens Leon Wieseltier'een dood die voor joden was uitgedacht ... slachtoffers van een "oplossing" bedacht voor andered (Leon Wieseltier, At Auschwitz Decency Dies Again, in: *The New York Times* 13 september 1989]). Zoals echter talrijke wetenschappelijke studies laten zien, was het de voor gehandicapte Duitsers uitgedachte dood die op joden werd toegepast; zie in aanvulling op Friedlanders studie bijvoorbeeld: Michael Burleigh, *Death and Deliverance* (Cambridge, 1994).

[142]

133) Zie Guenter Lewy, *The Nazi Persecution of tbe Gypsies* (Oxford, 2000), 221, voor diverse schattingen van het aantal vermoorde Roma.

134) Friedlander, *Origins*: 'Naast joden, vermoordden de nazi's de Europese Roma. Gedefinieerd als een "donkerhuidige" raciale groep konden Roma-mannen, -vrouwen en -kinderen hun lot als slachtoffers van nazi-genocide niet ontlopen. ... Het nazi-bewind moordde slechts drie groepen mensen systematisch uit: gehandicapten, joden en Roma' (xii-xiii). (Behalve een eersteklas historicus is Friedlander ook een voormalig gevangene van Auschwitz.) Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews* (New York, 1985 drie delen), dl. iii, 999-1000. Met zijn gebruikelijke oprechtheid beweert Wiesel teleurgesteld te zijn dat de Holocaust Memorial Council, die hij voorzat, geen vertegenwoordiger van de Roma telde, alsof hij niet bij machte was geweest om iemand voor te dragen. (Wiesel, *And the Sea*, 211).

135) Linenthal, *Preserving Memory*, 241-6, 315.

136) Hoewel de 'specifiek joodse voorliefde' (Saidel) van het New York City Holocaust Museum zelfs nog sterker was - niet-joodse slachtoffers van de nazi's kregen al snel bericht dat het 'alleen voor joden' was - raakte Yehuda Bauer buiten zinnen van de hint van de commissie dat de Holocaust meer omvatte dan joodse verliezen. 'Tenzij dit onmiddellijk en radicaal gewijzigd wordt,' dreigde Bauer in een brief aan leden van de commissie, 'zal ik elke gelegenheid aangrijpen om ... dit waanzinnige voorstel aan te vallen met alle publieke middelen die mij ten dienste staan.' (Saidel, *Never Too Late*, 125-6, 129, 212, 221, 224-5)

137) Zie voor achtergronden: Finkelstein, *Image and Reality*, hfdst. 2.

138) 'ZAO Criticizes Holocaust Museum's Hiring of Professor Who Compared Israel to Nazis', in: *Israel Wire* (5 juni 1998). Neal M. Sher, 'Sweep the Holocaust Museum Clean', in: *Jewish World Review*, (22 juni 1998). 'Scoundrel Time', in: *PS - The Intelligent Guide to Jewish Affairs* (21 augustus 1998). Daniel Kurtzman, 'Holocaust Museum Taps One of Its Own for Top Spot', in: *Jewish Telegraphic Agency* (5 maart 1999). Ira Stoll, 'Holocaust Museum Acknowledges a Mistake', in: *Forward* (13 augustus 1999).

139) Noam Chomsky, *World Orders Old and New* (New York, 1996), 293-4 (Shavit).

[143]

140) Henry Friedlander, 'Darkness and Dawn in 1945: the Nazis, the Allies, and the Survivors', in: *US Holocaust Memorial Museum, 1945 the Year of Liberation* (Washington, 1995), 11-35.

141) Zie bijvoorbeeld Segev, *Seventh Million*, 248.

142) Lappin, Man with Two Heads, 48. D.D. Guttenplan,'The Holocaust on Trial', in: *Atlantic Monthly* (Februari 2000), 62 (maar vgl. tekst boven, waar Lipstadt een vergelijking maakt tussen de twijfel aan het getuigenis van een overlevende en de ontkenning van de Holocaust).

143) Wiesel, *All Rivers*, 121-30, 139, 163-4, 201-2, 336. *Jewish Week*, 17 september 1999. *The New York Times*, 5 maart 1997.

144) Leonard Dinnerstein, *America and the Survivors of the Holocaust* (New York, 1982), 24.

145) Daniel Ganzfried, 'Binjamin Wilkomirski und die verwandelte Polin', in: *Weltwoche* (4 november 1999).

146) Marilyn B. Young, *The Vietnam Wars* (New York, 1991), 301-2. 'Cohen: US Not Sorry for Vietnam War', in: *Associated Press* (11 maart 2000).

147) Zie voor meer achtergronden met name Nana Sagi, German Reparations (New York, 1986), en Ronald W. Zweig, *German Reparations and the Jewish World* (Boulder, 1987). Beide werken zijn officiële verslagen in opdracht van de *Claims Conference*.

148) In antwoord op een vraag van het Duitse parlementslid Martin Hohmann (CDU) bevestigde de Duitse regering (zij het in uiterst ingewikkelde bewoordingen) dat slechts 15 procent van de gelden die aan de *Claims Conference* waren uitbetaald, ten goede waren gekomen van de joodse slachtoffers van de nazi-vervolging. (Persoonlijke mededeling, 23 februari 2000).

149) In zijn officiële geschiedenis bevestigt Ronald Zweig expliciet dat de *Claims Conference* de bepalingen van de overeenkomst heeft geschonden: 'De toevloed van fondsen voor de Conference zorgde ervoor dat het Joint [Distribution Committee] programma's in Europa kon uitvoeren die het anderszins zou hebben beëindigd of waar het nooit aan zou zijn begonnen uit gebrek aan middelen. Maar de belangrijkste verandering in het budget van het JDC ten gevolge van de herstelbetalingen was de toewijzing voor de islamitische landen, waar de activiteiten van het joint met een gemiddelde van 68 procent toenamen gedurende de eerste drie jaren van de betalingen aan de Conference. Ondanks de formele restricties met betrekking tot de besteding van de fondsen voor schadeloosstelling in de overeenkomst met Duitsland, werden de gelden gebruikt waar de nood het hoogste was. Moses Leavitt [senior bestuurder van de *Claims Conference*] ... merkte op: "Ons budget was gebaseerd op de prioriteit van behoeften in en buiten Israël, de islamitische landen, alle inbegrepen ... We beschouwden het fonds van de Conference slechts als een onderdeel van een algemeen fonds dat aan ons was toever trouwd, zodat we het hoofd konden bieden aan het domein van joodse behoeften waar wij verantwoordelijk voor waren, het domein van de hoogste prioriteit. (*German Reparations*, 74).

[144]

150) Zie bijvoorbeeld Lorraine Adams, 'The Reckoning', in: *Washington Post Magazine* (20 april 1997), Netty C. Gross, 'The Old Boys Club', en 'After Years of Stonewalling, the Claims Conference Changes Policy, in: *Jerusalem Report* (15 mei 1997, 16 augustus 1997), Rebecca Spence, 'Holocaust Insurance Team Racking Up Millions in Expenses as Survivors Wait', in: *Forward* (30 juli 1999) en Verena Dobnik, 'Oscar Hammerstein's Cousin Sues German Bank Over Holocaust Assets', in: *AP Online* (20 november 1998) (Hertzberg).

151) Greg B. Smith, Federal Judge Oks Holocaust Accord', in: *Daily News* (7 januari 2000). Janny Scott, 'Jews Tell of Holocaust Deposits', in: *The New York Times* (17 oktober 1996). Saul Kagan las een voorlopige versie van dit deel over de *Claims Conference*. De definitieve versie omvat al zijn feitelijke correcties.

152) Eli Wohlgelernter, 'Lawyers and the Holocaust', in: *Jerusalem Post* (6 juli 1999).

153) Zie voor achtergronden bij dit deel Tom Bower, *Nazi Gold* (New York, 1998), Itamar Levin, *The Last Deposit* (Westport, Conn., 1999), Gregg J. Rickman, *Swiss Banks and Jewish Souls* (New Brunswick, NJ, 1999), Isabel Vincent, *Hitler's Silent Partners* (New York, 1997), en Jean Ziegler, *The Swiss, tbe Gold and the Dead* (New York, 1997). Hoewel deze boeken duidelijk lijden aan een vooroordeel tegen de Zwitsers, bevatten ze veel nuttige informatie.

154) Levin, *Last Deposit*, hfdst. 6-7. Zie voor het onjuiste Israëlische verslag (hij vermeldt het niet, maar Levin was de auteur), Hans J. Halbheer, 'To Out American Friends', in: *American Swiss Foundation Occasional Papers* (z.j.).

155) Dertien filialen van zes Zwitserse banken zijn actief in de Verenigde Staten. Zwitserse banken leenden in 1994 38 miljard dollar aan het Amerikaanse zakenleven en zij beheerden honderden miljarden dollars aan investeringen in Amerikaanse aandelen en banken voor hun cliënten.

[145]

156) In 1992 reeds richtte het wjc een nieuwe organisatie op, de World Jewish Restitution Organization (WJRO), die legale jurisdictie opeiste over de bezittingen van overlevenden van de Holocaust, levend en dood. Aangevoerd door Bronfman is de WJRO formeel een overkoepelende organisatie van joodse instellingen, gemodelleerd naar voorbeeld van de *Claims Conference*.

157) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen, huisvesting en stedelijke aangelegenheden, Senaat van de Verenigde Staten, 23 april 1996. Bronfmans verdediging van 'joodse belangen' is uitgesproken selectief. Hij is een vooraanstaand zakenpartner van de rechtse Duitse media-reus Leo Kirch, de laatste jaren in het nieuws om zijn pogingen een Duitse krantenredacteur ontslagen te krijgen die een beslissing van het Duitse Hooggerechtshof ondersteunde om crucifixen uit Duitse leslokalen te weren.
(*www.Seagram.com/company/info/history/main.html*; Oliver Gehrs, 'Einfluss aus der Dose', in: *Tagesspiegel* [12 september 1995])

158) Rickman, *Swiss Banks*, 50-1. Bower, *Nazi Gold*, 299-300.

159) Bower, *Nazi Gold*, 295 ('spreekbuis'), 306-7; vgl. 319. Alan Morris Schom, 'The Unwanted Guests, Swiss Forced Labor Camps, 1940-1944', A Report prepared for the Simon Wiesenthal Center (januari 1988). (Schom verklaart dat deze 'in werkelijkheid dwangarbeidskampen' waren.) Levin, *Last Deposit*, 158, 188. Voor een sobere behandeling van de Zwitserse vluchtelingenkampen, zie Ken Newman (red.), *Swiss Wartime Work Camps: A Collection of Eyewitness Testimonies, 1940-1945* (Zürich, 1999), en Independent Commission of Experts, *Switzerland - Second World War, Switzerland and Refugees in the Nazi Era* (Bern, 1999), hfdst. 4.4.4. Saidel, *Never Too Late*, 222-3 ('Dachau', 'op sensatie gericht'). Yossi Klein Halevi, 'Who Owns the Memory?' in: *Jerusalem Report* (25 februari 1993). Wiesenthal leent zijn naam uit aan het centrum voor 90.000 dollar per jaar.

160) Bower, *Nazi Gold*, xi, xv, 8, 9, 42, 44, 56, 84, 100, 150, 219, 304. Rickman, *Swiss Banks*, 219.

161) Thomas Sancton, 'A Painful History, in: *Time*, 24 februari 1997. Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1997. Bower, *Nazi Gold*, 301-2. Rickman, *Swiss Banks*, 48. Levin vermeldt evenmin dat Salmanovitz een jood is (vgl. 5, 129, 135).

[146]

162) Levin, *Last Deposit*, 6o. Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996 (citaat uit Wiesels getuigenis op 16 oktober 1996 voor de Commissie voor het bankwezen van de Senaat). Raul Hilberg, *The Destruction of the European Jews* (New York, 1961), hfdst. 5.

163) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen, huisvesting en stedelijke aangelegenheden, Senaat van de Verenigde Staten, 6 mei 1997.

164) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996. Smith klaagde tegenover de pers dat de documenten die hij al lang geleden had opgediept, nu door D'Amato als nieuwe ontdekkingen aan de man werden gebracht. In een bizarre verdediging antwoordde Rickman, die via het us Holocaust Memorial Museum een hele batterij onderzoekers voor de hoorzittingen had gemobiliseerd: 'Hoewel ik wist van het bestaan van het boek van Smith, ben ik bewust niet gaan lezen, opdat mij niet kon worden verweten dat ik "zijn" documenten gebruikte.' (113) Vincent, *Silent Partners*, 240.

165) Bower, *Nazi Gold*, 307. Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1997.

166) Rickman, *Swiss Banks*, 77. Zie voor de definitieve afhandeling van dit onderwerp: Peter Hug en Marc Perrenoud, *Assets in Switzerland of Victims of Nazism and the Compensation Agreements with East Bloc Countries* (Bern, 1997). Zie voor een vroege discussie in de Verenigde Staten Seymour J. Rubin en Abba P. Schwartz, 'Refugees and Reparations', in: *Law and Contemporary Problems* (Duke University School of Law, 1951), 283.

167) Levin, *Last Deposit*, 93, 186. Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996. Rickman, *Swiss Banks*, 218. Bower, *Nazi Gold*, 318, 323. Een week nadat het Speciaal Fonds was ingesteld, verkondigde de Zwitserse president, 'bang voor aanhoudende vijandigheden in Amerika' (Bower), de schepping van Solidariteitsstichting ter waarde van 5 miljard dollar 'teneinde armoede, wanhoop en geweld' wereldwijd te doen verminderen. De goedkeuring van de stichting vereist echter een nationaal referendum en de binnenlandse oppositie kwam snel op gang. Het lot ervan blijft onzeker.

168) Bower, *Nazi Gold*, 315.Vincent, Silent Partners, 211. Rickman, *Swiss Banks*, 184 (Volcker).

[147]

169) Levin, *Last Deposit*, 187-8, 125.

170) Levin, *Last Deposit*, 218. Rickman, *Swiss Banks*, 214, 223, 221.

171) Rickman, *Swiss Banks*, 231.

172) Ibidem. Rickman doopte dit hoofdstuk in zijn verslag toepasselijk 'Boycots en dictaten'.

173) Zie voor de complete tekst van de 'Class Action Settlement Agreement' het Onafhankelijk Comité van Eminente Personen, *Report on Dormant Accounts Of Vitims of Nazi Persecution in Swiss Banks* (Bern, 1999), Appendix O. In aanvulling op het Speciaal Fonds van 200 miljoen dollar en de regeling van 1,25 miljard dollar in de principiële groepsrechtszaak wist de Holocaust-industrie de Verenigde Staten en hun geallieerden nog eens voor 70 miljoen dollar te beduvelen tijdens een conferentie in 1997 te Londen over het Zwitserse goud.

174) Zie voor het Amerikaanse beleid ten opzichte van joodse vluchtelingen in deze periode David S. Wyman, *Paper Walls* (New York, 1985), en *The Abandonment of the Jews* (New York, 1984). Zie voor het Zwitserse beleid de Independent Commission of Experts, Switzerland - Second World War, *Switzerland and Refugees in the Nazi Era* (Bern, 1999). Een vergelijkbare mix van factoren - economische teruggang, xenofobie, antisemitisme en, later, veiligheid - droeg zorg voor de restrictieve Amerikaanse en Zwitserse quotis. Ondanks haar ongezouten kritiek op Zwitserland verklaarde de commissie echter, 'met in het achterhoofd de huichelachtigheid in de toespraken van de andere naties, vooral die van de Verenigde Staten die er volstrekt niet in geinteresseerd waren hun immigratiewetten te versoepelen', dat het Zwitsers vluchtelingenbeleid 'niet veel afweek van dat van de andere landen' (42, 263). Ik heb geen vermelding gevonden van dit punt in de uitgebreide verslaggeving over de kritische bevindingen van de commissie in de Amerikaanse media.

175) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen, huisvesting en stedelijke aangelegenheden, Senaat van de Verenigde Staten, 15 mei 1997 (Eizenstat en D'Amato). Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen, huisvesting en stedelijke aangelegenheden, Senaat van de Verenigde Staten, 23 april 1996 (Bronfman, citaat Clinton en de brief van de leiders van het Congres). Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996 (Leach). Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienst verlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1997 (Leach). Rickman, *Swiss Banks*, 204 (Albright).

[148]

176) De enige afwijkende noot tijdens de veelvoudige hoorzittingen in het Congres over de schadevergoedingen voor de Holocaust was te horen van het congreslid Maxine Waters uit Californië. Hoewel zij '1000 procent' steun liet aantekenen 'om rechtvaardigheid te doen geschieden voor alle slachtoffers van de Holocaust', vroeg Waters zich ook af 'hoe ze dit gegeven moest interpreteren en kon gebruiken in de omgang met de slavenarbeid van haar voorouders hier in de Verenigde Staten. Het is bijzonder vreemd hier te zitten ... zonder dat ik me zou afvragen wat ik kan doen ... om de slavenarbeid in de Verenigde Staten erkend te krijgen. ... Herstelbetalingen aan de

Afrikaans-Amerikaanse gemeenschap zijn meestal veroordeeld als een radicaal idee, en velen van hen ... die zo hard hebben geprobeerd dit onderwerp in het Congres aan de orde te brengen, zijn letterlijk belachelijk gemaakt.' Meer specifiek stelde zij voor dat de overheidsinstellingen die zich richten op het verwerven van schadeloosstelling voor de Holocaust, zich ook moesten gaan bezighouden met het verwerven van schadeloosstelling voor'binnenlandse slavenarbeid'. 'De weledele dame werpt een buitengewoon diepgaand onderwerp op,' antwoordde James Leach van de Commissie voor het bankwezen van het Huis van Afgevaardigden, 'en het bestuur zal het in beraad nemen. ... De diepgang van dit onderwerp dat u in een Amerikaans historisch kader opwerpt, evenals in het kader van de rechten van de mens, reikt bijzonder ver.' Het onderwerp zal ongetwijfeld bijzonder diep worden weggestopt in de onderste lade van de Commissie. (Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000) Randall Robinson, die momenteel een campagne voert om Afrikaans-Amerikanen schadeloos gesteld te krijgen voor de slavernij, plaatste het 'stilzwijged van de Amerikaanse regering over deze diefstal naast' de inspanningen van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken, Stuart Eizentat, om zestien Duitse bedrijven een schadevergoeding te laten betalen aan joden die als dwangarbeiders waren gebruikt tijdens het nazi-tijdperle. (Randall Robinson, 'Compensate the Forgotten Victims of America's Slavery Holocaust', in: *Los Angeles Times* [11 februari 2000]; vgl. Randall Robinson, *The Debt* [New York, 2000] 245).

[149]

177) Philip Lentz, 'Reparation Woes', in: *Crain's* (15-21 november 1999). Michael Shapiro, 'Lawyers in Swiss Bank Settlement Submit Bill, Outraging Jewish Groups', in: *Jewish Telegraphic Agency* (13 november 1999). Rebecca Spence, 'Hearings on Legal Fees in Swiss Bank Case', in: *Forward* (26 november 1999). James Bone, 'Holocaust Survivors Protest Over Legal Fee', in: *The Times* (Londen, 1 december 1999). Devlin Barret, 'Holocaust Assets', in: *New York Post* (2 december 1999). Stewart Ain, 'Religious Strife Erupts In Swiss Money Fight', in: *Jewish Week* (14 januari 2000) ('hengelen'). Adam Dickter, 'Discord in the Court', in: *Jewish Week* (21 januari 2000). Swiss Fund for NeedyVictims of the Holocaust/Shoa, 'Overview on Finances, Payments and Pending Applications' (30 november 1999). Overlevenden van de Holocaust in Israël hebben nooit een cent uit het Speciaal Fonds ontvangen; zie Yair Sheleg, 'Surviving Israeli Bureaucracy', in: *Haaretz* (6 februari 2000).

178) Burt Neuborne, 'Totalling the Sum of Swiss Guilt', in: *The New York Times* (24 juni 1998). Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996. 'Holocaust Konferenz in Stockholm, in: *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (26 januari 2000) (Bronfman).

179) Independent Commission of Experts, Switzerland - Second World War, *Switzerland and Gold Transactions in the Second World War, Interim Report* (Bern, 1998).

180) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996. De historicus Gerhard L. Weinberg van de Universiteit van North Carolina, die als getuige-deskundige was opgeroepen, verklaarde schijnheilig dat het 'standpunt van de Zwitserse regering tijdens de oorlog en in de eerste jaren daarna was geweest dat plundering legaal was' en dat 'de eerste prioriteit' van de Zwitserse banken was 'zoveel mogelijk geld te verdienen ... en dat te doen zonder rekening te houden met wettigheden, moraliteit en fatsoen of wat dan ook'. (Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1999)

181) Raymond W. Baker, 'The Biggest Loophole in the Free-Market System', in: *Washington Quarterly* (herfst 1999). Hoewel niet gesanctioneerd door de Amerikaanse wet, wordt een groot deel van de 500 miljard tot 1 triljoen dollar per jaar 'witgewassen' drugsgeld ook 'veilig gestort bij banken in de Verenigde Staten'. (*Ibidem*)

[150]

182) Ziegler, *The Swiss*, xii; vgl. iq, 265.

183) *Switzerland and Gold Transactions in the Second World War*, IV, 18.

184) Independent Committee of Eminent Persons, *Report on Dormant Accounts of Victims of Nazi Persecution in Swiss Banks* (Bern, 1999); (hierna aangeduid als *Verslag*).

185) De 'externe kosten' van de doorlichting werden gesteld op 200 miljoen dollar. (*Verslag*, p. 5, paragraaf 17). De kosten voor de Zwitserse banken werden op nog eens 300 miljoen dollar gesteld. (Zwitserse Federale Bankcommissie, persverklaring, 6 december 1999).

186) *Verslag*, Aanhangsel 5, p. 81, paragraaf I (vgl. Deel I, p. 13-15, paragrafen 41-49).

187) *Verslag*, Deel i, p. 6, paragraaf 22 ('geen bewijs'); Deel I, p. 6, paragraaf 23 (bankwetten en percentage); Aanhangsel 4, p. 58, paragraaf 5 (werkelijk buitengewoon') en Aanhangsel 5, p. 81, paragraaf 3 ('werkelijk opmerkelijk) (vgl. Deel I, p. 15, paragraaf 47, Deel I, p. 17, paragraaf 58, Aanhangsel 7, p. 107, paragrafen 3, 9).

188) 'The Deceptions of Swiss Banks', in: *The New York Times* (7 december 1999).

189) *Verslag*, Aanhangsel 5, p. 81, paragraaf 2. *Verslag*, Aanhangsel 5, p. 87-8, paragraaf 27: 'Er zijn verschillende verklaringen voor de substantiële tekortkomingen in de rapportage bij eerdere onderzoeken, maar enkele hoofdoorzaken kunnen worden gezocht bij het nauwkeurige gebruik van de Zwitserse banken van de definitie van een 'slapende' bankrekening; hun uitsluiting van bepaalde soorten bankrekeningen in hun onderzoek of inadequaat onderzoek; hun falen bankrekeningen onder een bepaald minimumsaldo te onderzoeken; of hun falen rekeninghouders te beschouwen als slachtoffers van nazi-geweld tenzij verwanten een dergelijke eis aan de bank voorlegden.'

190) *Verslag*, p. 10, paragraaf 30 ('aannemelijke of mogelijke'); p. 20, paragrafen 73-75 (voldoende aannemelijkheid voor 25.000 bankrekeningen). *Verslag*, Aanhangsel 4, p. 65-67, paragrafen 20-6, en p. 72, paragrafen 40-3 (huidige waarde). Overeenkomstig de aanbeveling van het *Verslag* ging de Zwitserse Federale Bankcommissie er in maart 2000 mee akkoord de namen van 25.000 rekeninghouders te publiceren. ('Swiss Federal Banking Commission Follows Volcker Recommendations', persverklaring op 30 maart 2000)

[151]

191) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000 (geciteerd uit Volckers voorbereide getuigenis). Vergelijk hiermee de waarschuwingen van de Zwitserse Federale Bankcommissie dat 'alle aanwijzingen over de mogelijke huidige waarde van de geïdentificeerde bankrekeningen in wezen zijn gebaseerd op aannames en projecties' en dat 'slechts in het geval van ongeveer 1200 bankrekeningen ... feitelijk bewijsmateriaal is worden [sic] gevonden, ondersteund door eigentijdse bronnen binnen de banken, dat de rekeninghouders daadwerkelijk slachtoffer van de Holocaust waren' (persverklaring, 6 december 1999).

192) *Verslag*, p. 2, paragraaf 8 (Vgl. p. 23, paragraaf 92). *Verslag*, Appendix S, p. A-134; vgl. voor een preciezere analyse p. A-135 e.v.

193) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1997 (geciteerd uit Rubins voorbereide getuigenis). Zie voor achtergronden Seymour J. Rubin en Abba P. Schwartz, 'Refugees and Reparations', in: *Law and Contemporary Problems* (Duke University School of Law, 1951), 286-9.

194) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 25 juni 1997.

195) Zwitserland telde tijdens de 'Relevante periode' (1933-1945) 4 miljoen inwoners, de Verenigde Staten meer dan 130 miljoen. Elke Zwitserse bankrekening die tijdens deze periode werd geopend, gestoten of slapend was, werd door het comité-Volcker onderzocht.

196) Levin, *Last Deposit*, 23. Bower, *Nazi Gold*, 256. Bower noemt de Zwitserse eis 'onweerlegbaar retorisch'. Onweerlegbaar, ongetwijfeld, maar waarom retorisch?

197) Rickman, *Swiss Banks*, 194-5.

198) Bower, *Nazi Gold*, 350-1. Akiva Eldar, 'UK: Israel Didn't Hand Over Compensation to Survivors" in: *Haaretz* (21 februari 2000). Judy Dempsey, 'Jews Find It Hard to Reclaim Wartime Property in Israel', in: *Financial Times* (1 april 2000). Jack Katzenell, 'Israel Has WWII Assets', in: *Associated Press* (13 april 2000). Joel Greenberg, 'Hunt for Holocaust Victims' Property Turns in New Direction: Toward Israel', in: *The New York Times* (15 april 2000). Akiva Eldar, People and Polities', in: *Haaretz* (27 april 2000).

199) Zie voor informatie over de commissie *www.pcha.gov* (Bronfman aangehaald van een persverklaring van de commissie op 21 november 1999).

[152]

200) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000.

201) Levin, *Last Deposit*, 223, 204. 'Swiss Defensive About WWII Role', in: *Associated Press* (15 maart 2000). *Time* (24 februari 1997) (Bronfman).

202) Levin, *Last Deposit*, 224.

203) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 14 september 1999.

204) Yair Sheleg, 'Not Even Minimum Wage', in: *Haaretz* (6 oktober 1999). William Drozdiak, 'Germans Up Offer to Nazi's Slave Laborers', in: *Washington Post* (18 november 1999). Burt Herman, 'Nazi Labor Tals End Without Pact', in: *Forward* (20 november 1999). 'Bayer's Biggest Headache', in: *The New York Times* (5 oktober 1999). Jan Cienski, 'Wartime Slave-Labour Survivors'Ads Hit Back', in: *National Post* (7 oktober 1999). Edmund L. Andrews, 'Germans To Set Up $ 1.5 Billion Fund For Nazis' Slaves', in: *The New York Times* (15 december 1999). Allan Hall, 'Slave Labour List Names 255 German Companies', in: *The Times* (Londen, 9 december 1999). Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000) (geciteerd uit Eizenstats voorbereide getuigenis).

205) Sagi, *German Reparations*, 161. Waarschijnlijk een kwart van de joodse dwangarbeiders ontving een dergelijk pensioen, onder wie mijn inmiddels overleden vader (een gevangene van Auschwitz). Het cijfer dat de *Claims Conference* in de huidige onderhandelingen voor het aantal nog levende joodse dwangarbeiders gebruikt, is feitelijk gebaseerd op hen die nog een pensioen en schadevergoeding van Duitsland ontvangen! (Duits parlement, 92ste zitting, 15 maart 2000)

206) Zweig, *German Reparations and the Jewish World*, 98; vgl. 25.

207) Conference on Jewish Material Claims Against Germany, 'Position Paper - Slave Labor. Proposed Remembrance and Responsibility Fund' (15 juni 1999). Netty C. Gross, '$ 5.1 Billion Slave Labor Deal Could Yield Little Cash For Jewish Claimants, in: *Jerusalem Report* (31 januari 2000). Zvi Lavi, 'Kleiner (Herut): Germany Claims Conference Has Become Judenrat, Carrying on Nazi Ways', in: *Globes* (24 februari 2000). Yair Sheleg, 'MK Kleiner: The Claims Conference Does Not Transfer Indemnifications to Shoah Survivors', in: *Haaretz* (24 februari 2000).

[153]

208) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000. Yair Sheleg, 'Staking a Claim to Jewish Claims', in: *Haaretz* (31 maart 2000).

209) Henry Friedlander, 'Darkness and Dawn in 1945: The Nazis, the Allies, and the Survivors', in: *US Holocaust Memorial Museum*, *1945 - The Year of Liberation* (Washington, 1995), II-35. Dinnerstein, America and the survivors of the Holocaust, 28. De Israëlische historicus Shlomo Shafir meldt dat 'het geschatte aantal joodse overlevenden aan het eind van de oorlog in Europa varieert van 50.000 tot 70.000' (*Ambiguous Relations*, 384 noot 1). Friedlanders totaalcijfer voor overlevende dwangarbeiders, joods en niet-joods, is standaard; zie Benjamin Ferencz, *Less Than Slaves* (Cambridge, 1979): 'naar schatting een half miljoen mensen werd min of meer levend aangetroffen in de kampen die door de geallieerde legers werden bevrijd' (vgl. xvii; 240 noot 5)

210) Stuart Eizenstat, onderminister van Buitenlandse Zaken voor economie, zaken en landbouw, hoofdafgevaardigde van de Verenigde Staten voor de onderhandelingen over de Duitse dwangarbeid, briefing voor het ministerie van Buitenlandse Zaken, 12 mei 1999.

211) Zie Eizenstats'opmerkinged op de *Conference on Jewish Material Claims Against Germany and Austria* Annual Meeting (New York, 14 juli 1999).

212) Toby Axelrod, '$ 5.2 Billion Slave-Labor Deal Only the Start', in: *Jewish Bulletin* (12 december 1999; *Jewish Telegraphic Agency* citerend).

213) Hilberg, *The Destruction* (1985), dl. III, Appendix B.

214) In een interview met de *Berliner Zeitung* spreek ik mijn twijfel uit over het aantal van 135.000 dat de *Claims Conference* hanteert, daarbij Friedlander aanhalend. De *Claims Conference* verklaarde in haar weerlegging dat het aantal van 135.000 was 'gebaseerd op de beste en betrouwbaarste bronnen en is daarom correct'. Geen enkele van deze veronderstelde bronnen werd echter bij naam genoemd. ('Die Ausbeutung jüdischen Leidens', in: *Berliner Zeitung*, i februari 2000). In antwoord op mijn kritiek in een interview met *Der Tagesspiegel* hield de *Claims Conference* vol dat ongeveer 700.000 joodse dwangarbeiders de oorlog hebben overleefd: 350.000 tot 400.000 op het grondgebied van het Duitse Rijk en 300.000 in concentratiekampen elders. Het nadrukkelijke verzoek om wetenschappelijke bronnen te geven, werd door de *Claims Conference* verontwaardigd geweigerd. Het volstaat te zeggen dat deze aantallen geen enkele overeenkomst vertonen met wat geleerden over dit onderwerp hebben gepubliceerd. (Eva Schweitzer, 'Entschädigung für Zwangsarbeiter', in: *Der Tagesspiegel,* 6 maart 2000)

[154]

215) 'Nooit eerder in de geschiedenis,' schreef Hilberg, 'zijn er mensen vermoord op basis van het principe van een lopende band.' (*Destruction,* dl. III, 863). De klassieke verhandeling over dit onderwerp is die van Zygmunt Bauman, *Modernity and the Holocaust.*

216) Guttenplan, 'Holocaust on Trial'. (Hilberg) Conference on Jewish Material Claims Against Germany, 'Position Paper - Slave Labor', 15 juni 1999.

217) 'Wij veroordelen de ontkenning van de Holocaust door Syrië', in: *The New York Times* (9 februari 2000). David Harris, die een 'toegenomen antisemitisme' in Europa wilde documenteren, wees op de relatief sterke ondersteuning vanuit onderzoeken voor de uitspraak dat 'de joden de herinnering aan de nazi-uitroeiing van de joden voor hun eigen doeleinden gebruiken'. Hij voerde ook de 'extreem negatieve manier [aan] waarop sommige Duitse kranten verslag hebben gedaan over de *Jewish Claims Conference* ... tijdens de recente onderhandelingen over schadevergoeding voor dwangarbeid en dwangarbeid. In talrijke verhalen werden de *Claims Conference* zelf en de voornamelijk joodse advocaten afgeschilderd als inhalig en puur op eigenbelang gericht, en er ontstond een bizarre discussie in de grote kranten of er wel zoveel joodse overlevenden waren geweest als door de Claims Conference werd beweerd.' (Hoorzittingen voor de Commissie van buitenlandse betrekkingen, Senaat van de Verenigde Staten, 5 april 2000) In feite vond ik het bijna ondoenlijk om dit thema in Duitsland aan te snijden. Hoewel het taboe uiteindelijk werd doorbroken door de liberale *Berliner Zeitung*, vond de moed die hoofdredacteur Martin Süskind en de Amerikaanse correspondent Stefan Elfenbein betoonden slechts een vage weerklank in de Duitse media, wat deels is toe te schrijven aan de juridische dreigementen en morele chantage van de *Claims Conference* als ook aan de algemene Duitse terughoudendheid om openlijk joden te bekritiseren.

218) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 11 december 1996. J. D. Bindenagel (red.), *Proceedings, Washington Conference on Holocaust Era Assets: 30 November-3 December 1998* (US Government Printing Office, Washington, DC), 687, 700-1, 706.

[155]

219) Hoorzittingen voor de Commissie voor internationale betrekkingen, Huis van Afgevaardigden, 6 augustus 1998. Bindenagel, *Washington Conference on Holocaust-Era Assets*, 433. Joan Gralia, 'Poland Tries to Get Holocaust Lawsuit Dismissed', in: *Reuters* (23 december 1999). Eric J. Greenberg, 'Polish Restitution Plan Slammed', in: *Jewish Week* (14 januari 2000). 'Poland Limits WWII Compensation Plan', in: *Newsday* (6 januari 2000).

220) *Theo Garb et. al. v. Republic of Poland* (United States District Court, Eastern District of New York, 18 juni 1999). Het proefproces werd aangespannen door Edward E. Klein en Mel Urbach; de laatste is een veteraan van de Zwitserse en Duitse regelingen. Een 'geamendeerde' aanklacht werd op 2 maart 2000 voorgelegd en onderschreven door nog veel meer advocaten, maar liet enkele meer kleurrijke beschuldigingen tegen de naoorlogse Poolse regeringen vallen. 'Dear Leads NYC Council in Call to Polish Government to Make

Restitution to Victims of Holocaust Era Property Seizure', in: *News From Council Member Noach Dear* (29 november 1999). Het letterlijke citaat is afkomstig uit de feitelijke resolutie, nr 1072, die is aangenomen op 23 november 1999. '[Anthony D.J.l Weiner Urges Polish Government To Repatriate Holocaust Claims', Huis van Afgevaardigden van de Verenigde Staten (persverklaring, 14 oktober 1999). De letterlijke citaten zijn overgenomen uit de persverklaring en feitelijke brief, gedateerd 13 oktober 1999.

221) Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen, huisvesting en stedelijke aangelegenheden, Senaat van de Verenigde Staten, 23 april 1996.

222) Hoorzittingen voor de Commissie voor internationale betrekkin gen, Huis van Afgevaardigden, 6 augustus 1998.

223) Hoorzittingen voor de Commissie voor internationale betrekkingen, Huis van Afgevaardigden, 6 augustus 1998. Isabel Vincent, 'Who Will Reap the Nazi-Era Reparations?' in: *National Post* (20 februari 1999).

224) Hoorzittingen voor de Commissie voor internationale betrekkingen, Huis van Afgevaardigden, 6 augustus 1998. Eizenstat, die momenteel honorair vice-voorzitter van het AJC is, was de eerste voorzitter van het Institute on American Jewish-Israeli Relations van het AJC.

[156]

225) Hoorzittingen voor de Commissie voor internationale betrekkin gen, Huis van Afgevaardigden, 6 augustus 1998. Marilyn Henry. 'Whose Claim Is lt Anyway?', in: *Jerusalem Post* (4 juli 1997). Bindenagel, *Washington Conference on Holocaust-Era Assets*, 705. Hoofdartikel, 'Jewish Property Belongs to Jews', in: *Haaretz* (26 oktober 1999).

226) Sergio Karas, 'Unsettled Accounts', in: *Globe and Mail* (1 september 1998). (Stuart Eizenstat), 'Remarks', Conference on Jewish Material Claims Against Germany and Austria Annual Meeting (New York, 14 juli 1999). Tom Sawicki, '6000 Witnesses', in: *Jerusalem Report* (5 mei 1994).

227) Bindenagel, *Washington Conference on Holocaust-Era Assets*, 146. Michael Arnold, 'Israeli Teens Frolic With Strippers After Auschwitz Visit', in: *Forward* (26 november 1999). Carolyn Maloney, congreslid voor Manhattan, vertelde de Commissie voor het bankwezen van het Huis trots over een wetsvoorstel dat zij had ingediend, de zogeheten Holocaust Education Act, dat 'zal voorzien in toelages van heel het ministerie van Onderwijs aan Holocaust-organisaties voor de opleiding van docenten en de levering van lesmateriaal aan scholen en gemeenschappen voor meer onderricht over de Holocaust'. Maloney, die een stad vertegenwoordigt waar het systeem van openbare scholen berucht is om het tekort aan basisonderwijzers en leerboeken, had wellicht andere prioriteiten kunnen stellen voor de toewijzing van de schaarse fondsen van het ministerie van Onderwijs. (Hoorzittingen voor de Commissie voor het bankwezen en financiële dienstverlening, Huis van Afgevaardigden, 9 februari 2000)

228) Zweig, *German Reparations and the Jewish World*, 118. Goldmann was de stichter van het WJC en de eerste voorzitter van de *Claims Conference*.

229) Marilyn Henry, 'International Holocaust Education Conference Begins', in: *Jerusalem Post* (26 januari 2000). Marilyn Henry, 'PM: We Have No Moral Obligation to Refugees', in: *Jerusalem Pos*t (27 januari 2000). Marilyn Henry, 'Holocaust "Must Be Seared in Collective Memory", in: *Jerusalem Post* (30 januari 2000).

230) Claims Conference, *Guide to Compensation and Restitution of Holocaust Survivors* (New York, z.j.). Vincent, *Hitler's Silent Partners*, 302 ('onteigening'); vgl. 308-9. Ralf Eibl, 'Die Jewish Claims Conference ringt um ihren Leumund. Nachkommen jüdischer Sklaven...', in: *Die Welt* (8 maart zooo) (rechtszaken). De schadevergoedingsindustrie rondom de Holocaust is als onderwerp taboe in de Verenigde Staten. De H-Holocaust-website (*www2.h-netmsu.edu*) weert bijvoorbeeld kritische opmerkingen, zelfs als die volledig door documentatie zijn onderbouwd. (Privé-correspondentie met lid van de raad van bestuur, ffichard S. Levy, 19-21 november 1999).

[157]

231) Ilan Pappe, *The Making of the Arab-Israeli Conflict, 1947-1951* (Londen, 1992), 268.

232) Clinton Bailey, 'Holocaust Funds to Palestinians May Meet Some Cost of Compensation', in: *International Herald Tribune*, herdrukt in: *Jordan Times* (20 juni 1999).

233) Eli Wohlgelernter, 'WJC: Austria Holding $10 b. in Holocaust Victims' Assets', in: *Jerusalem Post* (14 maart 2000). In zijn daaropvolgende getuigenis voor het Congres stelde Singer de beschuldiging tegen Oostenrijk in het licht, maar sprak zich - karakteristiek - niet uit over de beschuldigingen aan het adres van de Verenigde Staten. (Hoorzittingen voor de Commissie voor buitenlandse betrekkingen, Senaat van de Verenigde Staten, 6 april 2000).

234) Adam Hochschild, *King Leopold's Ghost* (Boston, 1998).

235) Wiesel, *Against Silence*, dl. III, 190; vgl. dl. I 186, dl. III, 242, en Wiesel, *And the Sea*, 18.

236) Novick, *The Holocaust*, 230-1.

237) *The New York Times* (25 mei 1999).

238) Novick, *The Holocaust*, 15.

239) John Toland, *Adolf Hitler* (New York, 1976), 702. Joachim Fest, *Hitler* (New York, 1975), 214, 650. Zie ook Finkelstein, *Image and Reality*, hfdst. 4.

240) Zie bijvoorbeeld Stefan Kühl, *The Nazi Connection* (Oxford, 1994).

241) Zie bijvoorbeeld Leon E Litwack, *Trouble in Mind* (New York, 1998), met name hfdst. 5-6. De onvolprezen westerse traditie is eveneens diepgaand in het nationaal-socialisme ingesloten. Ter rechtvaardiging van de uitroeiing van de gehandicapten - de voorbode van de Endlösung - gebruikten nazi-artsen het concept 'leven dat het leven onwaardig is' (*Lebensunvertes Leben*). In *Gorgias* schreef Plato: 'Ik zie niet in dat het leven waard is om te worden geleefd als het lichaam van iemand in een vreselijke staat verkeert.' In *De republiek* sanctioneerde Plato de moord op gebrekkige kinderen. Op een verwant vlak werd Hitlers verzet in *Mein Kampf* tegen geboorteregeling op grond dat die vooruitloopt op de natuurlijke selectie, voorafgegaan door Rousseau in zijn *Verhandeling over de oorsprong van de ongelijkheid*. Kort na de Tweede Wereldoorlog overwoog Hannah Arendt dat 'de ondergrondse stroom van de westerse geschiedenis uiteindelijk aan het oppervlak is gekomen en de waardigheid van onze traditie heeft overweldigd' (*Origins of Totalitarianism*, ix).

[158]

242) Zie bijvoorbeeld Edward Herman en Noam Chomsky, *The Political Economy of Human Rights*, dl. I: *The Washington Connection and Third World Fascism* (Boston, 1979),129-204.

243) Response (maart 1983 en januari 1986).

244) Noam Chomsky, *Turning the Tide* (Boston, 1985), 36. (Wiesel aangehaald uit een interview in de Israëlische pers)

245) *Financial Times* (8 september 1999).

246) Novick, *The Holocaust*, 255.

247) Zie bijvoorbeeld Geoff Simmons, *The Scourging of Iraq* (New York, 1998).

248) Novick, *The Holocaust*, 244,14.

249) Zie over dit punt bijvoorbeeld Chaumont, *La concurrence*, 316-8.

250) Zie bijvoorbeeld Carl N. Degler, *In Search of Human Nature* (Oxford, 1991), 202 e.v.

251) John Stuart Mill, *On the Subjection of Women* (Cambridge, 1991), 148.

252) Het is niet minder weerzinwekkend om de nazi-holocaust te vergelijken, zoals Michael Berenbaum voorstelt, alleen om'de aanspraak van uniciteit aan te tonen' (*After Tragedy*, 29).

253) Zuckerman, *A Surplus of Memory*, 210.

254) Ik verwijs hier zowel naar de *Historikerstreit* als naar de gepubliceerde correspondentie tussen Saul Friedländer en Martin Broszat. In beide gevallen draaide het debat om de absolute versus relatieve aard van de nazi-misdaden; bijvoorbeeld de validiteit van vergelijkingen met de Goelagarchipel. Zie Peter Baldwin (red.), *Reworking the Past*, Richard J. Evans, *In Hitler's Shadow* (New York, 1989), James Knowlton en Truett Cates, *Forever in the Shadow of Hitler?* (Atlantic Highlands, NJ, 1993), en Aharon Weiss (red.), *Yad Vashem Studies* xix (Jeruzalem, 1988).

OMSLAG

In de *New York Times* werd dit boek vergeleken met de *Protocollen van de wijzen van Zion*. De Nederlandse schrijver Leon de Winter verwees de auteur in *Der Spiegel* naar de therapeut.

Norman Finkelstein heeft onmiskenbaar een controversieel boek geschreven. Het behelst een aanklacht tegen de Holocaust-Industrie. De auteur richt – mede ter nagedachtenis aan zijn ouders, overlevers van Majdanek en Auchwitz – zijn pijlen op de vulgarisatie van de holocaust, op de kitsch en oplichterij in geschiedsschrijving en literatuur, en op het afpersen door Amzrikaanse joodse organisaties van Europese instellingen, uit naam van de behoeftige slachtoffers die er vaak genoeg geen cent van zouden zien.

Maar meer nog is dit een ontleding van hoe hat zover heeft kunnen komen. Volgens de auteur ligt het begin van de Holocaust-industrie bij de Zesdaagse Oorlog (1967) tussen Israël en de Arabische landen. voordien speelde Israël in de Mideen-Oostenpolitiek van de VS niet zo'n grote rol, maar de fenomenale zege van de joodse staat op de Arabische overmacht maakte het tot een aantrekkelijke bondgenoot van de in de ban van Koude Oorlog verkerende VS. Deze politieke ommezvaai creëerde enorme mogelijkheden voor de Amerikaanse joodse organisaties, die hun nieuwe status versterkten met een op de herinnering aan de holocaust gebaseerde morele superioriteit.

Dit markeerde het begin van de verwording van de herinnering aan de holocaust. Hoe het deze verwording voorts verging, vindt de lzer in dit prikkelende essay.

================
ISBN 90-5330-293-X
================

Ikzelf startte de eerste procedure tegen Zwitserse banken voor herstelbetaligen moet verteld worden. De waarheid over de herstelbetalingen moet verteld worden. Overlevenden van de holocaust, vaak levend in armoede, worden belazerd door vooraanstaande joodse organisaties. Documentatie over dit schandaal wordt genegeerd. Norman Finkelstein doorbreekt eindelijk het stilzwijgen. Ik roep iedereen op dit boek te lezen om het echte verhaal van onse lijden te leren kennen.
Gizella Weisshaus

Polemisch, maar helder en leesbar.
Marc Reynbebeau in *Knack*

Met zijn knappe, ontstuimige en zelfs niet van wrange humor verstoken boek raakt Norman Finkelstein een open zenuw.
Viktor Frölke op *salon.com*